

غلطنامہ

صحتہ	د بیاچ	ست	غلط	صحیح
۱۰	۵	آب	تاب	
"	"	گلگون	گلگون	
متن	مربع			
۸	۱۹	روز خاک	خاک پای	
۲۵	۴	لوکی الیسی روا	لنهنجو سنی لرو مل	
۳۸	۲	حیرت	حیرت	
۵۴	۱	سپ	فہی	
۷۲	۱۸	نی منہجی	نی لنہجی	
"	۱۹	کری پت لی	کری پت لرون لی	
۷۴	۲۴	ماروی ورنی	ماروی ورنی	
۸۸	۱۸	سلام درود	سلام درود	
۹۷	۴	ڈیکاروان محسب	ڈیکار جی الشف	
۹۹	۲	اند نی	اند جان	
۹۹	۱۳	د گھڑون	د گھڑون	
۱۱۰	۱۵	جی لنہجی	لنہجی جی	
۱۲۴	۵	خار	و خسار	
۱۲۸	۱۹	گچ متا..... بیدار	گچ ستین ہاٹا جلد نی بیدار	
۱۴۶	۷	لہ پوائن لی	پوائن لی لہ	

Printed by Tabilram Lokumal Punwani, at the
National (Electric) Printing Works, Hyderabad Sind.

and published by

Mr. Lekhraj Kishinchand "Aziz", Hirabad, Hyderabad Sind.

کليات عزيز

ايضاً

مرتب ڪيو خوب ديوان عزيز
ڪري ڪاوشون ۽ ولوڙي دماغ

چڱي فڪر هت گلفشاني ڪئي
سخن جو ٿيو راه سر سبز باغ

لڳايائين سو گلشن بي خزان
فنا جو نه دل تي لڳي جنهن کي داغ

صفائيءَ سان هر نظم ۾ بي گمان
پريل آب معنيٰ جو آهي اياغ

نهارڻ سان نقاد لهندا منجهس
سخن جي عجائب جو سالم سراغ

چيو سال سنبت ۾ عاصم جي دل

نه هئي آهه بزمِ سخن جو چراغ

از نتیجه طبع جناب محمد خان صاحب غني ابدیتر مسلمان :
 تیار لیو عزیز جو دیوان لاجواب
 سر سبز لیو سخن جو هي وه وه چمن عجب
 هر هک غزل بر گنج معانی جو آشکار
 هر بیت آه مخزن در عدن عجب
 موهي گو لطف سان تراکت کلام جي

جلوا رجوي گو شعر بر چن گلبدن عجب
 چچو جو سال با سر ایمان اي غني
 مولکي بذايو عقل له - شرین سخن عجب

هـ ۱۳۵۶

از قلم جناب داکتر شهب محمد ابراهیم صاحب خلیل :
 چچي لیو مکمل هي کتابت دلکش
 سبکدارو سخن بر معنی جو خوب مصوب
 چچو جو سال جیون دم پچیو خلیل دل کان
 آواز آید جهت بت - آهي کلام مرغوب

هـ ۱۳۵۶

از کلک جناب روپچند پنجابي صاحب عاصي :
 عزیز آه لکي کتابت کدو تیار
 هزار شکر له روشن لیو چراغ سخن
 ورق کتاب جو یا نازه تر کو گلدستو
 کري گو نظر طراوت سان تر دماغ سخن
 پلي زلال لطافت جو کشد کام وئن
 یویل لیو آب معانی مان همع ایام سخن
 بذايو پیر خرد سال طبع عاصي کی
 هي نظر آه ک آهي بهار باغ سخن

ع ۱۹۳۸ .

ایضاً

تیار ٿيو جو ديوان لا جواب

هو نظم جنهن جو دلڪش، هر بيت بي نظير
تاريخ ان جي طبع جي برڪت جي روءِ سان
هائف چيو ته بمثل اک - نظم دلپذير.

۱۹۳۶

۲

۱۹۳۸ع

از ڪلڪ جناب ايڇ. آء. سدارنگاڻي خادم:

مڙين چون عزيز نڪتہ دان ڪرد بحمد الله ڪہ بستان فصاحت
بکا وشهای فڪرش وا نموده بهر جا در سخن کان فصاحت
به معنيهای گوناگون فگنده حجاب از رخ حسينان فصاحت
مدون چون شد اين ديوان الحق مرتب گشت تبیان فصاحت
به خادم گفت هائف سن طبعش
بلي ديوان خيابان فصاحت

۱۳۵۶ هـ

ولس

بي مثل کليات مرتب ڪيو عزيز

هر شعر جنهنجو صورت گزار بي مثال
حسن بيان، حسن معانيء سان در ڪلام
جلوا وجهي ٿو شاهد افڪار بي مثال
هر هڪ غزل ۾ بحر بلاغت ٿيو موجزن
آهي سخن جو قلم ذڪار بي مثال
تي نقد جان به هن جي بها ۾ خسيں تر
قيمت رکي ٿو هي در شهوار بي مثال

لک سال ختم خادم ايمان جي روءِ نشان
الحق عجيب مخزن اشعار بي مثال

۱۹۳۸ع

تاريخيات طبع گيات عزيز

طبعه از نتيجہ فکر جناب حافظ محمد عبداللہ صاحب بسمل لکھڑائي:

ذہو شائشان نظر کی د بدار جي صلا

آبو ورق ہ و پڑھجي معنيٰ جو مہ لقا

د فتر کليو سو نظر جو جنھن تان نثار کيو
پروين کی آسمان، ۽ گلزار کی صا

تیار ليو عزيز جو ديوان دلپسند
هر شعر جنھنجو دلکش، هر بيت بي بها

نرپا ليو سو آھ بلاغت جو آسمان
هر حرف جنھنجو ماہ ۽ هر لفظ ليو سہا

هر شعر هن جو عئد گھر کان د آھ گھٹ
هر هڪ غزل کی کان معالي جي چؤ بجا

اهل سخن نثار د قربان اهل ذوق
کن حان و دل متالس تا اهل ادب ندا

بھکی گوھنجی حسن سان گلزار شاعري
ديوان هي ليو گل نوخير خوشنما

بسمل مشوي د قصيدو د بي بدل
هر طرز لا جواب ۽ هر رنگ جانثرا

بيروي نفس بسمل لک سال طبع جو

سبگاريو سخن جو عجب - باغ دلکشا

۱۳۵۸

۲

۱۳۵۶ هـ

غنچهء آمال هنجو شل گل خندان ٿئي
 رڳ ڇمن هنجي جيانءِ جو سدا مثل بهار
 يا خدا جيسين هجن هي انجم گيتي فروز
 يا خدا جيسين هجي هي مهر تابان برقرار
 فرش گستر باغ ۾ جيسين هجي باد سحر
 ابريسان ملڪ ۾ جيسين هجي سقاء وار
 تازه و تر شل هجي تيسين هي گلشن سنڌ جو
 هنجي هر هڪ برگ ۾ خندان رهن صد لاله زار
 شل رهي محفوظ ڌارين جي تسلط کان وطن
 نت رهي آزادگيءَ سان شان هنجو برقرار
 شاد و خرم ٻڙ رهن منهنجا مقيمان وطن
 هندو و مسلم هجن هڪ ئي جان ڪسان مهتدار
 دور درمندن تان ٿي شل بيڪسي ۽ مفلسي
 پنهنجي رحمت سان خدا يا جلد ڪر ساوڙ سڪاو
 سڀ ورن وڇڙيل وري پنهنجي وطن ڏي خير سان
 پي ملن پنهنجن بچن سان، ٻڙ ملن يارن سان يار
 هاڻ ڏي ساقي پڇاڙيءَ ۾ ڪو جايم جان فروز
 هن دل تاريڪ ۾ ٻاري جو شمع نور يار
 نور سو، جلوا ڪري جو منزل مقصود لي
 خضر رهبر ٿي اڪاري راه تان ڪبار پار
 بزم وحدت ۾ پڄان ڪثرت جي لاهي تيرگي
 نيستيءَ مان مونکي هستيءَ جو ٿئي حاصل وقار
 مان هجان، دلبر هجي، خلوت هجي خالي عزيز
 مڃو هو مون ۾ هجي ۽ مان منجهس ليل و نهار
 مان اهڙو مرتبو لاهي خوديءَ جو خر خسو
 اول و آخر ۾ ايندو ڪم عزيزا انڪسار.

اڄ نئين سر مڙن وسائي پنهنجي مسند شعر جي
 ڪلڪ ٿي ڇاڙس ۽ فڪر وسا ٿيو ڇو بندار
 سڀ مشهور سنڌ جا گویا ڏسان ٿو هر جلیس
 نظر لکندي ياد پيا سي مولڪي شاعر ذي وقار
 واصف و کاظم، مسافر، بسمل و خادم، نياز
 فڪر فائق ٿا رکن سڀ لکندڙن دان ٿورس شعار
 واه عاصي ۽ اڏاسي ۽ غني، قادر ۽ شاد
 جنجي طرز شعر ٿي مشول اهل روزگار
 حافظ و بيوس، نظاهي ۽ خليل، آغا، حڪيم
 شعر گوئيءَ ۾ ٿيو مت پاڻ پنهنجو هو ڪو ڌار
 سادگيءَ سان ٿو لکي هر شعر دلڪش دلپسند
 آه خادم کي ڏي طبع رسا پروردگار
 جو ڊهر تحریر هڏڪين تي اچن ٿيون هڏڪيون
 ياد آيو آه مولڪي پنهنجو شايد يار غار
 ڪلڪ ٿاڙس ٿي ڪري جي نام احو ٿو وٺان
 پڻ ڌيان ٿي ٿي شڪر خا جي ڪرپان الهي پيار
 نور وانگر جاءِ اکرين ۾ رندا ان دوست جي
 جان وانگر ڪهن ٿو دل کان وهي هڪ لحظ ڌار
 حب لالن جي هميشه ٿي غذاي جان آه
 روح پرور آه ننڍپڻ کان سندس مون لاءِ سار
 ڪوچ طاهر ۾ جدا ٻر دل ۾ آهون هر نئين
 مون ۾ هنجي جاءِ، ۽ مون هنجي دل ۾ ڪيو قرار
 دار فانيءَ ۾ محتجب هنجي منهنجي واسطي
 آه بهرام ٻٽا، بل آه عمر باندار
 ساڻو مقصد سندس سرشار ڪڇ منهنجا ڏٺي
 ياده آميد سان شام و سحر، ليل و نهار

شور ٿهڪن جو مڃاڻو شوق مان ڪم ڏري
 شاخسارن تي لڏي ڪن خوب پيا طوطا تنوار
 دخل گلشن ۾ نه آهي ڪنهن اداسي قلب کي
 غنچهءَ مقبوض جي دل پي ٿري ٿي اڃ بهار
 هر ڪوئي حسب مراتب بهرور ٿيو باغ مان
 گل ڪنيا بلبل جي چونڊي ويا لڳي زاغن کي خار
 خوش مٽي مستن جي مجلس سايءَ شمشاد هيٺ
 اڃ ذرا بهر خدا تون پي اي سائي گلعدار
 بادءِ الفت جي ساغر سان بنائج شاد ڪام
 اڃ پياسن تان غمن جا لاه ڪي گرد و غبار
 جي اٿي ڏيڻو نه اڃ ئي ڪر عطا ڄام سرور
 دار فانيءَ ۾ نه آهي ڪو سپان تي اعتبار
 زندگي جي ٺاه منهنجي تون نه پر آهين سندم
 هن تي وس ٺاهيم، ليڪن آه توکي اختيار
 اهل دنيا نت پلي پيا گنج شاهانا گهرن
 منهنجي لي گنج معاني آه گنج شهر
 آب مضمونن جي آب و تاب سان ڪيئن مت ڪريان
 ماه تابان جي جهلڪ يا نور مهر تابدار
 چاشني شعر و سخن جي مونکي سوسي ٿي لڳي
 ٺاه مت جنهنجي جليبي قند مصري خوشگوار
 فڪر هي صياد منهنجو منجهه پيا بان سخن
 تو غزالان معاني جا ڪري هر دم شڪار
 حسن بندش سان سندم مشاطء خام سدا
 نوعروسان معانيءَ کي ٿي ڏي نقش و نگار
 هٿ ۾ قطرو جي ڪٿان تا بحر پلتيو ٿا ٻون
 جوش ٿيو طبع روان کي منجهه بلاغت بي شمار

خدا وٽ طراوت، موحا نعل بهار
خوشنما اي دور راحت، جائز اي روزگار

عالم امڪان جو خوش منظر ڪلي ٿيو دلرب
نشته صحراي حبيب ڪيو زمين کي سزه زار

شان عطا ڏي سان شايد آءُ ڪل ٿيو حلوه گر
عطر نيزي جو صا ڏهندي رهي ٿي اشتجار

جلوه ڪل ساهه سنبل سايو صبح و شام
هن بهاري ٿي ملايا پاڻ ۾ ليل و بهار

صحن گلشن ٿيو مشايه چرخ ليلي نام سان
ساوڪون مثل فلڪ، گل نهن ۾ تارا بيشمار

تاب نظاره نه ڏي ٿو تابش حسن چمن
برق جان حلوه وحي ٿو چو طرف روي انار

عندلبن عشق و الشف جي معما حل ڪئي
با ادب بيبيون گلن مهندان قطار اندر قطار

شمع روشن ڪي سمن ۽ گل ڪڍي ويٺو ڪتاب
باغ ۾ بلبل کي آهي درس الشف جي بهار

ڪاربردازي چمن جي ابر لبان کي ملي
نر دهان ٿيندا رهن ٿا گل، شجر، خاشاڪ و خار

دوس بهشش ۾ بهو اڃا دست فياض ازل
ڏس بهاري بوند پلتي ٿي ڪري موني نثار

دعءُ بلبل نه سايو سرو ۽ شمشاد جو
دل کي زلولي هڻ ٿو ڏي، اڪثرين تي چاڙهي هي غمار

عل مسائي چئي ٿي صبح دم باد لسم
گل ڏسي حدان ٿو، لوڪس کي حرف مان بهار

آشاور ۾ نه سو عڪس شائق شعل زن
اعتلا آب و آتش ڪيا عناصر سازگار

ڪليات عزير

پرائي داغ جگر مان به مثل لاله تيان
سڄڻ جي ياد ۾ پي ٺاهه ماجراي بهار
جهان ۾ چو تا ڪن گل ۽ لاله و سوسن
تي عاشقن کي ملي هي متان سزاي بهار
بقا نه آه بهار جهان کي عود عزير
عبث ٿي ياد چمن ۽ عبث ٿي هائي بهار
بهار آه وصال حبيب دل ڏيا ۾
خدا ڪري ته اهو هوءَ باقي بهار
جو روح ۾ ٿو رهي دوست دلنواز سندم
انهي ۽ سوا نه ٿي دل ٿي آشنائي بهار
انهي ۽ آه محبت ۾ تر زبان سندم
انهي ۽ جو ذڪر ٿيو مون لاءِ مڌعاي بهار
انهي ۽ حب ٿي ايمن منهنجي لاءِ روح جو قوت
عطا ٿي ابر ٿي جيئن ڪ ٿي غذاي بهار
الاهي تا هجي فيض سحاب گلشن ۾
الاهي تا هجي گل زينب قباي بهار
هجي سلامت و آباد يار لال سندم
رهي وجود سندس روڪش لقائي بهار
نه رک وڌيڪ اڃا مونکي منتظر سائي
وري پيار ڪو هڪ جام جانفزاڻي بهار
وڃائي قلب مان منهنجي، جو سڀ خودي ۽ جو خلل
ڪو بيخودي ۽ جو ڏسان باغ دلڪشائي بهار
لڳي مجاز مان معنيٰ جي هير من مونکي
ٿيان بهار حقيقت جو اي خداي بهار
نه گل نه لاله نه نستر رهيم ياد عزير
رهي نظر ۾ فقط يار هملقائي بهار.

کلياء ۽ ڪنهنجي ڳچيءَ کان زيب بخش ٿيا
 چڱي گلن جي ٿڙن سان ٿي ماجر اي بهار
 چمن جي هر رڪ و بي ۾ ٿو آه روح روان
 ڏسو هي معجزه حسن جالٿڙاي بهار
 لباس ڪر هي اٿئي چهر امتياز ملي
 چمن جو هر گل معدن ٿيو هڪ ادائي بهار
 ٻچي کلڻ سان ٿي هاڻي مراد مڪريءَ جي
 شڪستگي هي سراسر ٿي مٽساي بهار
 وهڻ نه ڏي ٿو صراحيءَ ۾ ان کي جوش شهاب
 ڏسون ٿا دختر روز کي نه آشنائي بهار
 صراحيءَ خوب ٿي وهسي ۽ خام خوش ٿو کلي
 خوشيءَ جي ساز سان ٿي آه وغمي بهار
 بناو پير مٿان صحن ميڪده کي بهشت
 عيان ٿي هر در و ديوار مان نضاي بهار
 ڳچيءَ ۾ خمر جي ٻڌڻون هار ڏاک چا جوڙي
 ملهائي باده خورن عيد خوش ٿئي بهار
 هٿن ۾ جام، حمائل صراحي ڳردن ۾
 ”ٻيو، ٻيو“ ڏيئي سافيءَ جا اڄ صداي بهار
 ڏيکاري شبهه مي امتحان نه وٺ سافي
 اتر نه هاءِ دل صر آزماي بهار
 در نشر جي قرب آه، ٿي ڪري بلبل
 نظر کي جانب گلشن، ڏهان ٿي هاي بهار
 وڃي ٿي خان، سنڀار بندي بادهءَ کلڪون
 پيار سرڪ وڙي ساڻيا نڙاي بهار
 چڪو ٿئي هي هٿان مان ۽ سافيءَ کلڻام
 ڪنار آب هجي سزه ۽ نضاي بهار

کلیات عزیز

قدم زمینِ تیرِ رکی کینِ تیرِ هوایِ بهار
 بهارِ برهی دُسو نازِ ادايِ بهار
 سما تیرِ ابرسیه کیئن رهی تو مست خرام
 هوا کان آهه کلیو زلف مشکسایِ بهار
 گُزری تیرِ وعد نه چمکی تیرِ چو طرف بجلی
 وطن تیرِ ساز طرب چو کنیو هوایِ بهار
 شگفتگیءِ جو گلن کی ملیو پیام آهی
 چمن بر بلبل گُانی تیرِ اچ نوایِ بهار
 اُدامی دُی تو پییهو پیام موسم گل
 بدائی کوک تیرِ کوئل سندی صدایِ بهار
 زبانِ تیرِ فاخته جی آهه نغمهء دلکش
 نچی تو مور، تھی تو غزل سرایِ بهار
 لَمو جو جوش لکائی سگهیو نه غنچه کی
 نقاب منهن تان کنیو گل ویدی قبايِ بهار
 سنواری حسن کی تیرِ آشکار چنبیلی
 ک کسوئیء تیرِ ائن چاڑهیو طلایِ بهار
 وچائی تخت زمرّد جو منجهه بیابان !
 جهان بر سبزهء خودرو کی ابتدایِ بهار
 رهی نه تن تیرِ کنهینچی قبايِ بوسیده
 لباس تو جی وطن کی کئی عطایِ بهار
 جھلی چراغ هتن بر سمن تیو شادان
 اجاری کوه و بیابان چدیا ضیایِ بهار
 زمین تیرِ لاله و گل بنجی آشکار تیو
 ظهور خاک مان کیو حسن خود نمایِ بهار
 صدایِ آب بر بدجی تو ساز سارنگی
 زبانِ تیرِ موج جی جاری تیا نغمهایِ بهار

کليات عزت

فرش کي اڄ تائين آئينو ڏسي حيران آھ
 ڇا سڪندرا! هي به شيشه گر ٿيو هيراباد جو
 زينت و پاڪيزگي هنجي صفائيءَ تي نثار
 ڇپو ڇپو غيرت گوهر ٿيو هيراباد جو
 ٿيون ڪروڙ آرايشون زيبائشون ان تي فدا
 سادگي هڪ مختصر زيور ٿيو هيراباد جو
 گورسنگت، ڪالوني ۽ ٽڪري ۽ هيرانند پارڪ
 قابل سير آھ هر منظر ٿيو هيراباد جو
 علم آداب و هنر شايستگي تهذيب فن
 هر طرح ۾ پهريون نمبر ٿيو هيراباد جو
 هو ڦليليءَ جو ڪنارو شام جون هيرون ٿڌيون
 ڦات بيشڪ چشمهءِ ڪوثر ٿيو هيراباد جو
 اوڇا اوڇا مقبره خاموش ۽ جهنگل جي سين
 شام جو منظر عجب منظر ٿيو هيراباد جو
 دوستن جا ميٽ ۽ سي صحبتون سي مشغلا
 هر بشر تفريح لي خوگر ٿيو هيراباد جو
 سا ڪلڻ ڪيڪار ۽ سا خوشخبري چل ڦل
 دل جي وندرائڻ لي سهڻو گهر ٿيو هيراباد جو
 بجلين جي روشني يا ٿيا چراغان طور تي
 نور سان معمور هر هڪ گهر ٿيو هيراباد جو
 شمع هڪ پروان لڪ ٿيا هڪڙو گل سؤ بلبلون
 مثل دل هر اهل دل مضطر ٿيو هيراباد جو
 هر مڪان ڏسجي ٿو چانديءَ تي چڙهيل مينا مثال
 واه چانڊوڪيءَ ۾ ڇا منظر ٿيو هيراباد جو
 هر مهل هن وقت چڻ شهر خموشان ٿو ٿئي
 عالم ارواح جا منظر ٿيو هيراباد جو

وه! سبحان الله ڇا منظر ٿيو هيراباد جو
 گلشن چٽو به اندازي گهر ٿيو هيراباد جو
 آسمان ڪڏهين پلا همسر ٿيو هيراباد جو!
 ڪهڪشان پي چوڻو سنگ ڌر ٿيو هيراباد جو
 او اهاڙ خلد هر منظر ٿيو هيراباد جو
 مرغ سدو به ستايشگر ٿيو هيراباد جو
 داد لکسين ٿو اچي ڏي خود دسر آسمان
 خامه قدرت پي صنعتگر ٿيو هيراباد جو
 هنجو هر هڪ سنگ گوبا آه سنگ ڪره طور
 منظر ٿور آه هر منظر ٿيو هيراباد جو
 بي ستون ڪرسي لي جهنجهي شهر جهنجهو بي پناه
 هڪ نورا گنبد اخضر ٿيو هيراباد جو
 برف مان پلني ڪڪر مولي ڪري التي نثار
 هر جمن گنجينه گهر ٿيو هيراباد جو
 آه سڀ ڪا سڙ ڪي شفاف آئيني حبان
 هر ڪو پتو غريب مر ٿيو هيراباد جو
 چهر راخد والگهان هر دم وهي ٿو هي کليل
 باب رحمت آه يا مندر ٿيو هيراباد جو
 هر ڌر وڌيوار ٿي ٿي سون جالديءَ هي جڙف
 قصر فردوس ترين گهر گهر ٿيو هيراباد جو
 هي منش، حوڪم، هي مزين رنگ، ڊنگ
 خوشنماييءَ هر ڪو همسر ٿيو هيراباد جو
 ڇا ڌر وڌيوار جون گلڪاريون نش و لڪار
 ڪهڪشان هڪ عڪس رنگ ڌر ٿيو هيراباد جو

سکانون مون سکيون ۽ دور تي درويشن جي ويس ڪاهي
 سولين جر لي ڏنل جانون ڏيئا تارن ڏکي ٺاهي
 بهي رستن مٿي ساري ڇڏي لوڪاڻي له لاهي
 گهٽيون، بازار، دريون ۽ دور، ڏنل ڏيڏار جي خاطر.

محتسب ۾ وهي دلڙي سدا ثابت قدم انجي
 مينو پالنائين دلها ۾ تارو ڪول غم التي
 له يربائين لي عالم ۾ سوا اٿس جي دم التي
 وهي دٻالنگي ۾ لب صنم شهاد جي خاطر.

گهمي مسجد، مڙهي، مندو ۽ بيم حالو ٺڪس اڪثر
 ويس ڪمي ۽ ڪاشي ڏي مگر حاصل نه ٿيو دلبر
 نظر دل جي چمن ۾ جان ڪم ويهي عزيز آخر
 لڏم ٺهنگي وٺيس جنهن يار گلر حسار جي خاطر.

جنهنڪي عزيزا حب وطن جي
خاڪ ٿي تنهن لڄ سون کان سرسي
گرم هوا بيس هير کان وڌ ٿي
آب کي ليکي اُمرت ڌار۔ ديس جو ڌر ويچار، دلير.....

پرين جي ڳولا

ڍڪي ڪٽي ٿيرون جان هليس غمخوار جي خاطر
دڪابر جوڳي ٿي دل ۾ دونهي دلدار جي خاطر
قريس بهروبي ٿي جڳ ۾ مٺي منار جي خاطر
ڪيم هي سانگ سڀ سهڻي سڄڻ سردار جي خاطر.

سدا پي درد فرقت کان وڃي هليا يعني نارا
پربندي سرد آهون ٿي سڄيون رانيون ٽڪيم تارا
پيو ٿي زرد چهر، دل سُڪي، ٿيا خشڪ لب سارا
اڙائي ديد دلبر سان مون چڻ آزار جي خاطر.

اُڏاير ڪانگ ڪوڙين دمدم فالون وجهائين ٿي
لڪي ڪاغذ، وجهي ڊوهي، هٿان قاصد پڄاير ٿي
پچير پنڊت، ڪئين ٻانيٺ، سوين ملا سڏاير ٿي
هلاير پيا لکين حيل وصال يار جي خاطر.

وڏيس ٻرڻ به ڏي ڪاهي پڇائي ڏس طبيبن جو
دعائن ۽ دوائن تي لڳو جيڪي سو مون لائو
پڙيون پيتير ڪئين زهري نه ٿيو تر جو تفاوت ڪو
ملر پٿيون ٻڌم سو خاطر افگار جي خاطر.

ڪتابت عزت

قول ۽ فعل ۾ وهجن ڪسان
حب وطن کي چاڻج ايمان
دين ڌرم جا هي ٿيا ارڪان
ڪوڙو تڄ نه امانتدار -

چاهه وطن جو جن کي چمت ۾
غربت تنجي آهي پست ۾
ڪين گهڻائن ٿا سي وٽ ۾
زور سان گهرون سر سڙ وار -

فرض وطن جو آهي شائق
پاڙي جو جو آهي لائق
منزل ماڻي ٿو لت شائق
اصل الهن ئي ٿيو لڙوار -

ديس ئي چاڻج مستند مندر
مورتي ۽ محراب ان اندر
گر ڏندو وٽ ۽ سجدو هر هر
پوڄ انبيءَ کي هر ڪنهن ٻار -

خاڪ وطن ئي جن جان واري
جيوت نڻ هي ئي سوياري
مړندي جيئرا ٿيا جوڌاري
ڳالن نڻ جا ڳجهه هزار -

حب وطن ۾ آهي عرت
موت حياتيءَ جي جا نعمت
شان ٿو پهتو ديس جي عظمت
گهور مٿانئس ڳهر ۽ بار -

ديس جو ڌر ويچار، دلير.....

ڏيئو

ي خوشنما ۽ نديڙا اوندهه جي روشنائي
سج جي لهڻ سان هستي گهر گهر ۾ تو ڄمائي

پنهنجي اڳيان نه آهي ٿي رات چيز کائي
ميدان ۾ صفائيءَ جي ويهي هار کائي

ڪيڏو تون! رات ڪيڏي! پر پاڻ مت ٽپن پنهنجو
تو ري پتون ڌڪن ۾ ڪم ڪار ٿي نه ڪنهنجو.

قربان قرب ۾ تون خوش وضع ٿين سدائين
غيرن جي روشنائيءَ لي پاڻ کي جلائين

جهوڻا لڳن هوا جا سر لات جو جهڪائين
جيوت سنڀالي روشن ايشن راه ٿو بتائين

بزم جهان کي روشن ٿو ڄاڻ جلي جي ڪن ٿا
پرواني ڄاڻ آهن ٽي قربان لک ٿين ٿا.

ديس جو ويچار

ديس جو ڌر ويچار دل ۾ - ديس جو ڌر ويچار

ديس جي آهي اعليٰ يگتي

اهڙي جيئري ناهي جگتي

حاصل ٿي مرڻي ٿي مگتي

هر پارين ٿي جس جهڪار - ديس جو ڌر ويچار، دلير.....

درد وطن جو دل ۾ ڌار ڌار

سون ربي جي ڪاڻ نه ڪارج

وات انهيءَ ۾ سڀ ڪجهه وارج

ديس جو ڌر ويچار، دلير.....

فرش لا عرش نور جو دريا
 روشنيء جي ظهور جو دريا
 ڪهڙا هي خوشما مناظر ٿا
 چار طاهر ۾ گڏ عناصر ٿيا
 ۾ خسر نام، هي جهاڪ چاهي
 روشنيء ۾ اها چمڪ چاهي
 ڪنهنجي آهي جمال جو حلو
 ڪنهنجي حسن ڪمال جو جلو
 ٺهنجي قدرب جي آه صناعي
 نظرب انسان جي ٿي ڪنهن داعي.

لڙڪ

اِي لار من ٿي جا! اِي غمزدن جي راحت
 اندر جي آرسيءَ جي صورت جي آهين مودت
 تومن ٿي ٿي طاهر باطن هي سڀ حقيقت
 نظري ۾ موجزن ٿي درياي دل جي حالت
 ٺهنجي نگاه سان ٿي جڻا همزيان دل ٿي
 لڙوئي ٺهنجو ٺهي ٿو داستان دل ٿي.

تون ئي دل دلون تو ٻرجائي سڀ ملائس
 ڏوهين جي تون معافي ڀڄتا تون سڃهائين
 همدرد ٿي تو غمگس دل جو تون غم مٽائين
 قرباني لاءِ بيخود ڪاٺر کي ٿو بنائين
 ٺهنجوني آب ڏوئي ٿو ميل من جو سارو
 دل صاف ڪيو ٻائي جا نور جو نظارو.

کلیات عزیز

ساري عالم کي هن کيو معور
عرش تا فرش سپ ٿيو نور ٿي نور

چرخ نيلى ٿي گول چندر ما
حسن يوسف چوان يا يد بيضا

ڏس وٽن مان چڻي ٿو نور ائين
چڻي ڇاڻي مان مينهن پوي ٿو جئين

آهه پڻ پڻ ٿيو اهڙو نوراني
شجر طور جنهن کان ٿيو فاني

خس و خاشاڪ نور سان معور
ڌڙو ڌڙو ٿيو آفتاب شعور

نخل جي شاخ ٿيو زبرد جي
پڻ ۾ سبزي پسون زرد جي

لهرون پاڻي ۾ ايهن ورڪن ٿيون
گويا تلوارون رڻ ۾ جرڪن ٿيون

آهه پاڻي سفيد جيئن کافور
لڳي دريا ٿو تخت ۽ بلور

عڪس پاڻي ۾ چند تارن جو
گويا دريا ۾ چرخ آهه ٻڏو

شمعون روشن هزار پاڻي ۾
آڱ جي ٿي بهار پاڻي ۾

آب دريا هوا لڳل کان چري
پارو چانديءَ ٿي ڪيئن نه ڏس ٿو ٿري

چند جي هر ڪلا ۾ جوت جڳي
سينءَ شب ٿي نيشتري ٿي لڳي

ڪور چشمن کي نور ٿيو حاصل
مردہ دل کي سرور ٿيو حاصل

جهوڙين ۾ نه سندس شمع منور ڏسجي
 خاک جي فرش تي اولداه چو ستر ڏسجي
 آسمان هنجي مٿان سايو گستر ڏسجي
 لالڻ هٿو ڦٽو ٿو مه و اختر ڏسجي
 بيڪسي هن سان رهي مونس لٽهائيءَ ۾
 درد ٿس سؤر جو ساڻي ٿبو اڪيلائيءَ ۾.

ساري دلبا جو آهي جنهن تي ٿو دار و مدار
 هاءِ مزدور رهي سو ٿو جهان ۾ لاچار
 چنبر عالم جي نظر ۾ ٿو رهي ڏاڍو خوار
 ڪو نه هنجو ڪو رهيو آهي ڪٿي عز و وقار
 اي عزيز آه هي عزت جو ڏئي پستيءَ ۾
 لڪ لهي ڪرڇ ٿو دلبا جي سڄي هستيءَ ۾.

چانڊوڪي ۽ لب دريا

شام آلي انڌارو آه ٿبو
 رام روح تان ثابت دؤر ڪبو
 دم بدم زور ٿيندي تاريڪي
 ٿي پئي ڪاري پاٽ ساريڪي
 هر طرف آه ٿي انڌارو ويو
 دور ساڀي کان پنهنجو ساڀو ليو
 چوڻ تي جهٽ سهايو آيو نظر
 بار بورب کان لٽو پاڻو ٿيو
 ٿي زمين تي سهائي جي ڪٽي
 چمڪي دريا جي سڀ پئي رتي

کون پوکڻ هُو وِهي تُو وِجي وِٻران ۾
رنگ باغن جا لڳائي تُو بيا بان ۾

کي اسباب حياتي ۽ سندو انسان ۾
شور شادي ۽ جو جهان جي وجهي اوانن ۾
میزبان سفره دنيا جو هي مزدور آهي
پور ماني تي نه پر هنجو ڪو مقدور آهي.

انگ اڳهاڙي ۽ بکڻي پيت لي حيران آهي
رات جو سور، نه ڏينهن هنجو پریشان آهي
فکر گهر ٻار جي کان ڪهڙو نه غلطان آهي
زندگي هن کي ڏکي، موت ٿيو آسان آهي
لڙڪ هاري تُو اکين مان ڏسي حالت پنهنجي
پاڻ سان پاڻ پيو اوري مصيبت پنهنجي.

عمر ساري ٿي سندس رنج ۽ محنت ۾ گذر
روز گذران لي هنجو رهي آفت ۾ گذر
ٿيو لکيو ڪوسو ٿڌو هنجي ٿي قسمت ۾ گذر
هي ٿيس چمندي ٿي زندان مصيبت ۾ گذر
سور جو آه ٿمر هن سان ڏکڻ جي ڏولي
ماءُ پينگهي ۾ ڏٺس ياس الم جي لولي.

منهن مٽي ۽ ۽ اٿس جسم پگهر ۾ ٿيو شمر
پير ميرا ۽ سڙيل آهس سارو هڏ
بت تي ڦاٽو ٿڌو ڪپڙو ۽ اٿس ٻار الم
سهڪندو، نوڪرون کائيندو وِجي پيو هر
چئن پيسن جي ڪمائيءَ لي ڪڙهي ڏينهن سارو
پاڻ جهڙن جي اڳيان ڦرندو وِتي ويچارو.

تو چوي نازو آغا! موسر نوسند آئي
 ڏيئي سڀيو ٿو صدا مڃل ملاقات آئي
 ٿو ڪري ايو اشارا ٿو مڃند سڀ
 مسند تيرو مان عليا پنهنجا کڻي پيمان سڀ
 ساغر و جار لڳا ڪرڪڻ مڃائي ۾
 خون ڪڍي ڇو ٿو موسر سائيءَ بيماني ۾
 اتر و ٿو ڪيٽ ٿيو ڦاٿو ڇو ٿي ٿلش
 ٿي ۾ سڀ ٻيا ڏٺن مسند خوانان چمن .

عبو عتق ٿا پنهنجي ٻانڻ نوسند جا گيم
 پنهنجي مخلوق ۾ ٿيا پنهنجي عنايات جا گيم
 روز ليا ۾ وڃي پنهنجو ٿو ٿي اتر ڪرم
 سال ۾ ٿي اچي نوسند جي هيڪر موسر
 اتر دعو مسد پنهنجي ليا کي ڪيو آءُ نبال
 پنهنجي ششش نان ٿيو ٿلش آئيد بحال
 ڪڍن ڪڍن ڇاهين ڪري نظري کي نوا ٿون ڇڏين
 ڪڍن ڪڍي مان ڪري ڪڇي اي ڏاڏ ٿون ڇڏين .

مزدور

صارا ڪارو ڪڍن ڪڍن ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 ٿو ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 عتيق نظري کي سندس عتيق ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي
 ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي ڪڍي .

بجليون برق تبسم کان ڪٿي ٿيون ڇا ڪن
 حورون بيساخته جنت ۾ ڪڙيون بينيون ڪلن
 بام گردون جي چوٽيءَ تي پٿارو ٿوليو
 برقوش جهولتي ۾ قوس قزح جي جهوليو
 بادلن جو هي ڪڙڙ ۽ هو هوا جا گهوگهاٽ
 ساز سارنگيون وڄائي ٿو فلڪ کايو قات
 ڪوئلون ڳائين سانوڻ ٿيون، پيهيا ٿا ملار
 مور آڙين ۽ اچي ٽاڙي جي سرلي ٿي پڪار.

ٿا ڪڪر گڏجي وڃن ڪڏهن ڪڏهن وڙيو وڃن
 هلڪا هلڪا ٿا ملي پاڻ ۾ وسڪارا هڻن
 ٿي ٿڌي آه هوا ڇڻ ٿي لڳي سر ۾ سمير
 پاڇ ۾ ابر جا ٽڪرا ٿيا هائين جي بهير
 اس ۾ جي بوندون پون ٿيون نه اٿي ٿو هي گمان
 مهر وُش چلن آبي ۾ ڪو آهي گريان
 ويا وسي وڙي ڪڪر ۽ ٿي بيبي مطلع صاف
 چرخ نيليءَ کي ڪيائون مر ڏوئي شفاف.

قول قل برک شجر نخل گلستان شاداب
 سبزا پاڻيءَ ۾ پُسيا ۽ ٿيون زمينون سيراپ
 ٿيون سي پن پن ۾ رنگارنگيون مانند گلاب
 رنگ ۾ رانيل دنيا ٿي ٿيو هر چيز ۾ آب
 گورا گورا جي ٿا ڇهڪن اهي شيشي جان بدن
 غسل آهن ڪري ويٺا سي حسين چمن
 نيلگون چرخ مٿي قول شفق جو ٿوليو
 رنگ ۾ رنگجي هر چيز جو چولو بدليو.

ٻسي رنگ رنگيءَ جا دل کي ٿي فرحت
 پکي جيت ماڻهو ٻيا ماڻهن راحه
 نچن ۽ نين ۽ گهمن منجهه الش
 نه الش ۾ تنجي پوي شال کله
 طلب نين تازي حقيقي مجازي
 مڙي ۾ گذارن کلي ڏينهن گهارن
 رتبون سڀ پلرون پو سستي پلاڙي
 عزيزا لکي عاشقن کي پيارڻ.

برسات

اڄ اتر کان ٿو اچي ڪاهيندو ائين اتر بهار
 نوسن باد ۾ گودون جو چڻ آيو سوار
 هي هماليه کان آئي آيو ڪو ڪارو بادل
 پا بهمن وڃي ڪمبي ڏي ٿيو گنگا جل
 اتر ڪاري سوز ماني ۾ اڏيو لاڳو
 اس جو ڏينهن ۾ نه ملي ٿو ڪو ڪٿي ٻي ساهو
 روز روشن هو اتي هنتر هنتر شام آئي
 ڪشتي حور شبد جي چڻ آه لب ٻار آئي.

آبا سلامت کان اڄ اتر کڻي آب حيات

جان نيجانن ۾ آئي وڃو ٿي برسات
 ٽپاڻيون ۾ ٿيو ڳٽائين جي پوئل لومل حل
 هر دواڙي کان هليو هر جي دواڙي بادل
 ٿو وسائي نه وڌر وارا ڪو پاڻي در جهر

ٿيون ڪون نودون يا گهنگورن جي ٿي آهي جر جر
 از زمين تان سر ڪهار ٿيو پاڻي پاڻي
 بحر ۾ ويا ٻڏي سنسار ٿيو پاڻي پاڻي.

پري پوئو سرهاڻ تي جام آيا

وٺي واس هڪ مان رڪيئون ٻئي تي رايا
مزا صبح تا شام تن پئي لڳايا

مگر توڙ تائين نه ٿڪ سي ٿڪايا
عجب ٻڙي صحبت تي آڻي محبت

اڳيون پويون وسري لڳي حال مصري
چلي ٿي ڇڏي دل کي ڦولي ڦلاري
بھاري ڏسي ٿي ٿي بيوس بھاري.

عجب هر قدم تي ٿيو دلڪش نظارو
لڳي هڪ کان ٻيو توڙياده پيارو
ڏسي ڏٺو نه ٿو ٿي اکين بن سان سارو

هزارين کين ڏيڍ ليچ چشمر يارو
کليو باغ حيرت لڳي ويئي عبرت

بھي هر ڪو بيوس پوي منجهه ٿو ٽپرس
چمن لال لالا کان ٿيو ويس ڌاري
نظر کان ٿي نرگس جي رونق نياري.

چمن ۾ اچن سير ڪاٺر سوين ٿا
ڏيو هٿ هٿن ۾ گهمڻ سرتيون سرتا
لڳن محفلون صحن ۾ پييون هر جا

منهن ۾ مڃڻ قرب وندن جا ميلا
ڏسي گل سان بلبل ٿا پرچن وٺل ڪل

سڄڻ جي نه ڪاڪل سان مٽ ڪن ٿا سنبل
ڳلن جي ٿي صورت سندي بات باري
ڪٽي لال سوسن کان ويا سرس ساري.

ٻهار

ٻهار آئي اوڙ ڪنا ڪر ڪراري
 زمين پئي زور ڏئي ساوڪ کان ساري
 وڻن جي مٽي مور ٿي موج واري
 چڙهي هر ڪچا رڻي خوشيءَ جي ڦهاري
 ڏٺي موهي مستي بهاري السڻي
 اچن مريجا جا ٿا آواز جا جا
 ڪري چارسو لاک بلبل بهاري
 نهي بار گل کان پئي هر ڪا ٿاري.

لڳي هيو راجا مرا، پئي هر دم
 خوشيءَ کي وڌايو ڪڍي دل سندو غم
 پري ڏي تي خوشو سان دم پر نفون دم
 معطر ٿيو جهنگان ٿي مغز عالم
 ڪلاهي ۽ ڪرنا جا موٽيا ۽ مگرا
 ڪٽهار ڪڙيا نه ٿا لڳر نه ٿڙيا
 وڻن ويس پاتا گلي سزه زاري
 ڪيا واه سبگار فطرت هزاري.

پکي ڏار لوڏو ٿا نولين نولين
 ٻڏي ننڍن نولين اچن دل کي نولين
 اهي نولين بل بل سلائن نولين
 نولين پر آهن الاهي النولين
 ڪري وڻن ۾ چوڻ چوڻ، چوڻ سڀ ٿا بي چوڻ
 هڻن دم پر ٿا دم، ”هو حق“ وارو هر دم
 ڏين شاعري ٿا سڄي ساک واري
 نه قادر جي هرحا ٿي قدرت ڪراري.

ڪلياڻ عزير

جي پير هٻڙيان آهي بيهڻ، غافل!

اٽ، ٿي سدا ادب سان خدمتگذار ماما

ڳڻ ڪوڙا ڪوڙا ڳائي ٽيهنجا عزيز، جيڇل!

هڪ اڌ هجي ڪر هٿن ٿيڻ هٿ، ٿيا هزار ماما.

ڪليات عزيز

زندگي پنهنجي بڻائج هڪ تون خوشبودار گل
باغ عالم لي معطر ڪر تمامي زندگ
ڪوئي ٿوڙي عطر کينجي يا ڪري پامال خاک
تون نه ٿي افسردو تا ٿي خوشمرامي زندگ
روشني چاهين ڏيڻ دنيا کي هيئن ٿي مشغول
شمع وانگر بزم عالم ۾ جلائي پنهنجي دل.

ماتا

اي مهربان مادر! اي منقرار ماتا
سڀ سک جو سار آهي تنهنجو پيار ماتا
بک ڏک سهائي سر تي نت پاڻ ماري پاليءَ
فياڻ ڏيئي مون لي غرض جلایا تو يي شمار ماتا
ڇا نوبهار تنهنجي ٿي پيار جي چمن ۾
مڪريءَ مان ٻار گل ٿي نه به تو لي ٻار ماتا
آپ حيات کان گهٽ، جيئل! نه ٿي اٿيئي
ٿي زندگيءَ جو چشمو تنهنجي ڪنار ماتا
سو سج اُڀري لٽا ڏکڻ جا
هڪ غم ۾ پيار تنهنجو ٿيو غمگسار ماتا
آندي جي ڇر جو ڪيڏو جيئل کي تاءِ آهي
هاري هنجون به هر هر پاڻي نه نار ماتا
پٿر جهلي به پٽ کي ڏي ٿي، نه ٿي پڇاري
وڻ سايو دار وانگر ٿي ميوه دار ماتا
جيئل جي هنج جهولن آسيس آه لولي
لوڙي سمهاري سک سان هيٺين جو هار ماتا
پٽ ڪا به آهي مانا جو حق نه ڄاڻي
پائيندو ٿر نه ڀلجي ٿورا اپار ماتا

بائڻ مڃي ڪلياڻ ڪري
 ڏي اڏان ڇڏي موڏن ٿو ڏسندو
 ٿو ڪي ٿاڦوس ڪي ٿو

راڳ سندو سڻائي ارڻ ٿو سار
 ٻڌ اکيون صبح آشڪار
 هر ڪٿي پيو ڪٿي دوش ٿي دهشتان هاري
 ڪٿين ڏي هليا ٻڌ
 ويا لڳي ڪار ڪم ڪي سڀ انسان
 ٻڌ اکيون صبح آشڪار
 رات ڏانهن

نشد شب کان ٿو جهان سرشار ٿي لڳل
 ڪه اڏ ٿيڻ لڳو لهر هڻي ڪوئي
 ڪو ٻڃي اک ٻئي ٿو ٻاڏه ٻار ٻڙاڻي
 ٻڌ اکيون صبح آشڪار ٿو

اڏو ٿي سائي ٿو ٻاڏ مڃار ٿي راب ٿو ڏرو
 آيو ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر

ٻڌ اکيون صبح آشڪار
 ٿي لڳي ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر

ٻڌ اکيون صبح آشڪار
 ٿي لڳي ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر

ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر

ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر
 ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر ٿو ٿر

ڪي چمن واه مسند آرائي

بلبلن جيڙيو ساز شهناي
گل نورس ٿيو جام صهبائي

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

ڪهڙو دلڪش سحر جو ٿيو منظر

ڇا لڳي غير ٿي هنر خوشتر

ماڪ کان سڀ لڳن ٿا سڙا تر
پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

شاخ تان بلبلون لڙي جي ڪريون

پتي پت تي وري اڏامن ٿيون

پن وڃائن ٿا هلاڪيون تازيون

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

نور مجبور آه دريائي خون ٿيو گردون

ڇڻ سڄي رات ڪنهن هٽيس شبنون

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

بطجي مجبور آب دان کان ڳاڙه

سبح سرغ خاور سياه خان کان

اوپر نر نڪتو مشرق جي آشيانه کان

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

ڇمڪيو آفتاب جو گولو

پيو ڀورب کان حسن جو اولو

قدرت بدليو ڪائنات جو چولو

پت اڪيون صبح آشڪار ٿو ٿي.

سرخي خون شق مضمون آه
مطلع چرخ برين تر خون آه

انقلاب گسل گردون آه
آسمان زير زمين مدفون آه

شاعر باريك بين عبداللطيف
بلبل جنت نشين عبداللطيف

عالم دين من عبداللطيف
خاتم فن جو نكس عبداللطيف

شعر شوخي تراكت سادگي
سوز شريفي فصاحت شستي

لڪر صنعت حدت و سنجيدگي
درد لائير و كشت پر جستي

بادشاهه درويش سيد شاه پر
اهل دل اهل نظر صوفي نشير

عارف بالله مستغني امير
كامل و اكمل مڪمل دستگر

گاه طالب گاه مطلوب الاله
كه گداي كوي جانان گاه شاه

مير قاضي جو، و خضر راه
تارڪ الدنيا مگر عالم پناه

بهر بيل بچي سني كوكور
سهڻي مهر ڪاڻ بچي چار

ميندري لي بچي مومل آرزو
لي ڪني هن هنجي لي لي جستي

کليات عزيز

کيڏا تو رات ڏينهن ۾ دلڪ آسمان ڇڏين
 ٻيو صبر ۾ ازل کان روشن ڏيا جلائين
 جن سان ڪري جهان جا ڪم پيو پتا لڳائين
 ٻو داستان دل جو کولي نه ٿو ٻڌائين
 توکي ڏسي ڏسي جڳ چوئش جو علم چوڙيو
 ٿيندڙو نه پيو پتو ڇڄ تو لي اسان پتوڙيو.

شاه

اي زمينِ سنڌ جنتِ آسيان
 اي ديارِ سُڪِ صد هندوستان
 سيلِ الجبر ٿي ٿيندڙي رڳِ روان
 ٿيندڙو هر ذرو ٿيو مهرِ آسمان.

شاڪ ٿيندڙي جوهرِ آئينه آه
 ذرو ذرو علم جو گنجينه آه
 گنجِ صد ٿارون ٿيندڙو سينه آه
 ٿيندڙي بستي آسمان جو زيند آه.

ڪهڙا ڪهڙا دل گوهر بي حساب
 ڪهڙا ڪهڙا آفتاب و ماهتاب
 موت جو منهن تي ڏي ڪي پنهنجي نقاب
 ٿيا ٿيندڙي آغوش ۾ سڀ مهرِ خواب.

هو جهان جي شاعرن جو بادشاه
 آسمان علم جو تابنده ماه
 ڳولي چنهنڪي ساري عالم جي نگاه
 آه دنيا ۾ نه اڃ سو شاهه آه.

چانڊاڻ چو طرف ٿي ڪيئن جهڙو مڃائي

درياي روشنيءَ ۾ توکي

شفاف نوري چادر ۾ ٽهنجو منهن لڪائي

ان وقت حسن ٽهنجو بيهڪ ڪش

جڏهن ماه آڀار
دوسي سڳي

توئي چڪور وانگر دل ٿي چري پوي ٿي

پائي خيال جا ٻر تو وٽ اڏي اچي ٿي.

تي آسمان ٽهنجي رونق هي رات ساري

جنهنجي ڏيا، مٿيا سڀ منهن رات جي ماري

بيوس ٿي جا سڄيائي لڄ کان لڪي

زينت ائين ئي شب جي ڪافور ڪيءَ سراسر

شب تاب ڪڙڪيتا مستور ڪيءَ سراسر.

تو ۾ فلڪ ٿيون پڙيون تارن سنديون رهاڻيون

مٿس بزم جهان جون شمعون شب واريون سڀ وه

ظلمت ۾ حسن جي ٿيون جلون سنديون پڇاڻيون

ٻڙي ۾ شب جي ٺاهن سي قرب جون ڪه

دنگ صبح بدلي جا ڪائنات ساري

وئي بزم شب جي گل ٿي شمع حيات ساري.

پهرين ڪڍي تو سڄ جي باڪن جا سونا جهلڪا

سونهري ٻُڙت چاڙهيا جامي تي پنهنجي ها

گردش ۾ چار ڏين کي پوڏياري چلڪا

قيد ۾ پاڻ ڪرڻ جي روشنيءَ جا هرهند چڏيا چل

آخر تو صبح آڻي ڪيو نور سارو عالم

هر طرف روشنيءَ کان ٿيو طور سارو عالم.

ڪليات عزير

دلهي

آپ کان به آه اوچي خاکِ وطن جي دفعيت
صد بار جنهن تي قربان طرزِ بهار
پاڻ آهيون بلبليون هو آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

ڪوئي

ڪوٺو ٿيو پاڻي پاڻي جيت وطن جي اڳيان
بستي پوشن عشق بيان ڪريون ڇا حب وطن جي
بوي وطن رهي ٿي تخمير آب و گل ۾
عشقِ وطن جو آهي گهر پنهنجي داغ
گهوريان وطن جي دنيا تان سارو عيش عيشي
هنجي سرن سان هرگز سگهندو ٿري نه
بلبل چمن ۾ خوش ٿي پروانو انجمن
اسانجو نه سٺي نورتن روح روان اسانجو مسرور ٿيو و
پاڻ آهيون بلبليون هو آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

پوديس ۾ وڃڻ سان سڪ ٿي گلي وطن جي

پادشاهي حسرت عدم ۾ پيدا جيئن روح کي ٿي تن
احباب کان جدا ٿي جيئن آشنا پوي تو
دشمن به جي ملي ٿو ٿي چمن ٿيو چو
پوديس ۾ جا گذري ٿي پار زندگاني باري

پنهنجي وطن ۾ گهارڻ ٿيو اصل ڪا
دنيا جا عيش پنهنجي حب وطن تان قربان
رضائي پاڻ جو دور ٿيو وطن کان خاک آه سو گدا
پاڻ آهيون بلبليون هو آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

مذهب جو سڙڻي ره ٿي هلڻ جو ئي نام آھ
 بي راه هن جهان ۾ رهڻ ئي حرام آھ
 شاخون هزار يا ٿيا رستا لکن ٿو ڇا
 دنيا آهي هلڻ ضرور، ٿيا خطا لکن ٿو ڇا
 انسان لک ٿيا عالم موجود آھ ھڪ
 واٽون هزار منزل مقصود آھ ھڪ

آدم ٿيو ھڪڙو ھڪ جو سڀ اولاد ھڪ ٿيو
 پڻ پيدا ٿيو ھڪ ۾ موجد ٿيو ھڪ ۾ عالم اتحاد ھڪ ٿيو
 رحمان نام رام حبيب ۾ سو ٿيو ھڪ
 هندو ايراني عالمي سڄي جهان ڇي مخلوق جو ٿيو ھڪ
 مسلم ھيود و گير محمد صاحب صلب تہستان

مذهب ھڪٻئي ڪوڊ لعنت نہ رک ٿو ٿو
 ٿوري ٻوست ٿي نہ ڪنھن ٿوري ٿي جھاعت
 ٻيو ٿو ٿيو ٿيو ڪڇن ڪڇن طريق ٿي

ڪعبي سان دشمني نہ عذريتي ٿي ڏيو سان ھنڌن ھنڌن
 ٿي ٿي دل اسانجي عزيزا ٿي وٺو کان
 دشمني

پيارو وطن

Essay

اي آسمان! آهي سا تر زمين اسانجي

دري مٽي ٿي جنھنجي ٿوڙي ٿي ٿي اسانجي

آب ۾ ھوا ۾ جنھنجي ٿي ٿي ٿي ٿي

جنھنجي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

جنھنجي مٽي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

سرخي هر هڪ ڇيز تي ڄاڻيل رهي
 ساري دنيا رنگ سان ڀريل رهي
 باغ جي دست گلچين ۾ ڇپاڇپ نوڪ ڦار ڪندو
 جنس پنهنجي جو چوڻ آهي پيار
 تڏهن ڏٺو ڇيون تيار ڪيو شير و سحر صبح (ذبحه رات)
 گل جي اڳيان ٿو وڃي سينو سپر
 ڏند شاخ گل کان ڪٽيل ٿي ويو قلم ڪندو
 رستي جي نيو خاک ۾ هنڪي ستم
 جذبه ڄاڻيا هنجو سڀ ڏسو
 جان نثاري ڪاش هنکان سڀ سکو
 خار آهي پر وفادار چمن
 ٿو مري ٿي حد ڏيواري چمن
 حصو قومي آهه ٿا ڪنڊن ۾ آهه
 جوش غيرت هاءِ! بي جانن ۾ آهه
 آواز لاءِ بلبل ڏئي ٿي هي صدا
 بي وفا ٿيا گل ۽ ڪندا باوفا
 رڳو قومن ڪش ڏسجن ٿا دنيا دار قوم
 آهه مسڪينن ۾ ئي ايتار قوم
 بلبلون روئي چوڻ ٿيون غم وچان
 ٿي بهاري گل جي دل جي چين سان
 خنده زن جي گل ٿيا شبنم اشڪبار
 ديڙلات اتفاق دل ري ٿي ڪهڙي بهار
 ڪن رک دل صوفو گل سان عزيز
 ڪن بي

ڪلياڻ عزت

نثر شاخ حسن کان جو قطرا ٻيا ڪري
جڳ ڪلڻ کان گل جي ٻيا مولي جهوري
نه چهر ڪل به هيئن تبا قطرا مشتمي
جڳن ڪلڻ کان تاهن اشڪ خوشي

ماڪ جون بولدون، گل وڳين بدن

آبشار آهن يا تيغون آباد
تا لڳن دڙ عدن لعل يمن

جسما ٿيا، آئينءِ اهل چمن ڏوان سبب مگار مينا
منهن ڏاڍا ڀاڙا دولائي ڪن ٻيا غنچه دهن

جي اٿن لهرون ڪنار آب جو

آئي ٿي پاڻي ۾ اٿن خبر حاج ڦڙڪاڻ
جڳ ٿي ڪس ٻيو ڪري ڪو غسل آب

پاڻي منهن تي لڪتو يا ٻولي ٿاڻ

آڪ ڪرڻ جا لڳائي ناع ۾

سو جوخ اخڙو کان پي ڪرڻي آفتاب

گلخان ٿي ڪرڻ سان ڪيو سنگ

قول گلشن جا ٿڪا ڦڙڪاڻ ٿي لال لال

قول گلشن جا جلائي ڪر ٿو

آڪ هوليءَ ۾ لڳائي ڪير ٿو

ڪليات عزيز

رنگ منهن ۾ ڪيئن نه ايندو تو وڃي
شراب بر پيالو ساغر مي ڪيئن نه ڀربو تو وڃي
طائرن جا ميٽر هر هڪ نخل تي سڀني ڏي ڏي

جڻ ٿيا پوک وٽر شاخن مٿي
ڇا ٿا لڏي لامن مٿي لائون لڏون
روح ديجھائڻ سنديون رانديون ڌڻ
تي اچي ڳٽڪار ڳيري جي مٺي

تو چتون چانگاري قارب آهي ڦٽي
ڏس لڳن پوپت هوا ۾ ڪيئن نه ٿا

جڻ ڄمي آهن گلن کي پُر پيا
تي پٺور جي گل مٿان گنڄار آه

بوي گل کان مست جيئن ميخوار آه
ناچ ڪن ٿا مور مهڙا گلبدن

بچندڙ آه رقصان جڻ ڄمن اندر ڄمن
صبح صادق جي سفيديءَ جي بهار

تي وئي چاندوڪي ٻڙ تنهن تي نثار
باغ ۾ جيئن جايجا ٿا گل ٿڙن

ڦول تارن جا ٿا تيئن ڪوماڻجن
تي هلي باد نسيم آهسته گام

يا ڪ آهي نازنين مست خرام
نازنين بوي گل کي جوش ۾

وئي ڪٽي باد نسيم آغوش ۾ پيا
دل کي فرحت آئي ۽ اڪثرين ۾ نور

روح هر ذي روح ٿيو مست سرور
سبزا هيرون جي لڳل کان ٿا لڏن

اُس ۾ جڻ سايي جا ناچو ٿا لڄن

بهار

مد سردیء جي وٺي آئي بهار
بدلي دٻ آيو ٿيڪا ٿو ليا چار

خُشڪ ٻوٽي کان ليا ميدان صاف
آءُ وٺ وٺ جو ٿو جهولو غلاف

گورپڙا ڇائي پيا هر ڇائڻ
شاخ جي آغوش ۾ پلجيو وڏن ڀاڻ

قوتِ باليدگي وٺي وڌي
حبيب ٺهرو لسيا آهي ٽهڻي

نڙ حسنِ پوڇريءَ تي ٽهڻي ٿا آءُ
ماءُ سڙي حربي سڙهه آڏا آءُ ٿو آءُ

هر ڪنڀين ۾ اچي ويو رنگ آءُ
مڪو عجب پيراهن ۾ ئي پيو رنگ آءُ

اڄ ڏسنا ظاهر آهن ليا حسينان چمن ڏاڍو
سڌو ڏس چاڙهي ٿو اڃا سڀني آڻن ليا ڪي، ڪي ٿلڏو

سڙ پوڻاڪيءَ تي سب مٿان ليا

بڻهڻي بڻهڻي حسن تي ٺاڙا ليا

ڏيک ۾ آيو ٿو ٿلڏو ڪلڏو

ٿو ٿيڻ آءُ ٿو ٿيڻ خود ۾ دورو
وڃي ٿو وڌي عشق کي خوش ٿيڻ جو

ڪي ڪي منجن مان ٿي وٺي ڪاڏو آءُ
ڪي ڪي منجن مان ٿي وٺي ڪاڏو آءُ

نڪل ۾ سب جي ڏوٻو ڪو ٿو آءُ
ڏوٻو ڪو ٿو آءُ

معلماہ عزیز

ہرڑی میں جتنی ہرڑ سمیٹیں تو ہرڑ؟
 چاہئے لی سمیٹیں نہ تو ہرڑی تو ہرڑ؟
 ای نادر قدوس، میں د قدوس چہنسی!
 ہرڑ، سمیٹیں، وری ہرڑ، سر ہرڑ؟

آہ میں سچو یہاں بنا آہیں، دل!
 جو میک کو بامک بنا آہیں، دل!
 ہستی کی مکوں ناز جو کون اہڈو کی؟
الحال جو قلب لنا آہیں، دل!

اڑی ما دل بامک ماں شاخ سبل
 ۶ حب اس ماں مہوی سر دہی تل
 بدودیء ماں د دست کساج دہر
 ہی بل د ہو مکھن مسن ہو آہیں مکھن۔

دہار ڈساں ماں ماں مہکر دہر
 لب کی کو دہی دہکر سراسر دہر
 اتریں کی پاس آہ۔ پس میں دہتی
 دہ آہ۔ دل دہ آہ، دلہر، دہر۔

دہ میں اٹھتی ہوئی دہر، ہانی!
 حسہ دلہر ہو آہ، سم جسانی
 مذی کی اس ماں کو سچو ہو سچو سچی
 دہر میں دہر کو آہ ہانی!

ڪليات عزيز

اي دوست، نه دنيا جون رڻون من ۾ رت
يا وهم نه عجبلي جا ويهي سر تي ست
اٺ جام پوي، غم هي غلط ڪر پنهنجا
هيءَ لاه خبر، آئين ڪٿان ويندين ڪٿ.

مڪري ٿي ڦٽي يا لبِ خونين ڪولي
ڏس باغ جهان ۾ ٿي ڦٽيل دل ٻولي
مائل نه حقيقت ڏي ٿيو ڪو انسان
گل جي ٿي وڌا رنگ جي دغبت ڍولي.

اي عشق! طبيب آهين يا ايمان آهين؟
تون درد، تون ئي درد جو درمان آهين
ٿي جان پياري ٿي جهان ۾ سڀ کان
اي جان کان وڌ، جان جي ڇا جان آهين؟

جنهن ڏينهن قيامت جو پڇاڻو ٿيندو
عملن تي مٿي هيٺ نڪاڻو ٿيندو
اي رحمت حق، تنهنجو ئي دامن مون لاءِ
شل پهري، اوڀر ۽ وڇاڻو ٿيندو.

دنيا ۾ رهي رهڻ تون دنيا کان دور
مر هر ڪو سڏ ٿي پنهنجو نه ٿي ڪنهنجو مور
پاڻيءَ ۾ رهي الڳ رهي ليلو غر
دم ڪنهنجو نه ٿيو، ٿيو سو ڪٿل جو دستور.

حکایت عربی
آتشق سو بیدا ککو عالم سازو
عسور لک لیو الگ اچی لی کار
دب بیا جو، ککوان تر بیا، سو مولی منهدا
نون آهس ککوتا وارو ککوالی وارو.

لککانه د مالکات محسنه می عشی
عیسین له مپی آه لورکتل سان شپ
حکب لبتی ذهی لهدتو ولورژن بژد حکم
ان مان لی مکا اهدو حشمت سو بپشی.

هکک ذبهی پژدون بیا د قسامد لهدی
عملی می عدالت لی د قسمد لهدی
قسمد نا چوون حکم لی ککوالی حکب د
قسمد تان لک حکم، چو عدالت لهدی؟

الشم سو لوی اتر د ککو، دل! لککو
لککو د لید عدالتان مشکل لککو
لرژي د بژی، حدهتی بژی امد لرژي
حکشی لی جتی غوی سو ساحل لککو.

دل! من کی وژانی لون د وجه سو لی وژال
ککو خککو، وچالسی د هتان بدهتو حال
مشتود بیاس آه اچوالی بدهتی
بیا هکک بیا حاکم سو بیا حاکم شان.

ہفت و ناک بے بدی مکر لی نا سببالحاج سید

جاء العلوم و عجز لي دل مشعل آفتاب

‘مصر بامال و بی، ذس و جکاری نی و شای

آب و اودار نسج سان سر مشنر آدمی

نام تان آاد اہی کے پورا کمدہ کتاب

مکتبہ نوریہ لاہور کے مدیر جرج ٹاچ ایمر آف

لَا رَافِقَ لَهُ فِي سَمَاءٍ وَلَا فِي الْأَرْضِ

سو اڏامدي ڪمپني جو ڪوٺو ۾ آڻي

ڪليات عزيز

وصل جي ڪار ٺاهي يار جدائي سهي
منهنجي سوال جو ڇا ڪونه جواب آهي
منهنجو نه يار نڪي ڏوهه ٿيو قسمت جو
دل جي سلوڪ ڪيو خانو خراب آهي
زاهد پياسيءَ جي مٺي سان اجهائي پياس
ڀاتو گناه مان مون اُٿو ثواب آهي
وصل ۾ شوخ ٿي چيو يار نه حجت هل
وهه جي خطاب سان گڏ چهر عتاب آهي
آه ۽ اشڪ جي ڇا هجر کان ڳالهه ڪريان
ويڙهي عزيز ويو آءُ ۽ آب آهي.

دل ٻڌي
لڏو ٿي نيم نسل خدائيءَ جي
ختم دعويٰ ٿي پارسائيءَ جي
دام ڪهڙي ٿي دلربائيءَ جي
وائي واتان نه ٿي رهائيءَ جي
وصل جا ڏينهن لنگهي ويا خواب سمان
رات پوري نه ٿي جدائيءَ جي
وڃ ۾ ٺاهي اڳي جان آئينو
ڳالهه ڪهڙي ڪريان صفائيءَ جي
عشق جي دشت ۾ جي خضر ملين
وڃا وسريئي رهنمائيءَ جي
ورهي پياسي ۾ هو دُور رهي
طرز اُٿي ٿي آهي

اڃ ڪٿي تنهنجو اڳيون اوج ۽ اقبال آهي
 دُڙدن ۾ ويو ڦري گردش دورانِ بطجي
 دار تي حب وطن ۾ چڙهي قربان ٿيو
 مثل منصور اُتو صاحب عرفانِ بطجي
 مادرِ هند جا نرُزند ٿيا چو خاموش
 اچو ميدانِ ۾ گُڙي شيرِ نيستانِ بطجي
 دين پي سمجهو وطن آه ۽ ايمان وطن
 ڇا ڪندؤ فرق کي هندو ۽ مسلمانِ بطجي
 ماهِ نو ملڪ جو هرگز نه اوهين ڪو پسندا
 عيد ٿيندي جي رهو ديس تان قربانِ بطجي
 باغبانِ باغ وطن جو نه ڇڏي ٿو ڪو گل
 چشمرِ نرگس جانِ اڃا رهندا ڇا لگرانِ بطجي
 ڪاش انڌاري ۾ ڪريان قوم جون روشن شمعون
 ٻاريان هر دل جي بتي آتش پنهانِ بطجي
 شوق وسعت کان عزيز اڃ چمنِ هند ۾ مان
 ڪو عجب ناهي پوان گل مان گلستانِ بطجي.

جنهنجي قسمت ۾ لکيل تنهنجو سدا در آهي
 هاءِ صدار سو پٿرِ مونڪان بهتر آهي
 خواب منهنجي کي ٻڌو چشمرِ فسوگر آهي
 هر مڙهه خار تي آئي سر بستر آهي
 هڪ اشاري سان ته وبالا ٿي طالع کي ڪري
 گردشِ چشمرِ ٿي يا ڪنهنجو مقدّر آهي
 واديءَ عشق ۾ اي جوشِ جنون وا ڦرياد
 ڏيهه ڏورانهون، نه ساڻي، نه ڪو رهبر آهي

جا لو من حکمتا تو لي تو بارو مارو
 بارو کی ماری د لاهین و خاک مان امکسر کی

وامد الرشع هو لذر سیدو عزالدو اح ملو
 عراب من سیدو عزالدو عاب و بس لمر کی.

چندر سان د اوزو چاب لنگو کورن تهر من
 کشتی دل داسرو خدیج تاج سو جو ر کی برون تهر من
 حکمتی حکمتی حکمتی عو چاند د تو مایی
 سو لی دار سو پانیه د چالی لی لرون تهر من
 مجازی من بلسان موی مکتبی عار لو هارو
 سهاجی کی سبازی اح دهاجی لو لرون تهر من
 مکتبی سان من نذی بدهدو و جالی و و لاهی و المنیه
 امالی عوض اهزی تاج د مروت لی مروت تهر من
 عزالدو مکانه الجان انکرون اجمون لرون او سان دولی
 سچو در عاب کشتی لی امالی سو برون تهر من.

اس مکانه بدهدو وطن بارو لو مادان کشتی
 اند الی مکر حکمی د و د داد لی مائن کشتی
 بدهدو مذهب من دیکار مکا دیا کی مسا
 اند دمالی مریانو منع موزان کشتی
 واسنو منع موی هندو لو ملر عالی
 پانر نذی و هو مروت امزان کشتی
 جو تهر من مکر بدهدو جمع اح تراج
 تنفیض هند لو هر شکل سان کشتی

ڇا بشر آڏو اچي سگهندو ادا تقدير کي
 آزمائي مون گهڻو آهي ڏٺو تدبير کي
 ڪيو خدا پيچيدو منهنجي. اصل کان تقدير کي
 ان سبب دل چاهي منهنجي زلف جي زنجير کي
 ڪر تواضع هٿ ٻڌي سردار سهڻي جي اڳيان
 تير ماري ٿو ڪمان مان ئي چٽي نخچير کي
 تنهنجي خط جي گفتي گفتي جان اڃ تڻ ۾ وڌي
 چوڻ تقرير مسيحتي چوان تحرير کي
 هڪ لڳي پهلو ۾ ويٺو پيءُ گذر گردن کان ڪيو
 تير ڪافي هون ڇا جو توهنيو شمشير کي
 سَو ڪري آزيون وڌا مون واسطا هنڪي هزار
 رحم لايو پر فلڪ ٿو جانِ بتِ بي پير کي
 بعد مجنون، وامق و فرهاد جي آهي ادا
 مون ڪيو آباد ويران عشق جي جاگير کي
 ڪين ڪينو ٿورڪي سينو اسانجو دل اندر
 ٿو وساري آوسيءَ جان صورتِ تفسير کي
 عاشق آهي حسن پنهنجي تي سدا بي مثل يار
 ٿو ڏسي ماڻي مزو خود حسن جي تصوير کي
 در حقيقت قفل کي کولي ٿي ڪنجي دوستو
 هٿ کي چورڻ جو ضرور آيو مگر تدبير کي
 بندگيءَ سان نفس ڪافر کي گهڻو مشڪل ٿيو
 ورنه سَو پيرا نمازي ٿو وجهي نڪير کي

ڪڏهين هو تار تانگهو تولا ۽ خشڪ لائڳهو
 اٺ ٿي نه ڏر پٽ کان همت ڪئي آ تنهنجي
 هاڻي ته پويان دم ٿي چٽ قبر ڏي قدم ٿي
 افسوس چيت واري چونڪ ڪئي آ تنهنجي
 بونديس کان اچيو سڀ يارت ٿين سڪي گهر
 ڪاڏي نيان سندن غم راحت ڪئي آ تنهنجي
 تنهنجو عزيز بلبل ٿي چو نه روني تولي
 باغ و بهار واري رنگت ڪئي آ تنهنجي.

چڻجوهي وري ناوڪ دزدیده نظر کي
 چوريءَ تون وڃج چوري بهر زخم جگر کي
 اي شمع سڄي رات نه سڙ روئي سحر کي
 ڪي گذري ڪي گذرندي سلام آه گذر کي
 آهيون سي گدا، شاهه اڳيان هٿ نه ڊگهيون
 ٿوري کان پلو پايون غريبائي گذر کي
 جنهن مان نه پڇي راس ٿي ڪم ڳالهه ڪبي ڇا
 قاصد مان ڏيان باهه انهيءَ خام خبر کي
 هڪ ٻئي ۾ لڙن ٿا هو هدف پهرين ٿيڻ لاءِ
 چاهن ٿا نه ڪيئن دل ۽ جگر نير نظر کي
 هڪ هڪ کي تسلي مون ڏئي رات گذاري
 روڪڻ هو ڏکيو دل کي، اکين کي ۽ جگر کي
 قاصد جو وريو ڪوچ ۽ دلبر مان چيو تنهن
 ناهير خبر پنهنجي، ڪريان ڪهڙي خبر کي
 هڪ مان ۽ ٻه بيمار وڃان ڪاڏي، ڪريان ڇا
 دل کي مان سنڀاليان يا سنڀاليان مان جگر کي

هو ملڪ کان اچي يا ز اچي دستدارون
دل! ٿيو وعدي هو دلاور، کٽي قسمت نهدي
مان عوشيءَ سان عاڏيان ٿا مري جان غزل
وصل ۾ ياد نه آئي شب فرست نهدي.

ٻارم سڪندريءَ سا قسمت هڪئي آ نهدي
عروڻ جو آئينو هئي عروڻ هڪئي آ نهدي
تون بوج گهر دشمن جو پسين هو؟ منهن جو
تو کي ٿيو ئي هرڪو حرم هڪئي آ نهدي
عئين ٿور ۾ ڏولڻو شب ڪرم جو تون مندر
ساکت هڪئي آ نهدي سا من هڪئي آ نهدي
دنيا جي لاج شاعري ۾ ڪوهنور عئين تون
ٻارم اها قدسي عظم هڪئي آ نهدي
ڪاڏي ويا سونا ڪوچا ڪوڏيءَ تي ڪار ٿيڻ ٻو
هيون ۾ ئي ٿيڻ تون دولت هڪئي آ نهدي
رڳ رڳ مان تو ٿي چوڏس ٿيڻ ٻو عيون ٿو
ڪيهنجي ۾ دل ۾ اڄ ڪلهه عرو هڪئي آ نهدي
بها نوميست هي دل جو شيشو اماه ٿيڻ هڪو
ٻارم سچو هئ سولو قسمت هڪئي آ نهدي
اولاد ناهي ٿي ٿام و ٿان توڙيءَ
عالم هي حرو و مدر و قسمت هڪئي آ نهدي
ڏاڍا ۾ اڄ چوڻ ٻيا نهدي وصال بندي
مولي هڪئي تون آهستي و قسمت هڪئي آ نهدي
ڪڍ دل منجهان دور و ٿي مري عوڪه مول
ڏس هرڙي ٻڪو عودي تو هڪئي آ نهدي

مژده اي شبِ فرقت، جو نوبتِ غير آئي

خوش ٿي، جو وڃائن ٿيون نالون منهنجون شهناڻي

انبوه غيرِ فرقت ۽ هڪ تنهنجو سوداڻي

مجمع جو ٿيو مجمع تنهائي جي تنهائي

ڏس هاڻ حسين جو وحشت تي منهنجي خندو

ڪله جن جو تماشو هو اڄ ٿيا سي تماشائي

ڇا شمع جي يڪسوئي جو عشقِ ٻڌايان مان

محفل کي ٻڌائي ٿي هڪ گوشهءِ تنهائي

جيئون کي سمهاريون ٿو مَرْدَن کي اٿارين ٿو

رفتار ٿي ٿي قاتل، رفتار مسيڪائي

اک هن سان لڙائين ٿو، دل هن سان ملائين ٿو

اف اي تنهنجي غمازي! اف اي تنهنجي چترائي

گل چاڪ گريبان ٿيا غنچا ڪُلي نالان ٿيا

ڇا تنهنجي بهار آئي جو سڀ ٿيا سوداڻي

هڪ نقش جفا تنهنجو هڪ نقش وفا منهنجو

هڪ داغ دلِ مضطر هڪ داغِ جبين سائي

فرياد جو دليا ٻر هي قدر ٿيو بلبل

خوش ٿي ٿو ٻڌي هر ڪو ڏس نالهه شهناڻي

تيس نقشهءِ حيرت مان حيرت تي عزيزا خود

اکڙيون ٿي تماشو ٿيون اکڙيون ٿي تماشائي.

فنا جي بعد مونکي ياد گلعدار رهي

چمن رهي نه رهي موسمِ بهار رهي

صراحي شيشو رهي مي رهي خمار رهي

نشان عيش محبت جو برقرار رهي

اٿيو ويهي ويهي دردِ جگر آهسته آهسته
 ٿئي دنياي دل زيرِ زير آهسته آهسته
 ڪندو ره آه دل مان بي خطر آهسته آهسته
 جو ٿي ٿي نيڪ ٿي پوندو اتر آهسته آهسته
 هليو بيمار جو دم چاره گر آهسته آهسته
 مسافر پيو ڪري پنهنجو سفر آهسته آهسته
 بنائي تو حضورِ قلب سائل ڪي به بي پروا
 ڪرڻ اڪثرين مان ٿا ٿمندا گهر آهسته آهسته
 اٿڻ منهنجو نه ممڪن ضعف کان هو تنهنجي ڪوچي مان
 اٿاريو پر اٿي دردِ جگر آهسته آهسته
 نه ٻچ تون چاره گر احوال بيمار محبت جو
 ملي ڪو سيني اندر پيو جگر آهسته آهسته
 قفس ۾ ٿو اچڻ سان ذبح ڇاڪون تون ڪرين صياد
 ستم ڪي ڪر تون اي بيداد گر آهسته آهسته
 جنهن چورائي دل آهي اڪيون چوريءَ سو ٿيريندو
 ڦري ويندي ائين ئي هيءَ نظر آهسته آهسته
 شبِ عشرت جو جاڳيل ڪو ستو پيو مست ناز آه
 دٻي پيرين اچي چٽجو سحر آهسته آهسته
 شبِ فرقت چوي ٿو هيئنن تصورِ روي روشن جو
 مٽائيندو هي تاريڪي سحر آهسته آهسته
 عزيز آهي اها ترڪيب هن سان دل ملائڻ جي
 ملائڻ گهرجي اول ۾ نظر آهسته آهسته.

رديفءَ

ياد رهندي اي صنم تنهنجي جفا مون کان پوءِ
 جي ڪرين يا نه ڪرين ڪنهن سان وفا مون کان پوءِ

داغ ڪناه ٿي پيا روشن مڙڻ جي مهل
 پوئي پيل جي منهن تي چون ٿا ته نور آه
 هڪڙو ئي جالو آه ڏسڻ وارا ٿيا هزار
 اڪڙيون جدا جدا ٿيون مگر هڪڙو نور آه
 تو ڪجهه چيو نه آهين صبر ئي تصور تون
 آهيان تصور وار مان منهنجو تصور آه
 حق جي اڳيان نه سر جي ڪٽڻ جي رهي ڪا جاء
 پاي صبر ئي منهنجو سر پر غرور آه
 مي کي ڪري حرام نه دل کي حلال ڪر
 وڃ محاسب تون منهنجو پي رتب غفور آه
 پيري! ڪٿان اچن اهي ڳالهيون شباب جون
 سي ولولا ڪٿي ۽ ڪٿي سو سرور آه
 اي واء بيخودي! نه مونکي هي به ياد آه
 ڪنهنکي سرور آيو هو ڪنهن لي سرور آه
 ڇاڪون پڇين ٿو هاڻ مريضان غم جو حال
 پاڻيهي چون ٿو ڏسين ظاهر ظهور آه
 جو دل ۾ ٿيو مڪين ٿي تنهنکي ئي ڳولي اک
 ٿرڊ ايترو ٿيو جيترو مونڪان هو دور آه
 اڪڙين کان جو رهي ٿو هي شوق هجر ۾
 ثابت ٿيو ته شيشه دل چور چور آه
 خاموشي منهنجي کان نه ٿي غافل اي چاره گر
 ايڏو ئي ضبط ٿو رکان جيڏو ٿيو سور آه
 ڪير آه مونس شب تنهائين فراق
 هڪ مان پيو الم ۽ ٿيون تنهنجو پور آه
 ڪيئن توکان بار تهمت الفت ڪجي عزيز
 يوسف به هن هزار جو ادلي مزور آه

نو دهر هکوندا کی ستنی و نیشل هو
 دامان سر شکر لو دامی هکشل هو
 آلتی کی اولی هو هکونده چتر لیل هو
 و همنه مو انو لی بو دامی لیل هو
 انکهن سان ورو ستر موج بهیجی ایهالی بهاس
 انزلی لی مدهیجی حکم لی ذو سلسل هو
 اک قلب بیا جثام لی ؟ دامی من لی
 عاشق لو هکمه جمال هو ؟ بو جمال هو
 لی سکر تری داره نسج ذوالجمال
 نو نام هو ستر منی و بی لیل هو
 منی سان ورو ؟ ورتان د هکت نو بوی نسی
 دهار سوج داغ حکم لو هکشل هو
 لیر لکاه لار حکم تان لی یار و بو
 ارمان دهیجی دل م و بو دهیجی نیشل هو
 جو لو بهیجی لون علق مومس هو حال وار
 هو مال آه شکر لو و بی لیل هو
 وونی لی بود حور کی ذولندس مان ستر م
 هوادر عوین هکت م بو دامی و هکشل هو

ردیف هه

بوی جمال یار هو انزلی م نوو آه
 منی م بهیجی قلب جا هکوم نوو آه
 کیهیجی لکال عی بهیجی د انزلی م نوو آه
 منی نسی ذی لو نسان مان اهنی م نوو نوو آه
 میحوار لی بی و همنه و بی حنور آه
 نوو م عوج لو د شراب نهوور آه

كليات عزيز

ساقىء جو مي جي ڪشتي جو لنگر ڪٽي ڇڏيو
ساحل مليو نه ڪنهنڪي به درياي جو
زنده جلائي مونڪي بڻائي پوهن سماڌ
هڪڙو نمونو هي به ٿيو منهنجي نمود
خورشيد حشر بڻجي درخشان ٿيو عزيز
جو داغ ٿي پيو هو جبين تي سڄود جو.

هر چيز ۾ هر رنگ ۾ هر سُر نظر آيو
جنهن پهلو کان ڇاپير تنهنجو پهلو نظر آيو
خال سڀه رخ تي ته ابرو نظر آيو
افسون سان پريل هنجو ڇا هر موي بدن هو
ڪعبي جو مجاور به ته هندو نظر آيو
سارو هوُ بيت پيڪر جادو نظر آيو
ڇا رنگ اکين ۾ منهنجي قدرت نه پريو آه
جنهن سميت ڏٺو ڇاچي مون گلرو نظر آيو
سو رنگ ۾ هو غيرت گل جلوه نما آه
تنهن ڏينهن کان جهان ۾ ٿئي محراب جي ايجاد
غنجو نظر آيو ڪٿي خوشبو نظر آيو
جنهن روز کان تنهنجو خم ابرو نظر آيو
تحرير خط مصحف رخسار جي مار يوم
قرآن جي سورة ۾ به جادو نظر آيو
بيمار ڏٺي خوش ٿي غير عشق ڪنان جان
الله مونڪي درد پي دارو نظر آيو
نور شور نفس ۾ ٿيو هو الله هو الله
معموره هستي مونڪي سڀ هو نظر آيو
سڀ ويام ڇڏي ضعف ۾ بستر تي عزيزا
هڪ درد مونڪي قوت بازو نظر آيو.

ساقیء جو می جي ڪشتي جو لنگر کڻي ڇڏيو
 ساحل مليو نه ڪنهنڪي به درياي جود جو
 زندهه جلائي مونکي بڻائي پوهن سماءُ
 هڪڙو نمونو هي به ٿيو منهنجي نمود جو
 خورشيد حشر بڻجي درخشان ٿيو عزيز
 جو داغ ٿي پيو هو جبين تي سجود جو.

هر چيز ۾ هر رنگ ۾ هر سو نظر آيو
 جنهن پهلو کان چاچير تنهنجو پهلو نظر آيو
 خالي سڀي رخ تي ته ابرو نظر آيو
 ڪعبي جو مجاور به نه هندو نظر آيو
 افسون سان ڀريل هنجو ڇا هر موي بدن هو
 سارو هو بٽ پيڪر جادو نظر آيو
 ڇا رنگ اکين ۾ منهنجي قدرت نه پريو آه
 جنهن سمت ڏٺو چاچي مون گلرو نظر آيو
 سو رنگ ۾ هو غيرت گل جالو نما آه
 غنچو نظر آيو ڪٿي خوشبو نظر آيو
 تنهن ڏينهن کان جهان ۾ ٿئي محراب جي ايجاد
 جنهن روز کان تنهنجو خم ابرو نظر آيو
 تحرير خط مصحف رخسار جي مار يوم
 قرآن جي سورة ۾ به جادو نظر آيو
 بيمار ڏني خوش ٿي غير عشق ڪنان جان
 الله مونکي درد پي دارو نظر آيو
 هر شور نفس ۾ ٿيو هو الله هو الله
 معمورهءَ هستي مونکي سڀ هو نظر آيو
 سڀ ويار ڇڏي ضعف ۾ بستر تي عزيزا
 هڪ درد مونکي قوت بازو نظر آيو.

هيون بستين بر مون ڄمٽون، هيون ڄمٽن بر مون بستيون
 منهنجو خام حذرء شوق هو نه شيب هو نه فراز هو
 نه ڪي لڪو نه لڪي اشڪ غم نه ڪا آه لڪتي شيب الم
 ڪو اچي پچير ها حال غم منهنجو ڪير درد نواز هو
 ڪڏهن ناز ئي مولڪي ناز هو ڪڏهن مان سراپا نياز هئس
 هي اداي ناز و نياز هو نه حقيقت ۽ نه مجاز هو
 هو هئا کان ناز نه آيو جو ڪپڙو کيس حسن ئي ناز هو
 نه ڪڍيو ويا کان عزير سر جو لسيار مند نياز هو.

طاھر ٿي هن ئي راز اکر حسد و بود جو
 بندو ٿئي خود آدمي پنهنجي وجود جو
 آيو نظر بر حسن نه پنهنجي وجود جو
 . شاعر و ڪيو هي ڪپڙو نه بود و شهود جو
 آزاد ڪيئن ٿئي هي سندم طائر وجود
 رگ رگ ئي دام آهس قابو نمود جو
 پروانا زلف شمع کان ڪپڙي طرح پڄن
 ڇٽو اٿن پيو پيو پر زنجير دود جو
 هر سنگدانو ٿو پڙهي تسميح جي صدا
 اح به به ڪن پيا وود سلام درود جو
 فتنا بل زمين بر ڏسن تنهنجي راه پيا
 مقرر ٿيو منتظر تنهنجي پاي وود جو
 پاي جنون نه منهنجو ڪو پاسد دشت ٿيو
 ٿيو لامڪان بي دائرو منهنجي حدود جو
 جا آه ذوق شوق خود آرائي بهار
 آئينو سامهون آه سحر جي نمود جو

ڪونه شرڪت کي قبولي منهنجي ماريو رشڪ مون
 ڪيئن پسان پيو گهر ۾ گهوڙو دوست جي ديدار جو
 ڪير بالي ڀولي صورت تي مري هنجي نه ٿو
 حسن کي ناهي لڙائيءَ لاءِ ڪپ تلوار جو
 يار جو ڏس ناز نڪرو حسن مستي چال ٻول
 آه هُو پيارو اٿس پر ڪونه قطرو پيار جو
 تاب منهنجي چهرهءَ ڳڻڻ جو مشڪل ٿيو جهل
 بوءِ بڻجي رنگ اڏامي پيو سڄي گلزار جو
 هر قدم تي ٿي اڳي صحرا قيامت ٿو ڪري
 نااميدي ٽئين ٿي دامن منزل رختار جو
 حيرت لرگس پسايو باغ عالم خواب آه
 سرمو انڌي کان مليوسين نور جي انوار جو
 موت جو ڍنگ اختيار آهي ڪيو ڇا نند عزيز
 خواب آهي خواب ٿي پيو عاشق ناچار جو.

نه ڪو بندو هو نه ڪا بندگي نه ڪوئي به بنده نواز هو
 هي ڪمال ذوق نياز هو هُو غرور جلوهءَ ناز
 در آستان نياز تي هي عروج حسن نياز هو
 جو اياز هو سو هو غزوي جو هو غزوي سو اياز
 تنهنجو ناز صرف نياز هو نه نياز تي نه مون ناز هو
 جي فراز ۾ هي نشيب هو نه نشيب ۾ نه فراز
 جڏهن قبله رُو مان ڪٽو ٿيس مونکي روي قبله نظر چڙهيو
 منهنجو نقش حيرت بي خودي هڪ نقش جاي نما
 مان نه سمجهي پاڻ کي خود سگهيس مان نه پنهنجو پاڻ ۾ هُئس لڪل
 مان ئي راز پردهءَ غيب هُئس منهنجو پردو پردهءَ ر

ويئي هر سر مڪانَ هي شقَ لي دلچِ حدائيءَ کان
 دمِ غمِ مڪانَ کان پنهنجي جي ڪوئي مڪينَ نڪتو
 لسيرِ صبحِ حوزِ غلوطِ ڪي گذارِ برِ حوالو
 نه هر غنچو ڪنارِ شاخِ گل مان سرِ مڪينَ نڪتو
 دمِ غلوطِ نه اکِ کولي ڪڏهن پنهنجي مرڻ واري
 مري بي ڪين ارمانِ نگاهِ واپسينَ نڪتو
 لهاشو دؤِ دُنيا آيو هو پنهنجي دؤنِ نشاليءَ جو
 سرِ شڪِ چنرِ منهنجو پڻ وڌوئي دورينَ نڪتو
 جنابِ عشقِ باليءَ پر نه چا آتشِ لڳائي آءُ
 اکين جو لڙڪَ ٿي هر شڪلِ آهِ آئينَ نڪتو
 غلظِ هي ڪڏهن بيمانِ شبِ غمِ ٿي عزيزِ آئي
 منهنجو هر داغِ دلِ پوري لاسِ آئينَ نڪتو.

ٿيو تصورِ مانيءَ تصورِ آهي تارِ جو
 ڪين نه دنيا سڳي ها پيدِ جاڻي وارِ جو
 ڪونه شاملِ تارِ هس پنهنجي ڪڏهن سينگارِ جو
 رڻا هي چوئيءَ کي هوا ڏئي ٿي ڪنگو ٺوڳارِ جو
 صورتِ تصورِ جانِ سب ٿي لڙڪاڻِ اٿس
 ان ڪري ٿي هر ڪو دعوتدارِ ٿيو دلدارِ جو
 دل هي مائٽان دوستي، تي پنهنجي دشمنِ هنجي دوست
 چودِ بوالتو اترِ ٿي تالءِ بيمارِ جو
 ڪنهنجي حشرِ عيِ ٿي غرقِ آهي سِرِ پر
 خوشِ دوتا هي ٿيو غمِ موجِ کي هُنَ بارِ جو
 اڀي ڪند. هي دوتائي وڃي سوسي موڪلي
 هنجي غمِ سوسي ڪن سسِ ٻاڪدِ ٿي اقرارِ جو

ڪليات عزيز

هوش جوانيءَ تي چو دل ٿي اسانجي ٿين
عاشق نه ڪوئي ٿي تو ديواني تي ديوانو
سبحه جي داڻي ۾ بت آيو نظر مونکي
زاهد ٿي بڻائي تو بتخاني تي بتخانو
نيسوي مسلسل جو رشتو نه ٿئو ڪڏهن
پڌندا ٿا اچون جهولو افساني تي افسانو
تو ٿي تو مري هر هر مان جان ڏيان پنهنجي
سرڪار ڪڍي وڃ تون نذراني تي نذرانو
تو کان جو پنڀ آيو، دل ڏيئي وريو دلبر
وٽ پل پيو فقيرن کان نذراني تي نذرانو
اغيار جي ڪوچي ۾ رک لاش نه تون منهنجو
ظالم چو بنائين ٿو ويراني تي ويرانو
دل ويٺي ڪچي دنيا مان پنهنجي عزيز آخر
آباد نه ٿي سگهندو ويراني تي ويرانو.

تصوير مانيءَ تصوير حسن نازنين نڪتو
منهنجو حسن نظر پي حسن ۾ حسن آفرين نڪتو
نه نڪتو دل مان اڄ تائين وڌو ٿي شرمگين نڪتو
تنهنجو پرده نشين ارمان پي پرده نشين نڪتو
منهنجو دم آرزو کان جنهنجي سيني مان حزين نڪتو
بشڪل آرزو دل ۾ سوئي پرده نشين نڪتو
ڪفن پوشيءَ وڌو پرده سندن کولي زماني ۾
جو ٿي ميت تي بي پرده منهنجو پرده نشين نڪتو
تنهنجو نير ستم دل مان نه نڪتو سو نه نڪتو نيٺ
جو مون مهمان ٿي سمجهيو سوئي گهر جو ڪين نڪتو

شمع پروانو جا گل پڻ بلبل ٺاڻاڻا پڻ
 تنهنجا سڀ تسليج خوان ٿيا جن و آدم زاد پڻ
 مهر پرورد آه هو طالمر ستر ايجاد پڻ
 گو ڪري آباد پڻ ۽ خالمان برباد پڻ
 هجر جي هڪ رات ۾ ڏس ڪيترا غمخوار ٿيا
 درد و غم، پڻ بهتراري، ۽ دل ٺاڻاڻا پڻ
 باغ عالم ۾ نه رک نون پالڪي مطلق عنان
 وه صنوبر مثل ٿي پابند پڻ آزاد پڻ
 درد جو شڪو ڪرمان ڪڍڻي زبان سان چاره گر
 نالواڻي کان نه ٿو پڇي لب فرهاد پڻ
 رات ۾ روڊ جي زبان ٿي ۽ اچن هڏڪڻن بهون
 ڪو ڪلا شايد ڪري پس ڪو ڪري بهو ياد پڻ
 حادهء تسليم عشق آسان ناهي اي عزيز
 وائر ٽڪجي فنا ٿيا نس پڻ فرهاد پڻ.

روڊيف و

مڻڻ ۾ برابر ساقيءَ پيماني تي پيمانو
 هڪ ٻئي تي ڪري ٻيو مستالي تي مستاد
 جي برق تجليءَ کان بهوش ٿيو موسيٰ
 هم شمع حلائي ٿي پروائي تي پروا
 هڪ حار تي مڻڻ ۾ انبوه نگاهن جو
 ساقيءَ جي ڪرامت ڪيو پيماني تي پيما
 پيو يار سمهي سر کي گوڏي تي رکي منهنجي
 چوندو مان رهيس شب ۾ افساني تي اسما

رديف ٺ

وئي دل ۾ نه ويئي تنهنجي من مان دلربا اُڻ ٺ
 جا سمجهير ٻار دل جو ٿي رهي ثابت اُها اُڻ ٺ
 نه گهٽ سوزِ نهان کان دل ۾ ٻاري باهه ڪا اُڻ ٺ
 جلايو آتش خاموش جان بي چون چرا اُڻ ٺ
 چوان ڇا بخت خوابيدي کان ٿي پئي نارسا اُڻ ٺ
 رکيو بيدار جنهن تنهن ڪئي شبِ وعده دغا اُڻ ٺ
 تنهنجي ڀرپٽ لڳايو هو تماشو دلربا اُڻ ٺ
 لڳي جنهن دم گلي سان تون ملئين ٿي وئي جدا اُڻ ٺ
 تسلي ڪنهن کي ڪنهن کي اي تصور يار جا ڏيندين
 عجب بيتاب جان آهي ته ناهي دل ۾ ڇا اُڻ ٺ
 هميشه نل پيو چڻڪي اندر ۾ داغِ الفت جو
 وسامي شمع جي هيءَ وئي نه رهندي ڪانه ڪا اُڻ ٺ
 وڇوڙي جي نه گهٽ ٿي رات آهي وصل جي شب کان
 هڻي بيداري ساڳي طرز ۾ هڻي ڀر جدا اُڻ ٺ
 ٿئي بهتر ها جي منهنجي ٻنهي پاسي هجي ها دل
 ڏنو هڪ جي ئي جا ناهي مزو بي انتها اُڻ ٺ
 مڃان ٿو آهه عادي هو سدا وعدي خلاف جو
 ڪريان ڇا ڀر رهي هنجي اچڻ جي ٿي سدا اُڻ ٺ
 مليل مان چون اي قاصد رکي دل تي هي خط هنجو
 اچڻ لي. جنهنجي دل ۾ هڻي گهڙي صبح و مسا اُڻ ٺ
 عزيزا عمر پنهنجي صورتِ برق و شرار آهي
 اچي ڪيئن صبر، ٿي راهي منجهان دارِ فنا اُڻ ٺ.

حد کان گذريو هاڻ تنهنجو جوڙ ٻڻ بيداد ٻڻ
 انتها کان وڌ ڪري مان خود چڪس فرياد

جال کان شوخ ٽيهنجي روز چلن لٿارون
جي رهي جاري هي رفتار مري وينداسون

ٺوڪي سمجهايم دل وات نه وڃ ڪلوءَ جي
راه آهي اها پُر خار مري وينداسون

آه ڪن تائين رسي ڪانه چمن ۾ گل کي
ٿي چيو بلبل شمار مري وينداسون

جا ڪريون چو نه ڏکون ٿي نغان آه لڪو
هي ڪلبي مان لنگهيو پار مري وينداسون

ڪنهن ڪئي دعويٰ جگر داري جي ٿوسان اي صبر
ها ڪري ٻو نه ڪر انڪار مري وينداسون

هجر جو يار ٿو بل بل ٿي اهل جي آفت
اهڙا بنا ڏينهن هي ٻيا چار مري وينداسون

تون مسٻاڻي ڪرين يا نه ڪرين ڪا جاني
لعل لب ٽيهنجي تي سَوار مري وينداسون

ڪٿا اکيون ڪي تون محسّس هي مريض ڏي يار
وڙ نه پرهنز کان بيمار مري وينداسون

تون اُڏي اُڏي ڏي ڏي ڪاڏي سڄڻ سنڌ ناهي
ووڙيندي حسن جا گلزار مري وينداسون

هجر ٽيهنجي ۾ سڄڻ درد و الم ٿيا همدم
غم ۾ آهن جي هي غمخوار مري وينداسون

آه قيدن کان ڪٿي سخت ٿيو قد حيات
روز هڪ هڪ ٿي گرفتار مري وينداسون

نند دل جي سان نهی دل جي ڳڻهڻ حس عزيز

ويا مري هاڻ خريدار مري وينداسون.

ردیف ۸

وئي دل پر نه ويئي تنهنجي من مان دلر با اُڻ ٿو
 جا سمجهير ٻار دل جو ٿي رهي ثابت اُها اُڻ ٿو
 نه گهٽ سوزِ نھان کان دل ۾ ٻاري باھ ڪا اُڻ ٿو
 جلايو آتش خاموش جان تي چون ڇرا اُڻ ٿو
 چوان ڇا بخت خوابيدي کان ٿي پئي ٺارسا اُڻ ٿو
 رکيو بيدار جنهن تنهن ڪئي شبِ وعده دغا اُڻ ٿو
 تنهنجي ڀرپٽ لڳايو هو تماشو دلر با اُڻ ٿو
 لڳي جنهن دم گلي سان تون ملعين ٿي وئي جدا اُڻ ٿو
 تسلي ڪنهن کي ڪنهن کي اي تصور يار جا ڏيندين
 عجب بيتاب جان آهي ته ناهي دل ۾ ڇا اُڻ ٿو
 هميشه شل ٻيو چڻڪي اندر ۾ داغِ آلت جو
 وسامي شمع جي هيءَ وئي ته رهندي ڪانه ڪا اُڻ ٿو
 وڇوڙي جي نه گهٽ ٿي رات آهي وصل جي شب کان
 هڻي بيداري ساڳي طرز ۾ هڻي پر جدا اُڻ ٿو
 ٿئي بهتر ها جي منهنجي ٻنهي پاسي هجي ها دل
 ڏنو هڪ جي ئي ڇا ناهي مزو بي انتها اُڻ ٿو
 مڃان تو آه عادي هو سدا وعدي خلافيءَ جو
 ڪريان ڇا پر رهي هنجي اچڻ جي ٿي سدا اُڻ ٿو
 مليان مان چون اي قاصد رکي دل تي هي خط هنجو
 اچڻ لي جنهنجي دل ۾ هڻي گهڻي صبح و مسا اُڻ ٿو
 عزيزا عمر پنهنجي صورتِ برق و شرار آهي
 اچي ڪيئن صبر، ٿي راهي منجهان دارِ فنا اُڻ ٿو.

حد کان گذريو هاڻ تنهنجو جوڙ ٻڌ بيداد ٻڌ

انتها کان وڌ ڪري مان خود چڪس فرياد ٻڌ

چال کان شوخ تنهنجي روز چلن تلوارون

جي وهي جاري هي رفتار مري وينداسون

توڪي سمجهايم دل وات نه روح ڪلروءِ جي

راه آهي اها پُر خار مري وينداسون

آه ڪن تائين رسي ڪاڏ ڇمن ۾ گل کي

تي چيو بلبل بيمار مري وينداسون

ڇا ڪريون ڇو نه ڏکون ٿي نفاق آه ٽڪو

جي ڪليجي مان لنگهيو پار مري وينداسون

ڪنهن ڪٿي دعويٰ جگر داري هي نوسان اي صبر

ها ڪري ڀر نه ڪر انڪار مري وينداسون

هجر جو پار ٿو پل پل ئي اجل جي آفت

اهڙا ٻيا ڏينهن هي ٻيا چار مري وينداسون

تون مسيحتائي ڪرين يا نه ڪرين ڪا جاني

لعل لب تنهنجي ئي سَوار مري وينداسون

ڪٿا اکيون ڪي تون محتسب هي مريض ڏي پار

وڙ نه پرهيو کان بيمار مري وينداسون

تون اڏي پُو جان وٺين ڪاڏي سڄڻ سڏ ٺاهي

وڙ ويندي حسن جا گلزار مري وينداسون

هجر تنهنجي ۾ سڄڻ دود و الر ٿي همدم

غم ۾ آهن هي هي غمخوار مري وينداسون

آه قيدن کان ڪٿي سخت ٿيو قيد حباب

روز هڪ هڪ ٿي گرمتر مري وينداسون

نقد دل جي سان لهي دل جي ڳڻيو جنس عزيز

ويا مري هاڻ خريدار مري وينداسون.

دستِ جنونِ کي آهن ارمانِ نوان نوان
 دم دم کري ٿو چاڪ گريبانِ نوان نوان
 دل ۾ اچن ٿا درد ۽ ارمانِ نوان نوان
 گهر ۾ لٿام ڪهڙا نه مهمانِ نوان نوان
 زلفن کي چوڙي ڪو ٿو ڇڏي دوش ناز تي
 آڻو نٿا لهان ٿو خواب پريشانِ نوان نوان
 لکتو نه ڪوي يار کان پاي جنونِ سندم
 ديوانا بيا دلن ٿا بيابانِ نوان نوان
 پيريءَ ۾ ٻڙ نه ويهي جوانيءَ جي ڇيڙ ڇاڙ
 پيدا ٿين اڃا به پيا ارمانِ نوان نوان
 هڪ وار قتل تون ڪري قصو تمام ڪر
 گردن تي روز ڌر نه پيو احسانِ نوان نوان
 اهلِ چمن لي عید ٿي فصلِ بهار ۾
 بدلائي ويٺا ويس گلستانِ نوان نوان
 سرمو اکين ۾ تلڪ مٿي تي سنواري وار
 ڪنهنجي ڪريو ٿا قتل جا سامانِ نوان نوان
 پورو به تنهنجو قول ڪو آهي ڪڏهن ٿيو
 چالي ڪرين ٿو وعده و پيمانِ نوان نوان
 مجروح ٿو ڪري نه پو ڪيئن ڦيري منهن عزيز
 ٺاهي ٿو ڏس نه ڪيئن هو نمڪدانِ نوان نوان .

هجر جا سڀ سهي آزار مري وينداسون
 دل تي پٿر رکي اي يار مري وينداسون
 آءُ اچي لڳ تون گلي يار مري وينداسون
 ڇرڇو دنيا جو ٿيو ڏينهن چار مري وينداسون

ۛڙ ښو ښو سان ملاني ويو څو حڪم کي آگ لڳائي ويو
 څو وجود عشق حلالي ويو ڪا نس هئي برق جمال ۾
 مديحتي عمر جيڏي وڌي ادا آه اوڏيائي ڳهني سدا
 ڏسو ڪمال مهنتي زوال ۾ ۽ زوال مهنتي ڪمال ۾
 اعزو و موف مهنتي کان شوش ڏسو ٽولساڏي ڪري حاڪم ويو
 بس مرگ گويا ملاني ويو مهنتو لاش ڳوڊ ملال ۾
 تون مڃيال کان ڊ بعد آئمن نهنتي ڏيڊ ٿي ڊ سسڊ ٿي
 تون قدير آئمن و حيد تون نهنتي ٺاه ڪوئي مال ۾
 ڪڏهن اهڙي ٻار هوا لڳي ٽو اسالتي دل جي ڪلي ڪلي
 ڇتي سڌ ٻوار عدا ڪري نهنتي ٺاڻ حسن و جمال ۾
 مونکي آڙون هي دعا ملي، هتي غم معولي ڊ حاشي
 جي سوال جو ڊ جواب هو ڊ جواب هو هي سوال ۾
 نهنتي ڊر ٽر آه فشر جو سو گڏائي ۾ به امرو ٿيو
 جو فطانتن جون ٿيون دولتون سڀ انهي دست سوال ۾
 نهنتي اک جي ٿر ۾ رسي ٿو ڪو عزيز عالم چين جو
 نهنتي آڙون جو جهان ٿو ڪنهنجي آه نطء خال ۾.

ردیف ن

ٽورو عذابه ۾ ليا انسان نوان نوان
 ڪافر نوان نوان ۽ مسلمان نوان نوان

هو بيوفا رقيب جو ڪيئن ٿيندو آئينا پيار

دل ۾ رواج چڙو هم ايندو دوست نه دشمن جي پيا
تا پور داغ حسرت دل جا يون مونکي پرڳڻي ڏياري ڏياري
منهنجا گناه مولائي نه آلمج شمار

ٿي عمر خضر جي لڳي ڪالھوڪي ڳالھ مس
عاشق جي راتيون هجر جون ساريون چمار
ڪهڙو ڪري اچڻ جو وئين وعدو خواب ۾ اڏيار

آئي نه نند عمر سڄي انتظار
بيدل ٿي ڪيئن چوان هي نشان داغ دل جا ٿيا
دل جي هجي ته ڳالھ اچي اعتبار

مونکي نه چو ٿي اڳ ڪيم توسان دل جو حال
اڃ زندگيءَ کان جي به ڪڪ آهي ڪنار
دل جون مڃيائين جي نه ڪي ڳالهيون نه آيو باز
هي ڳالھ گهٽ نه آه گليو گلو غار

ڪهڙا ڪهڙا زخم جگر منهنجي کي ڏسن

کڻي پنهنجي وڃي نظر نه ڪا ابروي يار

منڊو هو مون ڏي سڄ ڇا الهندي کان اُهندو
هنڪي ڏسيو ڏسان تو گهر ۽ اپ وڇار

ڌر تي ڪتر ٿيا يار جي ڇا شاه ڇا گدا

ڪير آهين تون عزيز اچين جو شمار ۾

نه جستجو سا خيال ۾ نه ڪشش سا حسن و ڪمال ۾

باهه سوز درد فراق ۾ نه ڪي لڏتون سي وصال ۾
ر تغيرات جهان جو نه مثال بدر و هلال ۾
ڪڏهن ٿيو زوال غرور جي ڪڏهن ٿيو عروج زوال ۾

وبندی سان وچمن مولکی تو بی چمن کري دوست

ونس کھڙي کڻي شي جو ٿيڻ وڻج و مڻن ۾

اوري ٿي حياتي نه وويو وصل بندو ڏيڻهن

آخر جا رکو آه الهی دور زمن ۾ را

هرگز نه بدائين، نه مڃائين، نه پئي آس

پاڻ نه ڏاڍا سڀ ٿيا پهلو سوين جا ٿيو مڻن ۾

اغنجي جو ڪٽڻ ٺاهي چوڏس ٿي ٿئي دل

ساڻ ساعر ٻيو هلي سون جو اڃ ترم چمن ۾

مولي نون ڊڪڇ، چمن گلن تي کڇي نپوس

ڊڪڇو ٻيو اڃان شرم گناهن کان ڪڻن ۾

ارشاد، چيءَ ڪڪي چيءَ جو ٿي اي دل

مباج اٿي ڪهڙو نه ٿئي سڻن ۾

هر قطري سڻي کان ٿو سر سڙ ٿي ويران

ر بوءِ جو ڪٽڻ ٺاهي آه لڪل پنهجي بدن ۾

ٿيو لوڻ هٿن لڻجي جو بي مرهم ڪافور

جيت خلد بوي يار نه ڪو ٿار نهن ۾

اڃ ڪلهه جو عزتو آه نه هي داغ غم دل

وٺي دل، نه ڪڍهن آئي اڃا ڪان هڻي تن ۾

نه ٺاهي ڪي گريبان مر عزيز ان ۾ اٿي سڀ

رديون نه ٿي وه چولي دامن کي هٿن ۾

چوڏس ٿي ٿئي دل

هر ڏي ڏي ڏي

دم دم ٿي ڪال آيو مولڪي انتظار ۾

صد بار مومت مون ڏنو هڪ ٻل جمار ۾

اي سق دل! سو خط لکي فاصد کان رک اڳي

ڪهڙو جواب ايندو، نه ره انتظار ۾

دم پڻ ٿو ناتواني ۾ چورائي منهنجي جان
 سچ ٿو ٿئي نه ساڻي ڪو حال تباه
 دل آه هٿ مري ڪيو گوشو ڪمان جو
 ٿي ڪنج عافيت نگه بي پناه
 آغوش مادري ٿيا ڪلي دامن پناه
 زخیر چگر به چپ ڪيو روئن ٿا ڪپاه
 دامن دشت دامن يعقوب ٿي پيو
 يوسف کي چين ويو اچي آغوش چاه
 شور فغان ٿيو مژدهء پيغام ننگ عشق
 آواز 'واه وه' ٿيو منهنجي آه آه
 دل ٿي نه پنهنجي ٿي ته ڇا ٿيندو رفيق دم
 سانديو مون ساري عمر جنهنڪي هو ساه
 هنجي سوا اچي نه ٿو ڪجهه پي نظر عزيز
 پنهنجو ڪو ليور آه ڇڏي ويو نگاه ۾.

۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱
 ۴۷۲
 ۴۷۳
 ۴۷۴
 ۴۷۵
 ۴۷۶
 ۴۷۷
 ۴۷۸
 ۴۷۹
 ۴۸۰
 ۴۸۱
 ۴۸۲
 ۴۸۳
 ۴۸۴
 ۴۸۵
 ۴۸۶
 ۴۸۷
 ۴۸۸
 ۴۸۹
 ۴۹۰
 ۴۹۱
 ۴۹۲
 ۴۹۳
 ۴۹۴
 ۴۹۵
 ۴۹۶
 ۴۹۷
 ۴۹۸
 ۴۹۹
 ۵۰۰
 ۵۰۱
 ۵۰۲
 ۵۰۳
 ۵۰۴
 ۵۰۵
 ۵۰۶
 ۵۰۷
 ۵۰۸
 ۵۰۹
 ۵۱۰
 ۵۱۱
 ۵۱۲
 ۵۱۳
 ۵۱۴
 ۵۱۵
 ۵۱۶
 ۵۱۷
 ۵۱۸
 ۵۱۹
 ۵۲۰
 ۵۲۱
 ۵۲۲
 ۵۲۳
 ۵۲۴
 ۵۲۵
 ۵۲۶
 ۵۲۷
 ۵۲۸
 ۵۲۹
 ۵۳۰
 ۵۳۱
 ۵۳۲
 ۵۳۳
 ۵۳۴
 ۵۳۵
 ۵۳۶
 ۵۳۷
 ۵۳۸
 ۵۳۹
 ۵۴۰
 ۵۴۱
 ۵۴۲
 ۵۴۳
 ۵۴۴
 ۵۴۵
 ۵۴۶
 ۵۴۷
 ۵۴۸
 ۵۴۹
 ۵۵۰
 ۵۵۱
 ۵۵۲
 ۵۵۳
 ۵۵۴
 ۵۵۵
 ۵۵۶
 ۵۵۷
 ۵۵۸
 ۵۵۹
 ۵۶۰
 ۵۶۱
 ۵۶۲
 ۵۶۳
 ۵۶۴
 ۵۶۵
 ۵۶۶
 ۵۶۷
 ۵۶۸
 ۵۶۹
 ۵۷۰
 ۵۷۱
 ۵۷۲
 ۵۷۳
 ۵۷۴
 ۵۷۵
 ۵۷۶
 ۵۷۷
 ۵۷۸
 ۵۷۹
 ۵۸۰
 ۵۸۱
 ۵۸۲
 ۵۸۳
 ۵۸۴
 ۵۸۵
 ۵۸۶
 ۵۸۷
 ۵۸۸
 ۵۸۹
 ۵۹۰
 ۵۹۱
 ۵۹۲
 ۵۹۳
 ۵۹۴
 ۵۹۵
 ۵۹۶
 ۵۹۷
 ۵۹۸
 ۵۹۹
 ۶۰۰
 ۶۰۱
 ۶۰۲
 ۶۰۳
 ۶۰۴
 ۶۰۵
 ۶۰۶
 ۶۰۷
 ۶۰۸
 ۶۰۹
 ۶۱۰
 ۶۱۱
 ۶۱۲
 ۶۱۳
 ۶۱۴
 ۶۱۵
 ۶۱۶
 ۶۱۷
 ۶۱۸
 ۶۱۹
 ۶۲۰
 ۶۲۱
 ۶۲۲
 ۶۲۳
 ۶۲۴
 ۶۲۵
 ۶۲۶
 ۶۲۷
 ۶۲۸
 ۶۲۹
 ۶۳۰
 ۶۳۱
 ۶۳۲
 ۶۳۳
 ۶۳۴
 ۶۳۵
 ۶۳۶
 ۶۳۷
 ۶۳۸
 ۶۳۹
 ۶۴۰
 ۶۴۱
 ۶۴۲
 ۶۴۳
 ۶۴۴
 ۶۴۵
 ۶۴۶
 ۶۴۷
 ۶۴۸
 ۶۴۹
 ۶۵۰
 ۶۵۱
 ۶۵۲
 ۶۵۳
 ۶۵۴
 ۶۵۵
 ۶۵۶
 ۶۵۷
 ۶۵۸
 ۶۵۹
 ۶۶۰
 ۶۶۱
 ۶۶۲
 ۶۶۳
 ۶۶۴
 ۶۶۵
 ۶۶۶
 ۶۶۷
 ۶۶۸
 ۶۶۹
 ۶۷۰
 ۶۷۱
 ۶۷۲
 ۶۷۳
 ۶۷۴
 ۶۷۵
 ۶۷۶
 ۶۷۷
 ۶۷۸
 ۶۷۹
 ۶۸۰
 ۶۸۱
 ۶۸۲
 ۶۸۳
 ۶۸۴
 ۶۸۵
 ۶۸۶
 ۶۸۷
 ۶۸۸
 ۶۸۹
 ۶۹۰
 ۶۹۱
 ۶۹۲
 ۶۹۳
 ۶۹۴
 ۶۹۵
 ۶۹۶
 ۶۹۷
 ۶۹۸
 ۶۹۹
 ۷۰۰
 ۷۰۱
 ۷۰۲
 ۷۰۳
 ۷۰۴
 ۷۰۵
 ۷۰۶
 ۷۰۷
 ۷۰۸
 ۷۰۹
 ۷۱۰
 ۷۱۱
 ۷۱۲
 ۷۱۳
 ۷۱۴
 ۷۱۵
 ۷۱۶
 ۷۱۷
 ۷۱۸
 ۷۱۹
 ۷۲۰
 ۷۲۱
 ۷۲۲
 ۷۲۳
 ۷۲۴
 ۷۲۵
 ۷۲۶
 ۷۲۷
 ۷۲۸
 ۷۲۹
 ۷۳۰
 ۷۳۱
 ۷۳۲
 ۷۳۳
 ۷۳۴
 ۷۳۵
 ۷۳۶
 ۷۳۷
 ۷۳۸
 ۷۳۹
 ۷۴۰
 ۷۴۱
 ۷۴۲
 ۷۴۳
 ۷۴۴
 ۷۴۵
 ۷۴۶
 ۷۴۷
 ۷۴۸
 ۷۴۹
 ۷۵۰
 ۷۵۱
 ۷۵۲
 ۷۵۳
 ۷۵۴
 ۷۵۵
 ۷۵۶
 ۷۵۷
 ۷۵۸
 ۷۵۹
 ۷۶۰
 ۷۶۱
 ۷۶۲
 ۷۶۳
 ۷۶۴
 ۷۶۵
 ۷۶۶
 ۷۶۷
 ۷۶۸
 ۷۶۹
 ۷۷۰
 ۷۷۱
 ۷۷۲
 ۷۷۳
 ۷۷۴
 ۷۷۵
 ۷۷۶
 ۷۷۷
 ۷۷۸
 ۷۷۹
 ۷۸۰
 ۷۸۱
 ۷۸۲
 ۷۸۳
 ۷۸۴
 ۷۸۵
 ۷۸۶
 ۷۸۷
 ۷۸۸
 ۷۸۹
 ۷۹۰
 ۷۹۱
 ۷۹۲
 ۷۹۳
 ۷۹۴
 ۷۹۵
 ۷۹۶
 ۷۹۷
 ۷۹۸
 ۷۹۹
 ۸۰۰
 ۸۰۱
 ۸۰۲
 ۸۰۳
 ۸۰۴
 ۸۰۵
 ۸۰۶
 ۸۰۷
 ۸۰۸
 ۸۰۹
 ۸۱۰
 ۸۱۱
 ۸۱۲
 ۸۱۳
 ۸۱۴
 ۸۱۵
 ۸۱۶
 ۸۱۷
 ۸۱۸
 ۸۱۹
 ۸۲۰
 ۸۲۱
 ۸۲۲
 ۸۲۳
 ۸۲۴
 ۸۲۵
 ۸۲۶
 ۸۲۷
 ۸۲۸
 ۸۲۹
 ۸۳۰
 ۸۳۱
 ۸۳۲
 ۸۳۳
 ۸۳۴
 ۸۳۵
 ۸۳۶
 ۸۳۷
 ۸۳۸
 ۸۳۹
 ۸۴۰
 ۸۴۱
 ۸۴۲
 ۸۴۳
 ۸۴۴
 ۸۴۵
 ۸۴۶
 ۸۴۷
 ۸۴۸
 ۸۴۹
 ۸۵۰
 ۸۵۱
 ۸۵۲
 ۸۵۳
 ۸۵۴
 ۸۵۵
 ۸۵۶
 ۸۵۷
 ۸۵۸
 ۸۵۹
 ۸۶۰
 ۸۶۱
 ۸۶۲
 ۸۶۳
 ۸۶۴
 ۸۶۵
 ۸۶۶
 ۸۶۷
 ۸۶۸
 ۸۶۹
 ۸۷۰
 ۸۷۱
 ۸۷۲
 ۸۷۳
 ۸۷۴
 ۸۷۵
 ۸۷۶
 ۸۷۷
 ۸۷۸
 ۸۷۹
 ۸۸۰
 ۸۸۱
 ۸۸۲
 ۸۸۳
 ۸۸۴
 ۸۸۵
 ۸۸۶
 ۸۸۷
 ۸۸۸
 ۸۸۹
 ۸۹۰
 ۸۹۱
 ۸۹۲
 ۸۹۳
 ۸۹۴
 ۸۹۵
 ۸۹۶
 ۸۹۷
 ۸۹۸
 ۸۹۹
 ۹۰۰
 ۹۰۱
 ۹۰۲
 ۹۰۳
 ۹۰۴
 ۹۰۵
 ۹۰۶
 ۹۰۷
 ۹۰۸
 ۹۰۹
 ۹۱۰
 ۹۱۱
 ۹۱۲
 ۹۱۳
 ۹۱۴
 ۹۱۵
 ۹۱۶
 ۹۱۷
 ۹۱۸
 ۹۱۹
 ۹۲۰
 ۹۲۱
 ۹۲۲
 ۹۲۳
 ۹۲۴
 ۹۲۵
 ۹۲۶
 ۹۲۷
 ۹۲۸
 ۹۲۹
 ۹۳۰
 ۹۳۱
 ۹۳۲
 ۹۳۳
 ۹۳۴
 ۹۳۵
 ۹۳۶
 ۹۳۷
 ۹۳۸
 ۹۳۹
 ۹۴۰
 ۹۴۱
 ۹۴۲
 ۹۴۳
 ۹۴۴
 ۹۴۵
 ۹۴۶
 ۹۴۷
 ۹۴۸
 ۹۴۹
 ۹۵۰
 ۹۵۱
 ۹۵۲
 ۹۵۳
 ۹۵۴
 ۹۵۵
 ۹۵۶
 ۹۵۷
 ۹۵۸
 ۹۵۹
 ۹۶۰
 ۹۶۱
 ۹۶۲
 ۹۶۳
 ۹۶۴
 ۹۶۵
 ۹۶۶
 ۹۶۷
 ۹۶۸
 ۹۶۹
 ۹۷۰
 ۹۷۱
 ۹۷۲
 ۹۷۳
 ۹۷۴
 ۹۷۵
 ۹۷۶
 ۹۷۷
 ۹۷۸
 ۹۷۹
 ۹۸۰
 ۹۸۱
 ۹۸۲
 ۹۸۳
 ۹۸۴
 ۹۸۵
 ۹۸۶
 ۹۸۷
 ۹۸۸
 ۹۸۹
 ۹۹۰
 ۹۹۱
 ۹۹۲
 ۹۹۳
 ۹۹۴
 ۹۹۵
 ۹۹۶
 ۹۹۷
 ۹۹۸
 ۹۹۹
 ۱۰۰۰

ردیف ش

بيرون جو، ايئن ٿيو منهنجي دورِ نظام سان سگ

جيئن زلف و رخ جو هنجي ٿو صبح و شام سان سگ

قاصد اچي پکي مون بيمار غم جي آمد

هو منهنجي زندگيءَ جو هنجي بهار سان سگ

سائي جي مهربان ٿي پنهنجو ئي مڳدو آي

شيشي سان دل جو رشتو ٿي اک جو جام سان سگ

هستيءَ جي انتها جي انتها ۾ آهي

ٿيو ابتدا کي منهنجي دورِ دوام سان سگ

مائل ٿيو هاڻ آهي ڪمبخت حال رخ تي

چاهي ٿو طائرِ دل زلفن جي دام سان سگ

بيوچر منهنجون اکرڙيون ناهن وڪيل آهن تي

واحد بن جو آهي بهت الحرام سان سگ

ٿيو خاڪ ۾ سهوڻ ٻڙا هڪ بل حرام مولڪي

منهن جو ٿيو حذدن کان مسيف خرام سان سگ

دم هنجي عاشقيءَ جو چاڪون عزيز ماري

هڪ شاه حسن جو ٿي چو ڪيئن غلام سان سگ.

(۶) ردیف ل

هڪ درد ٿي منهنجي ٿي ڪئي ٿيري پئي دل

جنهن هند محبت ۾ ڪرڻ ٿي ٿي ٿي دل

سيني ۾ جو ٿي ٿي منهنجي پاڙ پئي دل

آهي ڪا ٿيڻ اچي يا آفس هي چئي دل

بر باد ڪري مولڪي، تو بر باد ڪيو پاڻ

نادان ٿي ٿي تو جان ۾ نادان چئي دل

ڪليات عزيز رات

مون درد، الم، غم ها ڪيا وصل جي شب پيش
اڃ ناز ڪريان ڇا ٿي ڏنر هئي جا ڪٿي
دنيا جي خيالن هي ڪٿي ڪهڙي خرابي
خلوت جي جا هئي ڪنڊ سا ٿي سڀ جي گهڻي
ڏسجن تون اميدن کان نه محروم ٿي موٽين

هرهر نه ڪهي ڪوچي ۾ وڃ هنجي چئي
ماقيءَ جي هٿان زهر پي ترواق مثال آه
چپ تي رکيءَ ڇا هار ڪندي وه جي وٿي د
ي لطف پڄس ڪونه ڪيئين ظلم کي جاري

شڪرانا ڀلي ڀل ۾ به دلبر نه مٽي در
پير آه جو کائي نه تو افسوس مٿم دوست
دل ۾ دل جو جگر ڏس نه ڪري اُف ٿي ڏئي دل

دل فتر جي دولت کان پئي اهڙي غني ٿي
دنيا کي پري لت هڻي دنيا کان هٽي دل
سورنگ زماني جي ڪيا صورت گردش

مٽجي مان ويس ۾ نه اڃا منهنجي مٽي دل
مدھوش ٿي ڄاڻن ٿا هي اسرار جهان جو
جاڳي ٿو سوئي نند مان جنهن اک نه پئي دل

جو تنهنجو وطن ۾ نه مسافر جان سفر ٿيو
دم توکي قرار آيو نه سيني ۾ چٽي دل
ڪٿ سیر چمن جو غم فرقت کان دماغ آه

بيجا اتر خنده گل کان ٿي ڪٿي دل
سي ۾ پتو ڪونه عزيز آه ڪو دل جو
ڏس گرد ملال آه متان تنهنجي لٽي دل

مان هوس عزيزا ره ڪعبه جو مسافر
۾ ويندي بتن منهنجي هي جهانوءَ جان جهڻي دل.

ردیف ۳

ٻرون جو ائين ٿيو منهنجي دورِ نظام سان سڱ
 جيئن زلث و روح جو هندي ٿيو صبح و شام سان سڱ
 قاصد اچي پکي مون بيمار غم جي آميد
 هو منهنجي زندگيءَ جو هندي پيار سان سڱ
 سائي جي موربان ٿي پنهجنو ٿي ميڪده ٿي
 شمشي سان دل جو رشتو ٿي اک جو چار سان سڱ
 دستيءَ جي انتها جي ڪا انتها نه آهي
 ٿيو ابتدا کي منهنجي دورِ دوام سان سڱ
 مائل ٿيو هاڻ آهي ڪمض خال رخ ٿي
 چاهي ٿو ظاهر دل زلثن جي دام سان سڱ
 ٻوڇر منهنجون اکڙيون ٺاهن رکيل آهن ٿي
 زاهد تن جو آهي بهت الحرام سان سڱ
 ٿيو خاڪ ۾ سوڻ ٻڻ هڪ بل حرام مولڪي
 نقشن جو ٿو جڏهن کان مسيح حرام سان سڱ
 دم شدي عاشيءَ جو چاڪون عزيزي ماري
 هڪ شاه حسن جو ٿي چڙ ڪيئن غلام سان سڱ.

ردیف ۴ (۱)

هڪ درد ٿي منهنجي ٿي ڪئي ٿيري پتي دل
 جنهن هند محبت ۾ ڪري پتي تي ٿي دل
 سڀني ۾ جو ٿيڪن ٿي منهنجي پاڙ پتي دل
 آهي ڪا ٿيڪن اچي جا آهي جي چئي دل
 پوري مولڪي، ٿو برباد ڪيو پاڻ
 نادان ٿي ٿو جان نه نادان چئي دل

ن پنهنجي دل جي ڀلا ڪيئن گهران عزيز
وڌ نقد جان کان ٿيو اُن سيمتن جو اگه
گوهر فشان عزيز رئيس الكلام آه
ٿل تور هوتين جي ٿيو انجي سخن جو اگه.

ڪي سندن محبت موليٰ جي آه تانگه
صد آفرين جو قطري ڪي دريا جي آه تانگه
حزين ڪي داغ سويدا جي آه تانگه
شوریده سر ڪي زلف جي سودا جي آه تانگه
بڻ هو اي شوق کان ٿا نجد ۾ اڏن
ذرات خاک قيس ڪي ليليٰ جي آه تانگه
ٿي بهار دامن دل تار تار آه
دست جنون ڪي دامن صحرا جي آه تانگه
اڄ اهل دين دين کان بي دين ٿي پيا
دنيا ڪي ڏسجي هاڻ ٿي دنيا جي آه تانگه
دل ڪي نه آه وعده فردا جو اعتبار
تسڪين دل ڪي وعده فردا جي آه تانگه
ڪڙين ڪي گهيرو آه ڇو مڙگان صف بصف
پياڪن ڪي ٿي ڇا ساغر و مينا جي آه تانگه
لي اشتياق قتل ڪي خنجر جي جستجو
خنجر ڪي منهنجي خون تمنا جي آه تانگه
ڇو بحر فڪر ۾ نه رهان غوطه زن عزيز
مقصد ڪي منهنجي گوهر يڪتا جي آه تانگه.

آهڻان مريض عشق جو منهنجو دوا مان ڪم نه ٿيو
 مون کان دعا ٿي دور لب مولڪان شا الڪ الڪ
 بعد ٿي ويا ٿي تو جاڪ سندر ڪٿان ڪٿي
 ڪو به ٻار کان جدا ياد صا الڪ الڪ
 منهنجي دعا جي ٿي اڃا منهنجو پير دل ٻا
 سڀ جي ٻڌي عزيز ٿي منهنجو جدا الڪ الڪ.

ردبف گه

روز ازل هو کوليو ويو گلن جو اڳه
 حسن ٻري ڪٿي نه مڳهو موي ٿي هو اڳه
 عشاق جي ٿي دم سان وڌيو گلن جو اڳه
 محفل ۾ جڳتن وڃڻ سان گلي ٿي ٿي هو اڳه
 ڪولن جهڙي ٿي جي شامان شان نه ٿي
 بالا بهي ٿي کان ٿي ان سمن جو اڳه
 باغور زود ٿي لب لعلن جي دورو
 آهي ڪري ويو سال ٿي لب لعلن جو اڳه
 بهمت ۾ مٽ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي سال
 منهن ٿي ٿي کان ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 دلدان آبدار ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ويو هل مڃي ٿي ويو ٿي ٿي ٿي
 ڪوڙي طرح ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ڪڏهن ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 شمع حرم ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ڪافور اڃ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 منهن مان هو اولي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ڪٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

بوي دهن لکانځ زاهد ٿي پارسائي ؟

اکڙيون پييون ٻڌائن عصمت آءِ آب جو رنگ

چشم شباب شبهر قولن کي هيئن چوي ٿي

ڪهنبي جو آه چٽڪو حسن شباب جو رنگ

شبهر جي اُڙم گل ۾ ڇا آيو ٿي آهي

آباد موتين سان ٿس آب و تاب جو رنگ

بلبل عزيز مينا سڀ ڪنهنجا عموا ٿيا

گل ۾ پيا اڏائن ڪهڙي جناب جو رنگ

رديف ٻ

يار عزيز وقت غير مونکان ٿيا الڳ الڳ

ڪو نه شريڪ رنج ٿيو سڀ ٿيا جدا الڳ الڳ

عشق جون دستڪاريون گل جي لسن ۾ ٿيون عيان

داغ جگر ۾ ڏس اچي نقش وفا الڳ الڳ

طالب دل خدائي ٿي جي نه ڏيان برائي ٿي

ڪاڪل و چشم و لب دهن جي ٿي گلا الڳ الڳ

لاز و نياز عشق ۾ ربط نه ڇا عجيب آه

بندو الڳ خدا الڳ شاه و گدا الڳ الڳ

قتل کان پهريون دست و پا ڪر تون وڍي جدا جدا

هر هڪ عضو تن سندو جيئن ٿي فدا الڳ الڳ

نرگس جي مجال ڇا هن سان نظر ملائي ڪا

هنجي ٿي زلف کان وهي باد صبا الڳ الڳ

ساق جي دم سان هو مثل باده ڪشڻ جو ميڙ هت

هاڻ پياڪ ٿا پيڻ جام صفا الڳ الڳ

دهان زخمر کان پي ٿيو بيان ڪن
 حڪر جو درد پنهان، جان جو ڏک
 نزع ڪر و مسلم ٿاه ڪافي
 عيان ٿي ٿا لهي اديان جو ڏک
 اجهائون له دل جي آک ڪڏهن
 رهيو هي ڏيدهءَ گريان جو ڏک
 نه گهٽ اغيار کان آهي عزيزا
 ڏوڄاڻا سندن دربان جو ڏک.

رديف ۾

آيو اکن ۾ آهي عهدِ شباب جو رنگ
 لوڪس اڏائي بسواح ٻوڙ ڪلاب جو رنگ
 ٻردي ڪي ٺاه ڏهندو تنهنجي شباب جو رنگ
 ابيض مان آه احمر ٿي پيو ٺاڻ جو رنگ
 ٿيو لهر ڏلڳيءَ ۾ موجِ سراب جو رنگ
 اڪڙيون پيون پسان چشمرِ حساب جو رنگ
 ڪنهن شوخ جي ڏاڙهن چشمرِ عتاب جو رنگ
 نه ٻڌجي پيو اڏامي روي ڪلاب جو رنگ
 چشمرِ عتاب مان گڏ مون ٿي خطاب ٻڌ آه
 آهي عذاب جهڙو تنهنجي ثواب جو رنگ
 لبراشڪ خون مان ظاهر احوال دل جبل جو
 سرخي بتائي پيئي ساري ڪتاب جو رنگ
 مون دل جبل کان جالي احوال پڇ نه ڪوئي
 نوي ڪتاب مان ٿيو ظاهر ڪتاب جو رنگ
 توبه جو خون ڪريان يا پنهتو خون ڪريان
 هي چشمرِ مس ساقن ٿنهن ۾ شراب جو رنگ

ٿا وڃڻ وارا وڃن هي نقش پا پنهنجو ڇڏيو
 ٻر تڪي تي ڇا نه حسرت سان سندن منزل جي اک
 تنهنجي هر هڪ زخم دل ۾ هڪ چمن آباد آه
 بلبل غمگين هجي ها ڪاش توکي دل جي اک
 زخم دل ٿيو آشڪارا مثل چشمن انتظار
 اشتياق ڏيد کان اڀيل رهي بسل جي اک
 روز هڪ پيماني سان ماڻي ٿو پيمان وفا
 شيشه دل تي رهي ٿي ساقين محفل جي اک
 خاڪ مجنون کي جي آهي پنهنجي ليل جي تلاش
 اشتياق قيس ۾ ڏس روزن محفل جي اک
 مدعا جي ذکر کان اڳ ٿي پيون هيٺ اکيون
 ڪجهه ڇپائڻ سان چڻي ٿي ڪين ڪي سائل جي اک
 ڪر عزيزن الجام تي آغاز کان پهرين نظر
 دور بينيءَ لاءِ لازم آه مستقبل جي اک.

اٿم پنهنجي پرين ارمان جو ڏک
 نه دردن جو نڪي درمان جو ڏک
 ٿڌ تي ها تير آف دل مان نڪتي
 رهائيءَ وقت ٿيو زندان جو ڏک
 حيا مانع ٿيو نارڪ زني کان
 رهي سيني کي ويو مڙگان جو ڏک
 تصور ۾ ٿي ڏسندي ٿيو وڃي گم
 چوان ڇا صورت پنهان جو ڏک
 مقابل ٿي ڪڏهن اي آئينه رو
 وڃي وڌندو دل حيران جو ڏک

هجر ۾ باقي ٻيو ڇا رعبو مون ڪاڻ آه
 آسرو ڪونهي اجل ناگهائيءَ کان وڌيڪ
 ٿي ٿئي، الباب خوراڙ روشن ٿيندي سڀ
 ٿاهه باقي ڪو سبق درس ناهيءَ کان وڌيڪ
 صفت هڪ ماري نيو سرد مڙي يار جي
 جسر مينهن توڙو ڏڪي نالواڻيءَ کان وڌيڪ
 تون نه جڏ، ٺهنجي ڪري لوڪ دٻا ڪي ڪم
 ورت ڪجهه عجب ۾ نه ٿيو ڪامرائيءَ کان وڌيڪ
 مان ڪڇان مس، ٿو چوي روز سمجهير ٻالھ ڪي
 داغ دل جا ٿا چلن بدگمانيءَ کان وڌيڪ
 ڪو توقع ڪو نه هو خود ڪهي آيو بچڻ
 مهرباني آه هي مهربانيءَ کان وڌيڪ
 سر وڃي، سڀ ڪتب وڃي، پر سلامت هڙو وڃي
 اي عزير آهي نه ٿي خان خانيءَ کان وڌيڪ.

ردبف ڪ

ٻيا ٽڪي اڄ چهر ڏسندي سائين مهتل جي اک
 وٺي ڪري قطري مان دريا مرشد ڪامل جي اک
 دبح ڏم جا مان جوان ڇا وٺي چئي قائل جي اک
 زهر دل هندا رهيا وڙهندي رهي بسل جي اک
 راز مستيءَ ۾ هي ٺهندي هسنيءَ ناطل جي اک
 زاهد ڏي ڪاش الله توکي پي ڪا دل جي اک
 عن مدهوشيءَ ري ڪلندو ڪوڊ اسرار خودي
 بند اکڙيون جي ٿين زاهد کلي ٿي دل جي اک
 راس جي ٿي مات ۾ بڙي ڪندي ٻولي ائين
 آه شوق صبح ۾ بيدار عطر ساحل جي اک

و ڪر هو جو شمع جي دل کي جلائي ويو

پروانا ڳولهندا رهيا ڪٿندا چراغ شمع

ريغ صبا لشمن آتش مان ويو آڏي

باد صبا ڪري ڇڏيو ويوان باغ شمع

ناموش مثل شمع نه ڪوئي چلي سگهيو

پروانو ٻنجي سڀني لڳايو سراغ شمع

روانا پي رهيا ها ميءُ آئين جو چار

محفل ۾ راس ساري پي چڪو اباغ شمع

پروائي مثل هنڪي گهوڙ وارا ٿيا هزار

عرش علا ئي پهچي نه چا لي دماغ شمع

ڪنهن شعرو سان هنجي لڳي نه عزيز آه

ڪنهنجي لي انتظار ۾ چير سراغ شمع

رديف غ

آرواح فصل بهار آهن عنادل باغ

قول شادان، غنچا خوش خوش سبزه و دل باغ باغ

پهڻي ٻنجي خاک مجنون ٻيش محفل باغ باغ

لاچ ۾ واچوڙو پيو، لي ڪرد منزل باغ باغ

فصل گل کان آه لي اڄ غنچهءَ دل باغ باغ

ڏي ڪلاهي ساقي، ڪر محفل جي محفل باغ باغ

خندهءَ گل جي صدا حوٽي خزان آهي چراغ

باغ عالم ۾ نه لي اي غنچهءَ دل باغ باغ

داغ دل ڪوماڻا آهون ٿيون اڃا هڪدم خبر

هن چمن جا گل ٿيا افسردا عنادل باغ باغ

ساقي ڪردن ۾ صراحيءَ جي وڌو قولن جو هار

دخس رز لاڏي ٻڌي، لي ساري محفل باغ باغ

هو مڪان ۾ دل جي مڪين ٿي رهيو اهو راز ڪڏهن نه ڪنهن جي ڪليو
 گهمي ڏيو و هو مري مون موجب ڏ لو هڻي لار سڀني تي پڇار ڪيا
 تنهنجو آهيان آءٌ عزيز ملا مولڪان ڀائو پڇهن مولڪي گهر ڀي ڀيا
 جيڪي وسري توکي اي يار ويا ڪر ياد سي قول و قرار ڪيا

رديف ظ

تنهنجو ساڄن سدا سدا حافظ گڏ هجين يا جدا جدا حافظ
 آگلي لڳ ملا سدا حافظ وڃ سهرڙ سدا سدا حافظ
 منهنجون اکڙيون ٺٽار دل قربان جان ٽوٽان سدا سدا حافظ
 هي جدائي پيار مونس آهي جيڪا رب جي رضا سدا سدا حافظ
 ڪو ساجن سندن سفر ڏينھڙا ڪر نه مون سان ملا سدا سدا حافظ
 لشڪر ناز جي چڙهائي آه ملڪ دل جو سدا سدا حافظ
 روئي بلبل چوي ٿي وقت بخران هان باد صبا سدا سدا حافظ
 فرق دل جو غير فراق ڪيو اچ ڪجي ڪهڙي ڪلا سدا سدا حافظ
 اچ نه حسرت ملي ڪيون دل جي تاهه دم تي ٻڌا سدا سدا حافظ
 تنهنجي ويندي فضا جي لهرين ۾ رهجي ويندي صدا سدا سدا حافظ
 ٿو لڳي اچ عزيز دنيا مان هان يار آشنا سدا سدا حافظ

رديف ع

گلگير کي مليو نه گل اٽل باغ شمع
 پروانا دل ۾ ويا کڻي چوڻا پيدا داغ شمع
 پنهنجي نگاه کان نه ڪو ڀل پي ڪري ٿي دُور
 هر ٿار ٿي شعاع جي چهر چراغ شمع
 روشن هي دل ڪري هُو اکين کي ڏئي سرور
 منهن تنهنجو شمع حسن نه ٻيئي چراغ شمع

ڪهان مين اور ڪهان الڪا نامه پو شوق
بتا ديا نه پو قاصد في ميرا نام غلط

عزيز جلتی هيئن ايتي هي آگ من حاسد
وه خود غلط هيئن نهين به ميرا ڪلام غلط.

وڃي فصل خزان کان بهار هلي رهي داغ ڪو جي بهار فطرت
نه چمن ئي رهيو نه چمن جي ڪلي ٻڙي چلڪي لڳ بلبل زار فطرت
شب فرقت غير سان گذري منا وڃي حسرت دل جي ٿي دل کان جدا
نه هتي نالو وفان نه هتي آه وڪا لڳيو منهنجو ئي سينو فگار فطرت
وسيو سر تي جنهن دم بهر دعا ڪئي پاس پڪاري لحد مان صدا
رڪان نذر ڪريان ڇا مان تونان جدا رهي گرد ملال غار فطرت
جي هي درد الم سان صغيڙي رهي نه مريض کي ايندي غمي ئي غمي
پوسڪون هي ٻولندي بي صورت ٿي آه دل پر نه هڪ جي قرار فطرت
نهنجي وعدي وڃائي پر شڪ هو منا نه نه واسه خوشي ڪنان کائي فنا
سج پنهنجي سڀان هو نه اڀري ها اچي ويسه ها هي ڪو بهار فطرت
نهنجي سافي ٻالي هو غير هتي ڏي تون نشو و نه ڪڏهن نه لهي
نه ڪو شيشو ڪٽي نه سو ٿو ڪٽي ڪٽي ڪٽ نظر هو شمار فطرت
نه ٿيو گل ئي ڪڏهن ڪو مٿان حوائو نه نقش ٿي ڪليو لڪي بال به پو
نه ٿي ڪنهن نه اچي ڪا چمن جي حسرت لڏي باد صا نه نه سار فطرت
نه ڪي هائي ڪٽين نه هتي ئي ٿو منهنجو عرض نڌي هو عجب به پو
هي نه ظلم چوان نه چوان ڇا بهو هو ڪنائين ڪري ٿي بهار فطرت
لڪي عمر سڄي ڇا نه حاضر لڏو نه نه حسن ڏو نه نه وڃ سنو
وسن عمر ابد هو ها هوند مزو جي ڪڪڙي ها زلف جو مار فطرت

کلیات عزیز

بدنام عشق پر تھی سندم نکسو جگہ پر نام
 شہیر عشق کی ہو سندم نام سان غرض
 مشہور آہ طور جو قصہ پلے ہجی
 پنہنجو تیرو ٹنہنجی حسن لب بام سان غرض
 ہنکی بھانو خون وھائٹ جو گھر ہو
 قاتل جو ھک نہ بے تیرو الزام سان غرض
 روشن دھی تو دل جی لحد پر جگر جو داغ
 گھر کی تیرو چراغ سر شام سان غرض
 آرام دل جو جن کی کپی تنکی ٹی ہجی
 پنہنجو عزیز آہ دلدار سان غرض
 سب کی ملین عزیز جوانی پر تو جھکی
 آغاز پر دکیں تو چا الجام سان غرض۔

ردیف ط

دکھا گیا مرا روز ازل سی نام غلط
 کیا گیا مری ہستی کا انتظام غلط
 وجود کو ہی فنا فی الوجود ہونا ہے
 قضا کے سر پہ فنا کا ہی اتھام غلط
 شمیم گیسوے دلدار میں تھی بے اجل
 صبا نے لاکے دیا وصل کا پیام غلط
 بھک نے مستی میں سوے رقیب جانا ہے
 تمھاری بزم میں چلتا ہے دور جام غلط
 تری تلاش میں اڑتا رہا غبار مرا
 بتایا مجھ کو ہر اک نے ترا مقام غلط
 کہاں ہے روح کہاں سر کہاں دل اور جگر
 قضا نے جسم کا کیسا کیا نظام غلط

زخمن کان لاش ٽپڙو گل پيرهن سڙا

مونکي ملي ٿلن جي چادر ڪئن جي عيوض

محمود جا خطا ڪئي بندي جي ننگي ڪئي

بس بت ٻرست لڪتو هو ٻه شڪن جي عيوض

غم آشنا ئي پيڙس نا آشنا سين کان

دنيا جا عيش جذم درد و متن جي عيوض

روڙ وصال جاني! آهي مليو هي مولڪي

سوز الم جي بدران دلچ و متن جي عيوض

پرو ٿيو خوب ليغِ عريان جي آبداري

ٻائيءَ جي آءِ چادر ٿي پيرهن جي عوض

منصور زلف و قد جو ڪجهه ٿل ڪو ٻالو جا ٿو

جو مشه جان گهرويءَ دار و رسن جي عوض

دُڙدِ حنا ۽ آهيان سوداني آهيان ٺهنجو

ولئن سان ٻڌ هئن کي منهنجي رسن جي عوض

ٿيو بيڪسي ري پنهجو عيب ٿيو ڪو عزيزا

غرمه کي دوست حاتم حبيب وطن جي عوض.

دائي جو جي هوس ٿي رک دام سان غرض

آرام لاءِ رک ٿي کون آرام سان غرض

منهنجي ٿيو دل کي زلف سب نام سان غرض

هن ڪعبي کي ٿي آءِ ڪو اسلام سان غرض

جو عجيبي چهر مست جو متوالو ٿي پيو

مي سان ٿي ٿو هوس رکي يا بام سان غرض

زاهد اسانکي ٿو دو حالان ٿي هڪ کجي

مطلب ٿي ڪن سان ٿي اسلام سان غرض

غير جي تون سوز تي روئين نه شل مولائي ڪري
 آبِ رحمت جو نه ٿيو ٿار جهنم سان خلوص
 ٿا ڪلڻ جي دم به هاڻي لڙڪا اڪڙين کان وهن
 ڪهڙو ڳوڙهن جو نه آهي چشم پر نر سان خلوص
 ڇاڪون وحشت کان اڳي ٿا هي گريبان ڏي وڌن
 ڇو هينئر کان ئي هٿن جو آه مائرم سان خلوص
 ڄاڻي وائي ڇو بطن اڻ ڄاڻ ٿي، دل! ڄاڻ تون
 جان جي ٿيئي ڪڙي رک جان عالم سان خلوص
 مان پين جي درد تي هي جان پنهنجي ڇو نه ڏيان
 اي مسيحا دل جو ٿم هڪ جان عالم سان خلوص
 فصل گل ۾ ڇو نه اچن اڪڙين مان اشڪ خون عزيز
 مي جو ٿيو رنگيني آثار موسم سان خلوص.

رديف ص

صبرا ۾ گهر بنايم صحن چمن جي عيوض
 ڪنڊن سان دل لڳايم اڄ نستر جي عيوض
 ٿو لاش پٽڪي درد منهنجو وطن جي عيوض
 ٿي خاک ڪوي جاناڻ چادر ڪفن جي عيوض
 ڪنڊن ۾ آهيان پيو هڪ گلبڊن جي عيوض
 مليوم داغ دل تي سِر چمن جي عيوض
 تن ضعف کان ٿيو آهي همشڪل تار بستر
 دامن گل سان ڍڪڻو مونڪي ڪفن جي عيوض
 بعد فنا جي آهي ساڳي اها ڪدورت
 وجهه خاک ڀل مٿس تون جاني ڪفن جي عيوض
 درياي رحم باري ٿيو پرده پوش عاصي
 آب روان جي چادر تبدي ڪفن جي عيوض

اللَّهُ اللَّهُ أَجْ دَسُو سَبْ مَجُوتِ رَاهِ طَلَبِ

ٻيو ڪوڀان ٻهجي مان منزل تي نه منزل جي تلاش
 واديءَ الشب پر وياسون ايترو ئي ڇڪت ٻئي
 دل ڪري منهنجي ٻئي، مان ٻيو ڪوڀان دل جي تلاش
 اندر آهي بلندڙ جي ٿي حسرت خوش ڏن
 ها اتي ٿي موج ٽپهڪي آه ساحل جي تلاش
 ٽڪرا ٽڪرا هن ڪري مان ٻيو ڪوڀان قلب و ڪر
 قلب جي جو آه هو ڇڏي ڪي ٿي دل جي تلاش
 چهر ڪرمان کان روانو ٿيو ڪاروان اشڪ خون
 خود سندن خون ٽپا ڪي ٿي مائل جي تلاش
 جو لڳي ڇيڙن ٿا ڦار دشت قدمن کي سندن
 پاڻ و حشمت کي ٿي منهنجي ڇا سلاسل جي تلاش
 هي مٿس الشب پر الجسي ٺاهه پروا ڪا عزير
 ڪاڪ ٿي ٻهجي ڪندي ٿي اتي منزل جي تلاش.

و ديف ص

ٿيو جڏهن کان آه منهنجو زلف ٻيو بزم سان خلوص
 دل جي الشب دامن سان ٿي، من جو ٿيو غم سان خلوص
 آئيني جو، سب ڏسو، ٻهجي ٿيو محرم سان خلوص
 حيف ٻاشد ڪر نه ٿي آدم جو آدم سان خلوص
 ٻهجي دامن سان اڳي دل ٿو منهنجا اشڪ غم
 ٿو ڪري اڻ ڪور هڪ ٻوند شبنم سان خلوص
 ڪيئن ٻلا ٽپهڪي زيبالن جي ٿي خاطر پر چين
 ٽپهڪي سوداين جو ٿيو هو زلف برهم سان خلوص
 هوءَ ڏولي ٿي ڏرد کان ۽ هميشه هسندا وڻ
 ڏوڙ جو ٿيو باغبان ٿولن چر شبنم سان خلوص

ردیف ش

اک کي آهي جمال جي خواهش
 دل کي لطفِ وصال جي خواهش
 ڪوئي مڻجي نه ٿو ٿئي فاني
 ٿا عبت ڪن ڪمال جي خواهش
 ٿو جڏهن ٿي زوال کي به ڪمال
 چو ڪريون پوءِ ڪمال جي خواهش
 پنهنجي سائل جي ٿو ٿڪي منهن کي
 ٿي سخيءَ کي سوال جي خواهش
 عڪس انجي جمال جا آهيون
 چو ڪجي پئي جمال جي خواهش
 وصل ۾ هجر جو ٿو هول وڙي
 هجر ۾ ٿي وصال جي خواهش
 حسرتون پي ڪٿي جي مڻجي وڃن
 ڪانه مڻي وصال جي خواهش
 ٿي چڪو جي وصال پي منهنجو
 نه ويهي پر وصال جي خواهش
 ڪاش پنهنجو خيال مڻجي وڃي
 آه پنهنجي خيال جي خواهش
 طبع مشڪل پسند رک تون عزيز
 ڪر پيو امڙ محال جي خواهش.

شيخ کي سڀائي ٿي عقدِ انامل جي تلاش
 پنهنجي پر ٿي هر نفس کي دائءِ دل جي تلاش
 ڪونه هن ڪارڻ ڪريان ٿو خضر ڪامل جي تلاش
 راهبر کي ٿو ڏسان خود آه منزل جي تلاش

اڙل کان عرف ٻوٽن جا ڪنيا مون سر مٿي سر ٽيون
 ڪري ٻانهن منڍي ٽولي ڪيل سڀ قول ٻار بنديس
 ڪنڙڪ ڪڇين آهيان ٻار ٻار ٻانهن مان
 سڀاڪو سڱ نه ڪو منهنجو نه ٻي دعويٰ ڪا ڌار بنديس
 لنگهي لوڏا ٽڪن جا جي ٿيان ٻوٽن سان هيڪاندي
 عزت ۾ عمر گولي ٿي گهيرون هي گذار بنديس.

ور مسيحا مان تنهنجي هٿر کان سمار ٿيس
 ڪنهن به ڌاروءَ نه ڪيو فرق ٽولي غوار ٿيس
 حسن پنهنجي تي نڌا ٻار نه ٿو مون ڏي ڏسي
 منهنجي مون ڪاڻ نظر ٿيو آي، امڪار ٿيس
 ٿون سڳاو هي ٿين محب نه سڳاو مان
 هڪ طرح اوهان مان ٿو جهڙو اي ڏندار ٿيس
 ٿون جدا مولڪان ٿين، ٿي پوءِ خدا عجب مولڪان
 اوسان ٿيو وصل جهان ٿو ري مان اغبار ٿيس
 منهنجي ڏوهن کان ٿيو تنهنجي ئي رحمت جو وجود
 تنهنجي بخشش جي ڪري آءٌ گهڪار ٿيس
 مرغ دل، ڏلف نه، پر تار طلب قابو ڪيو
 تنهنجو مان اصل کان صدا طلبگار ٿيس
 اوسان عيبن ڏينهن کان لڳي اڪر، لڳي اڪر عيبر
 جهڙو تنهنجو نه پرين طالب ڏندار ٿيس
 هٿر ۾ آءٌ عزت ۾ آءٌ غم ڏهرو ڪيو
 عيبت ۾ عمر ۾ عيا مان ٿي ٿي ٿيس
 شمع لاچار ٿيس
 جڳتن ٻوٽن ڌار ٿيس
 دل ٿي انڪي ٿي
 مان خود آزار ٿيس
 آءٌ نه ٿون ٻار عيان
 اجنبِي ٻار ٿيس
 سڀ ٿيا بت اوسان
 سڀ ڪنان ڌار ٿيس
 هو نه آءٌ نه سود
 دم نه عشيا ٿيس
 دام وجهه ڪو نه ٿيو
 عيبت گرفتار ٿيس
 موت تائين دل ٿيس
 شمع بیدار ٿيس
 سور هر جا کان ٿيو
 قابو چوڌار ٿيس.

ڪٿي جيڏيون، ڪٿي جهانگي، ڪٿي ساڄن، ڪٿي سانگي،
 جيئن ٿيو جاڙ جن ري توڙ تائين تن لي تائينديس
 اجايا ڇو محل آڇي اشارا ڏين اڀاڳڻ ڪي
 ازل کان ڪيت جي آهيان نه ٻئي جي آءُ سڏائينديس
 ڪيون مارن سان مون آهن، عمر! ٻاروئي ۾ بوليون
 زبان هاري نه هٿ مان سيند پنهنجي هٿ لڄائينديس
 ملائيندو مٿي مڙه منهنجو مولِي نيٺ مارن سان
 ڪيم جو قول سو آخر پسه ڏيئي پڄائينديس
 عزيز آهي اندر ۾ آڪ لائي سوز سانگين جي
 ڪري ڪايا ڪي ڪائي مان هي جان آخر ڄلائينديس.

پنهل کان پوءِ پاڙيچون گهڙي هٿ کان گهارينديس
 ڏيئي پنيور ڪي باهيون سڄڻ پاسي سڌارينديس
 هتي ري هون جي هاڻي حياتي ڳٽ ڳچيءَ جو ٿي
 هلي ٿيان مان هيڪاندي ويهي سڪ ڪهڙو سارينديس
 ڏيان مان ڏوهه اڄ ڪنهنڪي هتان پيڙم ٿيس هيٺي
 وڃايو ننڊ ور مونکان روئي ڳچي چون ڳارينديس
 منان ڪٽنديس نه مورئون ڀرت ٿي پتر پنهل جو مان
 مچائي حشر هاڙي ۾ ڏکي ڏونگر ڪي ڌارينديس
 وڃائي ڪانڌ قافن ۾ سمهان ڪيئن سڪ ڪري سرتيون
 ڪرم ۾ جو لڪيو قسمت اهو ٿاڻو نه ٿارينديس
 گهرينديون مر گهرين گهاريو اوهان گڏ آجا گهر وارا
 ڇپر مون ڇٽ ڏئي ويڙو نڱي تنهنڪي نهارينديس

ردیف س

ڪوٺڙي عطا ٿي ڇا رخ دلير جي آس پاس
آهڙو لڳو ته ڀڙ مه انور جي آس پاس

ائين مٿي عاشقن جا ٿيا دلير جي آس پاس
جمن تلبون وهن لبون گل ٿي جي آس پاس

ائين حال ڪرد انور ٿيا حشمت
عشقان جا هٿوم ٿيا حشمت جي آس پاس

تنهنڪي طواف ڪعبي جي حاجت ڌري نه آه
ڏينهن رات تنهندي جو ٿو ٿري گهر جي آس پاس

آئيه حال تنهندي اچڻ سان وڃي
حرم ٿري ٿي هر بست پڪر جي آس پاس

هندي ڇهن ئي سوره عطا ڪو لود آه
پاسي اچي ويا حشم ڪوٺڙي جي آس پاس

زاهد ڪڙا آب اکسن ۾ ٻريل آهن
بهاڪن جي آه ٻيڙ تي ڪوٺڙي جي آس پاس

باطن سن جي حسن عو تڙ عزيز آه
بس آب تاب او ٿي گهر جي آس پاس

عمر! پنهنجي بهادرن سان وڃي رڃنديون رڃائينديس
انهن سان اڪو ڪائينديس اڃا پالي بست پائينديس

ڇڙي ڇوڙن ۾ مون جهڙو ٻئي ٻڌون ڇڏي گهر گهر
تون دستر خوان تاسي ڪو ملڪدا مان نه ڪائينديس

هتي ڌڙي ڪٿي، طالري! ڪي هون ۾ هڪڪاندو
ٿي ماڻن بنا ماڻي نه ٿو سان من ڪائينديس

بندگانې ڪنهنجي ڪرڻ ڇا زاهدا ڪو ڏوه آه
 تون خوديءَ ۾ مست ٿئين مان مھو ٽڪيرِ نياز
 پاڻهي گھر ۾ اچي هن گل لڳي روئي چيو
 واءِ تائير محبت! واءِ تائير نياز
 ٿا ملن مونکي بنائڻ لي ملي سڀ بت عزيز
 ناز وارا ٿا ڪڍن منهنجي ئي تصويرِ نياز.

ڪاش سمجهي عقدهءَ مشڪل جو راز
 پاڻ انسان آھ پنهنجي دل جو راز
 تيغ کي معلوم ٿيو بسل جو راز
 زخم دل ڄاڻن سڄو ڦاٽل جو راز
 تيغ اهڙو ڪو پسايو سبز باغ
 جو وڏو ڪولي ٿئن بسل جو راز
 ڦٽ جي منهن ۾ تيغ جي چپ ٿي ڪڍي
 تان ٻڌائي بي زبان بسل جو راز
 ساغر ڪان پيو ڪلي شيشي جو پيد
 روئي اکرين ڪوليو سڀ دل جو راز
 ڏس نه جيئن حسرت جي ڪل حسرت کي پئي
 دل سان ٻڌ اودج نه پنهنجي دل جو راز
 خضر صحرا ۾ ئي پٽڪندو رهيو
 ڪجهه نه اچي ٿو ڪلي منزل جو راز
 آبرو جو راز ٿيو موتين جو پيد
 بنده پرورد دل ۾ رکجن دل جو راز
 ويو ڪچڙ جو ست چيائين سڄ ٽڏهن
 ڪيئن عزيز! آکاڙي سمجهان دل جو راز.

گنج جي حرص و هوس ۾ خوف نالنگن جو نه ڪر
 روڊ روشن کي ڏسي ڏوٽا کان منهن نه موڙ
 زندگي الجار ٿي ۽ موت ٿيو آغاز عشق
 انتها شمعين الهي ابتدا کان منهن نه موڙ
 چو نمازن ۾ خدا کان تو ڦرين ڦيري سلام
 وقت آخر ۾ اي زاهد تون خدا کان منهن نه موڙ
 تون ڏسي مولڪي لغافل سان نه ڪر دشمن سان ڳالهه
 اي شيءِ خوبان عزيز بي لوا کان منهن نه موڙ.

ردیف ز

ڪيئن نه هاڻي ٿي هلي ڏسجي هي تدبير لياڙ
 آستان لاڙ آهي اڃ ۽ تدبير لياڙ
 پيشو ڏي ۽ ۾ ٻي ساعتي ٿي سر تسليم آه
 عرش تي سر ٿيو، دماغ مگر تدبير لياڙ
 نوڪ مڙگان سان نائيءَ لٽس تسليم و رضا
 آستان لاڙ تي ڏسجي ٿي تصوير لياڙ
 هڪ کي آئسو نائيءَ هڪ کي آئيني جي پٺ
 لاڙ جي تصوير حو ٻوڙو ٿي تصوير لياڙ
 ڪيئن نه ٻاروسي ۾ لکتو اشباقي روح دل
 الله الله اڃ ڏسو هي خوب تدبير لياڙ
 بارگاد حسن ۾ عاشق ڪڙو ٿيو سرنگون
 آئيه خاله ۾ خاموش آه تصوير لياڙ
 نندڙ جو ويو اڏي آهي خوشامد کان سڪوت
 منهنجي ٿي منهنجي گلي ٿي آه شمسير لياڙ

ڪليات عزيز

۴۷
اندر ۾ ڏي اسان کي داغ الستي عشق پنهنجي جو
سگهو رشڪ گلستان دل جي دامن جو هي صحرا ڪر
وڃي زلزلو جي ڏاڳي ۾ پوڃي دانءِ تسبيح
خدا يا اڪ وجوديءَ جو ڪو منهن اهڙو هويدا ڪر
ڏسي همّت ٿي حاسد راه صحرا تنگ چشميءَ کان
اسان کي ليليءَ مقصد تي مڃنئون وار شيڊا ڪر
تڏي تو عاجزن جو شوق مولِي باعثِ عظمت
اسانجي قطري کي جوشِ تمنا ڏيئي دريا ڪر
بهاوِ حاصلِ دنيا اسان کي ڏي هتي يارب
اسانجي واسطي هر شاخ گل ساغر ۽ مينا ڪر
عزيز آهي حيات و موت جي احساس جو طالب
وڃايل هي وري موٽي اسانجي رب دنيا ڪر.

عَمْرُ! ڏينر موڪل وڃان منجهه ملڻ

اڃا تڏهن جي ماري اندر کي اڪير

سندس ساه سائين کي ماري سدا

ڪڪر ڪيئن اڪون آب هارن همر

وساريان نه وسرن ٿا دل ٿا ڪڏهن

سدا مارو سائيه جا سٺا سڏڻ

ٿيا سال، هن وي نه ساعف سوي

ڏين سوڙ ٿا سرت اندر سوڙ

وتولن سان ويجهي نه ٿو منهنجو من

ٿيون مولجهه ماڙيون ۽ ڏوشت ڏيو

ڪٿيءَ مٿ ۾ ڪيئا ڪٽيرون ڪريون

ڪرڙ ساڻ پاريون نه اوڇ عير

لڪن جي اٿل لڇ، لڇاڻا سا ڪيئن

لڳن لاهي ٿوئي ڪنڊيس ڪاڏهر

مٿيان موڙ ٻولڪا نه ٻنگلن سان هٿ

لڙ ۾ اٿل هي هٿان بي نظير

وڙڙڻ سان من اصل واکو سندس

ڳوٺان ڳجهه رهندي ڪيئن، ٿيا هٿ ڪن وڙو

میلانی سڳو سارو ملندڙا عزيز

ڪٿيءَ ڏور ڏکندو پوهان جا پير.

الهي چشم ٻولڻ ۾ اکر تارش ڇو بيدا ڪر

اسانجي اوج جا وڻ هي ڪا، رحمت سان ساوا

سدا سنسار ساگر ۾ اڃل جي موج ماري ٿي

الدا قوتی مثال آهيون اسانجي چشم بينا

چاه کان پاڻي ٿي اڃ پيئي سندن دل سيراب
 عشق جي قطري کان پيئي مونکي دريا جي خبر
 فڪر ۾ ڪر نه سپان جي تون خراب اڃ پنهنجي
 هو ڪر ڀر آه رهي ڪنهنڪي نه فردا جي خبر
 مست ساقيءَ ڪيو اڃ ڪيف نظر سان اهڙو
 مي جي ساغر کي نه پئي، مي کي نه مينا جي خبر
 آئي تصوير خيالي نه تنهنجي خواب اندر
 تنهنجي صورت تائين پهتي نه تمنا جي خبر
 موت منهنجي جي خبر پيئي مسيحا کي عزيز
 موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد ٻڌي داد ڏوا ڪر
 مظلوم تي ڀلجي به ستم ڪونه روا ڪر
 فرقت ۾ مري تنهنجو توو بيمار مسيحا
 پنهنجي تون لڻ جو دم اعجاز نما ڪر
 هڪ زلف سنڌي چار وڏا دام دلين تي
 باقي به ڪڇل پائي پيو فتو نه پيا ڪر
 سالن کان ستم تنهنجي جدائي جي مصيبت
 ياسر کي اچي منهنجي وڏي ڌڙ کان جدا ڪر
 اي يار نگه نيچي سان ئي خلم تو ٻار ٻو
 ٿي شوخ ڪي باقي نه هنڌ تير ڦٽا ڪر
 اڃ روز وصال آه نه حجت ۾ ڏسي ٻو
 هي وقت سزا ناه منا بخش خطا ڪر
 مھڙا ڇو ستائين تو ڏيئي عذر تون مونکي
 پڇيڏو نه ڳالهائ، ڀلي جو و جفا ڪر
 ل تنهنجي قري ڏس هو وڃڻ کي ويو عزيزا
 ٿي نه رهي آس نه تون آه بکا ڪر

پڻ انکي دعا ڪر
 داور پيو ڏيا ڪر
 له تنهنجي خبر ڪا
 جلدي ڪا شفا ڪر
 ڦاسائي ولھين ڪي
 ڪجهه خوف خدا ڪر
 ڪر هار ڪا رحمت
 يا پنهنجي وفا ڪر
 مشتاق کي مار ٻو
 پيدا نه قضا ڪر
 جلدي تون ٿسي ٻو
 مقبول دعا ڪر
 ڇا دل ۾ ٿي توکي
 پر ڳالهه صفا ڪر
 روئي تون ڪندين ڇا
 ناحق نه ڳلا ڪر

نظر بکجا اچن ها ايترو تون خودلما مشکل
 نئي پيو آئندو دل خو مگر نوروزو دلسر

پلا کمن ئي بري دوماں دم بي اشک غوليء کان
 جڏهن پردي اندر ئي نورهن تون سرخرو دلسر

چئون ها آفتن کان۔ مان عزتيء تون منا مهر

ڏئي ها حي خدا مولڪي دل بي آرزو دلسر،

اڃ ڏلي باد بهاريء، مولڪي سودا جي خبر
 دامن گل کان ملي دامن صحرا جي خبر

ڦوڪڻو ڦاٽو ر وڃيء، ڪي اچي غوش ويو
 آب دريا کان پتي دامن صحرا جي خبر
 حلقه زلف ۾ دل اهڙي اڙي سو دسو

سايه نال هما کان ملي عشاق جي خبر
 هوش آيوم جڏهن ويا هليا سڀ غوش محاسن

ڪوهي ديا مون جڏهن، بستي او دليا جي خبر
 لڙي تي هت ر ڏي ميهتي غراوت ڪي ڏڏا
 چا مستجا ڏ آئي توکي مداوا جي خبر

دوريني سان ڏسان دل جي تو صورت الهي
 ڪار بي گورا ڪي منهنجي رهي پروا جي خبر
 بندوء ڪل ڪي ر ئي ناله نلعل جي تميز

آئس گل ڪي ر بستي آئس سودا جي خبر
 لال ڙڪن ڪي ٿو لڪين ڪري ٻائي ڇاني

هاء توکي ڏ پئي خون نمنا جي خبر

چاه کان پاڻي ٿي اڃ پيئي سندم دل سيراڻ
 عشق جي قطري کان پيئي مونکي دريا جي
 فڪر ۾ ڪر نه سڀان جي تون خراب اڃ پنهنجي
 هو ڪرير آه رهي ڪنهنڪي نه فردا جي
 مست ساقيءَ ڪيو اڃ ڪيف نظر سان اهڙو
 مڃي جي ساغر کي نه پئي، مڃي کي نه مينا جي
 آئي تصوير خيالي نه تنهنجي خواب اندر
 تنهنجي صورت تائين پهتي نه تمنا جي
 موت منهنجي جي شير پيئي مسيحا کي عزيز
 موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد ٻڌي داد دوا ڪر
 مظلوم تي پلجي به ستر ڪونه روا ڪر
 فرقت ۾ مري تنهنجو ٿو بيمار مسيحا
 پنهنجي تون لهن جو دم اعجاز نما ڪر
 هڪ زلف سندي چار وڌا دام دلين تي
 باقي به ڪجل پائي پيو فتنو نه پيا ڪر
 سالن کان سفر تنهنجي جدائي جي مصيبت
 ياسر کي اچي منهنجي وڏي ڌڙ کان جدا ڪر
 اي يار نگهه نيچي سان ئي خلم تو ٻاريو
 ٿي شوخ کي باقي نه هنڌ نير ڦٽا ڪر
 اڃ روز وصال آه نه حجت ۾ ڏسي پڻو
 هي وقت سزا ناهه منا بخش خطا ڪر
 سهڻا چو سنئين تو ڏيئي عذر تون مونکي
 پيچيدو نه ڳالهائ، ڀلي جو وڙ جفا ڪر
 دل تنهنجي ڦري ڏس هڙو چٽ کي ويو عزيزا
 هاڻي نه رهي آس نه تون آه بکا ڪر

پڻ انکي دعا ڪر
 داور پيو ديا ڪر
 لهه تنهنجي خبر ڪا
 جلدي ڪا شفا ڪر
 ڦاسائي ولهين کي
 ڪجهه خوف خدا ڪر
 ڪر هاڻ ڪا رحمت
 يا پنهنجي وفا ڪر
 مشتاق کي ماريو
 پيدا نه قضا ڪر
 جلدي تون ٿسي پڻو
 مقبول دعا ڪر
 ڇا دل ۾ ٿي توکي
 پر ڳالهه صفا ڪر
 روئي تون ڪندين ڇا
 ناحق نه ڳلا ڪر

ڪلمات عزير

يڪجا اچين ها ايترو تون خود نما مشڪل
ٿئي ٿي آئينو دل جو مگر تون وڌو دل

ڪيئن ٿي پري وصال دم ٿي اشڪ ٽوليءَ کان
هڏهن ٻوڏي اندوئي تون وهين تون سر وڌو دل

جڏهن ها آئين کان - مان عزيز ۽ تون منا مهر و

ڏئي ها جي عدا موليٰ دل ٿي آرزو دل.

اڃ ڏئي باد بهاريءَ وڌي سودا جي ڳوڙ
دامن گل کان ملي دامن صحرا جي ڳوڙ

ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ ڳوڙ
آب دريا کان ٿئي دامن صحرا جي ڳوڙ

حلقهءِ رت ۾ دل اهڙي آڙي سو ڏنو
سايه نال هما کان ملي عشا جي ڳوڙ

هوش آيو جڏهن ويا هليا سڀ هوش عواس
ڪوئي ڏيا مون هڏهن، ٻيئي ڏي دليا جي ڳوڙ

ليڪن ٿي هٿ ۾ رکي منهنجي شراب کي وڌاءِ
ڇا مستان آئيني توکي مداوا جي ڳوڙ

دوربيني سان ڏسان دل جي تون صورت اچي
ڪان ٿي ڪروا کي منهنجي رهي پروا جي ڳوڙ

خندهءِ گل کي ڏئي لاله لعل جي لهر
آئين گل کي ڏي ٻيئي آئين سودا جي ڳوڙ

لال لڙڪن کي تون ليڪن ڪري ٽاڻي ٽاڻي
هاءِ توکي ڏي ٻيئي خون ٽپا جي ڳوڙ

چاه کان پاڻي ٿي اڃ پيئي سندن دل سيراڻ
 عشق جي قطري کان پيئي مونکي دريا جي خبر
 فڪر ۾ ڪر نه سڀيان جي تون خراب اڃ پنهنجي
 هو ڪرير آه رهي ڪنهنڪي نه فردا جي خبر
 مست ساهي ڪيو اڃ ڪيف نظر سان اهڙو
 مي جي ساغر کي نه پئي، مي کي نه مينا جي خبر
 آئي تصوير خيالي نه تنهنجي خواب اندر
 تنهنجي صورت تائين پهتي نه تمنا جي خبر
 موت منهنجي جي خبر پيئي مسيحا کي عزير
 موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد ٻڌي داد دوا ڪر
 مظلوم تي ڀلجي به ستم ڪونه روا ڪر
 فرقت ۾ مري تنهنجو ٿو بيمار مسيحا
 پنهنجي تون لبين جو دم اعجاز نما ڪر
 هڪ زلف سنڌي چار وڏا دام دلين تي
 باقي به ڪچل پائي پيو فتنو نه پيا ڪر
 سالن کان ستم تنهنجي جدائي جي مصيبت
 ياسر کي اچي منهنجي وڏي ڌڙ کان جدا ڪر
 اي يار نگهه نيچي سان ئي خير تو ٻار ٻو
 ٿي شوخ ڪي باقي نه هنڌ تير ڦٽا ڪر
 اڃ روز وصال آه نه حجت ۾ رسي ٻو
 هي وقت سزا ناهه مٺا بخش خط ڪر
 سهڻا ڇو ستائين ٿو ڏيئي عذر تون مونکي
 پيچيدو نه ڳالهائ، ڀلي چور و عذر ڪر
 دل تنهنجي ڦري ڏس جو وڃي ڪي عذر ڪر
 هاڻي نه رهي آس نه تون آه ڪي ڪر

پڻ انکي دعا ڪر
 داور پيو ديا ڪر
 لهر تنهنجي خبر ڪا
 جلدي ڪا شفا ڪر
 ڦاسائي ولهين ڪي
 ڪجهه خوف خدا ڪر
 ڪر هاڻ ڪا رحمت
 يا پنهنجي وفا ڪر
 مشتاق کي مارو-و
 پيدا نه قضا ڪر
 جلدي تون ٿسي ٻو
 مٿبول دعا ڪر
 جا دل ۾ ٿي توکي
 ٻو ڳالهه صفا ڪر
 زوني تون ڪندين جا
 عاشق نه ڳلا ڪر

نظر بڪجا اچين ها ايترو تون خود نما مشڪل
 ٿئي ٿي ٻيو آئينو دل جو مگر توڙو ٻيو دل
 پلا ڪيئن ٿي پري وصال دم پي اشڪ ٿئي ڪان
 حڏهن پردي اندر ٿي توڙهين تون سرخرو دل
 جيتون ها آفتن کان - مان عزت ۽ تون مٺا مهر
 ڏني ها هي خدا مونکي دل پي آرزو دل.

اڃ ڏي باد بهاريءَ، مونکي سودا ٿي خبر
 دامن گل کان ملي، دامن صحرا ٿي خبر
 ٿو ڪٿو ٿاڻو ٿو وڃي، ڪي راجي هوش وڃي
 آب دريا کان پئي، دامن صحرا ٿي خبر
 سائو زلف م دل اهڙي آڙي سو ٿو ٿو
 سائو نال هما کان ملي عيشتا هي خبر

هوش آيو حڏهن ويا هليا سڀ هوش سواس
 ڪو هي دٻا مون حڏهن، ٻيئي ٻو دٻا هي خبر
 ليش ٿي هٿ ٿو رکي، مڃي ڪراوت کي وڌاءِ
 جا مسڪار ٿي ٿئي ٿو ڪي مداوا هي خبر

درويشي سان ڏسان دل ٿي ٿو صورت اچي
 ڪار پي پروا ڪي مڃي رهي پروا هي خبر
 خدوءَ ٿل ڪي ٿي نال ٿل ٿي ٿمڙ
 آئين ٿل ڪي ٿي ٻيئي آئين سودا هي خبر

اڃ ٿو ٿي ٿو ليڪن ڪري ٿي ٿي
 ڪاءِ ٿو ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

زدیف ر

ڪٽي اک مهر مان جي تون نهارين جنگجو دلبر
 ٽين تارِ نظر سان چاڪ دل جا سڀ رفو دلبر
 پيو ڳولين ڇو هيئن ڪوڙا بهانا جنگجو دلبر
 جي سچ آهي ڪلا خورن کي ڪر تون دوبرو دلبر
 اڇاڪه روڊو ڪهڙي طرح ٿئين جنگجو دلبر
 نه آهي آربي وڇر وڃي پوندو لهو دلبر
 گهمايو لاش اڄ منهنجو بلاشڪ ڪو بڪو دلبر
 هوا خوريءَ جو جيئري شوق هو مون چارسو دلبر
 ٿي باغِ جهانُ جي ڪيئن گلن جي آرزو دلبر
 نه ٿي ڀر رنگ تنهنجو ٿيو نه ڪا ٿي تنهنجي او دلبر
 مري حسرت سموري دل جي ويٺي هجر ۾ تنهنجي
 ڪريان توسان مان ڪهڙي درد دل جي گفتگو دلبر
 هتان قمري، هتان ڪوئل، هتان بلبل ڪري بائون
 چمن ۾ ٿيو اچڻ تنهنجي سان چر ڇو چارسو دلبر
 لڪائين جي گهڙي اڌ تون گل رخسار پنهنجي کي
 چمن جو منهن نه ماڻي سال جيڪر رنگ و ٻو دلبر
 زبان آهي يا حق ۾ ٿيو پيام موت اڄ منهنجي
 هلي خنجر گلي تي پيو يا آهي گفتگو دلبر
 ڏڏي جا ڏينهن سو آهن ڪٿي جو ڏينهن آهي هڪ
 الله توهان مينديءَ کان وٺي جي لهو دلبر
 اچي ڪوچي ۾ تنهنجي مان وران حيران ٿيو هر هر
 چريائيءَ جو هي پور آهي يا آهي جستجو دلبر
 شرابي ڪيئن ڇڏيندا جام و مي جي هير پيريءَ ۾
 پلا ڪهڙو سو گل جنهنڪان جدا ٿيو رنگ و ٻو دلبر

ردیف ۱

فریاد جیئن کرمان تو کري باغان ڏاڍ
 ڪن موٽي خود ٿا منهنجي آه و فغان ڏاڍ
 دل کي غريب جاڻي نه پامال ڪر ٻين
 بهڪس تي ڪر تو کري اي منهنجي جان ڏاڍ
 بي اعتنائِي به نه ڪڏهن رحم ڪر منا
 هي مهر باني سان تو ڪر ٻن مهر بان ڏاڍ
 انجي ئي مهر باني ئي پنهنجي رهي نگاه
 جڏهن ڪري تو پنهنجو ڪوئي مهر بان ڏاڍ
 غنچي کي ٿوڙين جو تو ڏرو دل به درد ڏار
 ڪر بي زبان تي نه ٿون اي باغان ڏاڍ
 صفا الم جو مون نه ڪس کاذو آه اڄ
 ڏسجي ڪري تو ڪيسن اڃا آسمان ڏاڍ
 دل به اٿس جو درد نه دل مان اٿي ويو
 تو ضبط غم جو مون کان وٺي امن کان ڏاڍ
 صياد، برق، صرصر و گلچن و باغبان
 سڀني هي پردي به تو ڪري آسمان ڏاڍ
 لطف و مٿر ڪنهن جو جمال و حلال آه
 آهيس ڪهڙو منهن جو ڪري آسمان ڏاڍ

ناوک مٽائي دل جون چڙيون حسرتون عزيز

هيئن من پان ٿي ڪنهن نه ڪو منهن ڏاڍ

اي تمنا دل مان نڪري ٿي وڃين ڇو وصل دم
 عمر ساريءَ جو فقط هڪ رات لي مسڪن نه ڇڏ
 تو چوي اڄ درد: ڦٽڪڻ سان ٿي ٿيندو درد ڪم
 پر چوي تو ضبط: اي دل صبر جو دامن نه ڇڏ
 بلبل لاشاد! ٿي ڪنج ڦس ۾ پي بهار
 دست حسرت مان خيال دامن گلشن نه ڇڏ
 ڪر ادا پوريءَ طرح دسر محبت، تيغ ناز!
 اڄ تون ڪوئي رشتہ ناري رک گردن نه ڇڏ
 خاک بنجي هنجي قدمن سان لڳوره اي عزيز
 مثل سايه يار جو دامن دم رفتن نه ڇڏ

ردیف د

قيس کي هو پنهنجي چاڪ جيب و دامن تي گهمند
 پنهنجي ديوانن کي ٿيو عريائيءَ تن تي گهمند
 بلبلين کي مرهڻي نت پنهنجي گلشن تي گهمند
 دل جليلن کي رهيو سيني جي داغن تي گهمند
 زاهدن کي پنهنجي زهد و آقا تي ناز آه
 ٿيو گنهگارن کي پنهنجي داغ دامن تي گهمند
 آئيني جڏهين نه ڇمڪايو سڪندر جو نصيب
 آئينه روڻو ڇو ڪريو ٿا روي روشن تي گهمند
 پاڻ پي آهيون ڦس ۾ شاڪر تقدير ٿيا
 آشيان وارن کي جي آهي نشيمن تي گهمند
 جامو پائڻ آه ابتڙ وضع فطرت اي عزيز
 منهنجي بددلت ڪر ٿيو عياله تير نه گهمند

رديف ڏ

صبحِ شبِ وصال ٿي دلبر کي آند مانڊ

جڏهن ٿي سحر جو ٿي مه الور کي آند مانڊ
پنهجيون لڌاليون دم وڃس هتي وڃي ٿي؛

سڀني ۾ داغ ۽ دل مضطرب کي آند مانڊ
آشوب روزگار کان آغيس منهن سڻبد

ڪڇڙي نه آيو جي ٿي گوهر کي آند مانڊ
ڪڇڙي سبب کان آه پيو گردش ۾ رات ڏينهن

ٿي ڪنهنجي چهر مسف جي ساغر کي آند مانڊ
لڪرن ليون سنگ سبب مان چنگون جو رات ڏينهن
بارد ٿي ڪنهنجي عشق ۾ پتر کي آند مانڊ

همن لڏ دل وڃائي پريشان رهيو عزيز

جڏهن ڏاڍي ٿي سدا رهي بزو کي آند مانڊ.

رديف ڏ

اڄ تون ٿي اي جنون ڪا ٿار پيراعن نه ڇڏ

دست و حشف ڪاڙ ڪو آمد جو دامن نه ڇڏ

اي صبر هن ديم رخ تي گيسوي ٻرن نه ڇڏ

وحشين کي هڻن ڪري آڇو سر گلشن نه ڇڏ

هڪ مان تون آمد جو دامن دل ٻرن نه ڇڏ

يار جو دامن جي ويو ٿا صبر جو دامن نه ڇڏ

تون مولڪي آرام جي خاطريه مدفن نه ڇڏ

اي ستمگر لاش منهنجو پڻ پيس مڙدن نه ڇڏ

باقي هڪ ٿي نظر جي وار جو احسان ڪر

شاڪ ۾ همن ڦٽڪندو مولڪي اي ٿي افڪن نه ڇڏ

ڪيئن لکان شرح مان هي طول شب هجران جي
غم فرقت جي ملي ڪاش برابر ڪاغذ
تنهنجي تصوير جو هو خوب نظارو ٿو ڪري
مون کان بهتر ٿيو الله! هي ڪمتر ڪاغذ
تا تين مست پڙهي شعر هي سڀ تنهنجا عزيز
في الحقيقت ٿيو مي ناب جو ساغر ڪاغذ.

ڪيئن منهنجي ٽي وفا اي صبر بيوفا لڏيد
ڄاڻن انهي ٿا درد کي درد آشنا لڏيد
ٽي دوست تنهنجي تلخي جو و جفا لڏيد
تنهنجي مريض عشق لي ٽي هيءَ دوا لڏيد
ٽي عاشقن لي تنهنجي هي هر هر ادا لڏيد
جيڏي جفا لڏيد ٽي ارڏي وفا لڏيد
ڇا انتها لڏت الفت ٿو تون پڇين
ٽي ابتدائي درد پي بي انتها لڏيد
منهن کولي رهجي ڇو ويا زخيم شهيد ناز
ڪهڙو هو آب خنجر قاتل ادا لڏيد
گولاهه خاڪ نقش قدم لي ٿري سندم
ڪهڙو هئو نه بوسه پاي حنا لڏيد
کولير سوال وصل تي پنهنجو نه لب ڪڏهن
ايڏو هو مون لي حرف سر مدعا لڏيد
لڏت نه وسري درد جگر جي ڪا دل کي ٿي
ڪارائي ڪهڙي ٺاهه ٿو انکي غذا لڏيد
جيڪو اچي جهان ۾ پئي سو ضرور ٿو
ٺاهي عزيز ڇا مي جام فنا لڏيد.

جلودء محبوب جو پچ تاب مولکان کین کي
 چشم تر بر آه ساري حیرت دیدار بند
 کین کري اح داستان درد دل بمل عبز
 حو دهان زحر بند آهي، لب سوزار بند.

ردیف ذ

واس جو جڏهين ڏنو غيوت اختر کاغذ
 تي پو تابش عارض کان منور کاغذ
 خط مان ڪڍ يار تون اندازو سندر حالت جو
 جو ٿيو ايندي ئي هت ۾ نه ڇا مضطر کاغذ
 بس حيان آه ئي تصوير صبر ٻڌ حاموش
 ئي پيو سختي ايتام کان پتر کاغذ
 تون جلڻ ري ٿو حلائل کين دل کي کاغذ
 ڪنهنجي آتش کان بظعن صورت اڳر کاغذ
 خط ۾ فرقت کان لکيل حرف نه ڪو لڙڪو آه
 روئي ۾ منهنجي پيو حالت ئي برابر کاغذ
 دل جي غم جي ڪا هجي حد نه ڪريان خط کي تمام
 اح هي احوال جو ٻوندو ٻڌي دفتر کاغذ
 چون سرنامي ئي سر ڏيان هي ٿيو خط ڪنهنجو
 آه منظور نظر حرف نه دلر کاغذ
 سر کان ٻا ٿائن ئي تصوير دل غمگين جي
 ترجمان ٿيو دل معزورن جو سراسر کاغذ
 ٿيئا ٺهندي کاغذ جي جواب
 ئي پيو حق ۾ منهنجي ترش خنجر کاغذ

هنجي آمد کان ٿيا هيت زيبست جا آثار بند
 دم ٿو، اکر ٻيون ڦريون، ٿي قوتِ گفتار بند
 مي ڪشو ڏسجو! نه ٿي پئي رحمتِ غفار بند
 محتسب آيو، ٿي ٿو خانہءِ خمار بند
 پاڻ لي الفت ۾ راند آهي حياتي، موت کيل
 ٿا مري جنهن لي جيئون تنهنجو نه ٿي ديدار بند
 پڇ نه تون منهنجي شڪايت جو مونکان منهنجا پرين
 پيو نه گذريو، ڇو ڪيءَ باقي ڏيڻ آزار بند
 مان ڪرم چوندس انهيءَ ۾ گرچه ٿيو مخفي غرض
 تون نه وقتِ امتحان ڪر وار کي دلدار بند
 هي نغانُ هي آه، هي فریاد - سڀ جاري رهن
 اي غير فرقت! نه ڪج پنهنجو ڪڏهن اظهار بند
 لاه تون ڀردو ته مان پي هوش کان نڪري وڃان
 عمر ساري جي ٿي شورش ڀلي هڪوار بند
 اڄ لڳس منهن وارو مقتل ۾ دهانِ زخم کان
 پيش بسمل ٿي زبانِ خنجرِ خونخوار بند
 آه ڇا گهوارهءَ راحت نه آغوشِ نسيم
 خواب نوشين ۾ ٿي چشمرِ لرگسِ بيمار بند
 تيغ ابرو جي ڪٽ سان سر رکيا ڊوڙي اسان
 يار جي تلوار جو هٿ ۾ ٿي ويو وار بند
 شل رکي قائم خدا تنهنجي مبارڪ هي زبان
 کين ڪر انڪار سان پنهنجو ڪيل اقرار بند
 حڪم آهي: هجر ۾ ڳوڙهو نه نڪري اک منجهان
 آبِ دان ڇو ڪيءَ بيمار جو اي يار بند

صل ڪل آيو تڙيا ڪپڙا ۽ رنگارنگ گل

ڏرد، ابھڙ، سڙ، ٻلا، سوسنا، گلزار سرخ
ڪنھنجو مون اڃ آھ ڦاٽل جي ٿيو ڳوڏن تي سوار
قتلگه ۾ آيو آھي جو ٻڏي دستار سرخ
مون وڃان ٿو ڪو هنڪي بهانو ٿي عزيز
مون ڪپڙو مون ڪيو جو آھ ٿيو بڪار سرخ.

رديف د

سڀني تي هڪ ۽ لب تي اکر 'آه' آه' ڏرد

ڏيهن ڏات 'ڏرد' ڏرد' ٿيو شام و ڀڳاه ڏرد
ڏڙو ۽ ٺوڪي دل ۾ ٿيو رشڪ ماه ڏرد

ڳهاري مون ساري عمر ڪري 'آه' آه' ڏرد
جو هلندي هلندي سڀني ۾ دم روڪي پيو

آهي رعبو ڏڪاري جا اڃ اُور راه ڏرد
مولڪان ۽ ٻج ٺون ڪجهه ۽ سندم ڏرد دل جو حال

اي چاره ساز! ڏرد جو خود ٿيو گواه ڏرد
هر هر وڏي جو سڀني ڏي منهنجو وجهڻو هڪ

سوڙ ڏرون کان ٿو ڳهري جا پناه ڏرد
جو دم گذاريان ٿو منهنجي دم سان آه ڪڏ

مولڪي ڪري تاه پو ٿيندو تاه ڏرد
هڪ کي رکي ڪري ٿو وڃس ٿو ٺام

الله دل کي ڪنهنجي ڏي وٺي لگاه ڏرد
الله دم جو عمر ڪري ۽ منهنجا هميشن!

آهي اٺور دل ۾ هنتر تي پناه ڏرد
بي چمن زلف و رخ جي تصور کان ٿيس عزيز

جا جا ۽ ٿو پائي سڻبد و سباه ڏرد.

جڪليات عزيز

جي هُو ڪولي باغ اندر گل جيان رخسار سرخ
آڱ ڦولن کي لڳي ۽ ٿي پوي گلزار سر
پان سان ٿيا خوب دندان دهان يار سرخ
تي پيا شهر عدن جا ڪوچ و بازار سر
آه ڪيڏو رنگ تاثير مي گلزار سرخ
جو ڏس سان ٿي ٿي ٿي ڏيدهءَ ميخوار سر
تو وهائي بوندون اير ڏيدهءَ خوبار سرخ
دامن دامن ٿيو مثل دامن گلزار سرخ
رشد جو ماريل نه ڪيئن ٿي لاءِ ڪهسار سرخ
سير گلشن تي جو نڪتو پاڻي هُو گل - هار سرخ
ڪوچ ۽ قاتل هر هوليءَ جي ملهائي عيد ڪنهن
خون جي پڇڪارين سان ٿيا در و ديوار سرخ
خون جي ڌارا سان شامل آب خنجر تي ڏنو
تي پيو چمڪي کان جنهنجي سايءَ ديوار سرخ
اي تنهنجي شان جمالي ۽ جلالي تان نثار
رنگ رخ گاهي سفيد و گاه روپي يار سرخ
تو ڪرڻ چاهي جا هُو زخيم جگر تازا سندم
نامو چو آهي لکيو هن يا خط گلزار سرخ
تي تمنا دل جي هر اڃ عيد قربان جي خوشي
ڏس ٻڏي ٻڻ نڪتو پيڪان تالپ سوار سرخ
ي حنما ليدو! تنهنجي وحشي جو هي رنگ آه
تي پيو پابوسي کان صحرا ۾ ٻڻ هر خار سرخ
ات ۾ هر زخم چاهن ڪي ڪي ڪن ۾ چيو
جو ڪيو فرط غضب کان پنهنجو منهن تلوار سرخ
ت ساري ڪيو اٿي چا اعتڪاف ميڪده؟
شيخ جي! ڏسجي ٿي تنهنجي چشم شب بيدار سرخ

مون ڇڏو ٿهندو مڙو دل سان جڏهن دل لڳندي
 هي نظر ٽهنجي جي ٻر ڪاڌو بلا ڪهڙي طرح
 روز ٽهنجو ٿو وڃي حسن سوايو ٿهندو
 ٿاڙيان ڇوڀن، ٿو ڇوي تنگ ٿا، ڪهڙي طرح
 هي اثر فڪر دمين سان ڏهت قاصد ٿي
 راز دل کولي لکان خط ۾ مٿا ڪهڙي طرح
 نام ٻر حبڪو مڪرم ٽهنجو ٻڌي ويٺو رفيق
 مدعا پنهجي ٿئي ڄاڻ ٻڃا ڪهڙي طرح
 ٿا لمن شاه جهان ٽهنجي نشيون هي اڳيان
 بادشاهي ٻوڙن ملن سي گدا ڪهڙي طرح
 سڄوڏي وصل ۾، ٿاڻ هجر ۾ بيٺوشي ذهني
 ياد داعي ٿين ملي، مونکان جدا ڪهڙي طرح
 ٻالهه ۾ ٻالهه ٻڌي يار ڪٿي، پوري رات
 وصل جو وقت ڪٿي، هاءِ نضا ڪهڙي طرح
 وصل جي شب ۾ ڏي ٿي هجر کان گهٽ پنهجي ڪاڻ
 ٿي عدا مونکان ادب، توکان حيا ڪهڙي طرح
 صبح کان شام هر ٿو ٿئي يار وڌيڪ
 ڪارگر حق ۾ ٿي ٿي پنهجي دعا ڪهڙي طرح
 جان سان ڄا ٿي لڳل جان ڏي ٿي ڏشا
 مرص عشق جي ٿي ويڃ دوا ڪهڙي طرح
 منهنجي قسم ڪي اچي رشڪ ٿو اڃ مون ٿي عزيز
 مان ڏسان هڪي ڏسو ٿي سويل ڪهڙي طرح.

رديف خ

کولبا اڃ نام ٿي ڪنهن گلدن دهار سرح
 عڪس پنهجي کان ٿوري ٿبو ساهه ديوار سرخ

دل جي ٿي دل ڏي راه اندر گنبد سپهر

شب تي نثار صبح ٿيو شب تي نثار صبح

عهد شباب خواب ۽ پيري خيال آه

شب جو ملهء خير نه ڪر اعتبار صبح

منهنجي شب فراق بڻي ايڏي پير سال

دل ٿي سمجهي آه ٿيو آشڪار صبح

ڪنهن چنڊ جي جدائي کان اڃ دل ڦٽي عزيز

جيئن ٿو افق جو رنگ ڪري دلفگار صبح

دل وڃي ٿي نه تون پڇ هت مان منا ڪهڙي طرح

دلر با ناهيو توکي اهڙو خدا ڪهڙي طرح

اٿو الفت جو ٿيو عهد وفا ڪهڙي طرح

تي پيارو ٿو ڪرين يار جفا ڪهڙي طرح

سنگدل پڇ نه ڪيء مونسان جفا ڪهڙي طرح

دل ڀڳل جي اچي شيشي مان صدا ڪهڙي طرح

خون دل ٿي به ڪري ٿي نه وفا ڪهڙي طرح

رنگ گل کان ٿو ٿئي ڌار صبا ڪهڙي طرح

سپني قيدن کان جڏهن سخت ٿيو قيد حيات

خالي غم کان ٿي سگهون موت سوا ڪهڙي طرح

بي نيازي ڇا اهو لوڻ ڦٽن تي ٿو وجهين

ٿو ڪرين قصو ٻڌي منهنجو نه ”ڇا“ ڪهڙي طرح

رات ڏينهن وارو اسان سان ٿو رکين يار حساب

ٿو ملين مس نه وڃين ٿي ٿو جدا ڪهڙي طرح

ضعف کان جا نه ڇڏن تائين پڇي ٿي ڪڏهن

سا رسي عرش تي ٿي آه رسا ڪهڙي طرح

دل جگر ۾ داغ بنجي ٿو ڏسان
انصرايم آهستي ڪير ٻج
دل ڪٿي، دل ۾ جو پڻ کان اي غزني
هڪ شين دل ۾ آهستي ڪير ٻج.

وڌيڪ

وڌيڪ ج

تارا مثال شمع ٿيا جان ٿيا صبح
حسرت کان گندي فلڪ آهي مزار صبح
هن ڪل ري خاک آه ٿيو وڻي ٻهار صبح
اولاد ٿيو لڪاڊ ۾ سب سڙه زار صبح
باڊ لسر آندو ڪو ڪيٽ ٻهار صبح
هر نخل لاله زار جو ٿيو باده خوار صبح
عهد شهادت عهد جواني ۾ هي ٿيو مرق
صبح ٻهار هي ٿيو نه هڻو ٿيو ٻهار صبح
دل ۾ ۽ وصل غم ڇڏي: راه! ره مدام
مان ۽ شپ مرق ڪريون انتظار صبح
لکيو فلڪ تي ڪي بهي ٿي دل جو خون
روئي آيا ٻڪي نه ٿيو آشڪار صبح
مڪرم جي مهن ڏوٽ لڄ ٿو شمر جو انتظام
قدرت جي روشن کان ٿيو آندار صبح
اوري ٻولي ڇڏي وڃي وصل جو شيد
دل ٻا ٿي سمجهي آه ٿيو آشڪار صبح
ٻج ڪم ڪاروان شپ غم جي دؤر راه
محشر ۾ لکيو آه نشان ٻار صبح

نزع دم اڃ مر ڪندو آيو سرِ بالين يار
 اي اجل هن موت جي سختيءَ جي آساني نه ٻڃ
 من اُٿي ڪي صبح تائين شمع جلندي ٿي رهي
 پنهنجي پرواني جو انکان سوز پنهائي نه ٻڃ
 راز هٿ غمزي جو ٿيو هٿ سر ڏيڻ جي عيد ٿي
 يار جي شوخي نه ٻڃ عاشق جي قرباني نه ٻڃ
 ٻين ويو، دنيا پي وئي، سڀ ڪجهه وڃاير عشق ۾
 مدعا دل جي به وئي، باقي پشيماني نه ٻڃ
 رڳو مضر اکين ۾ منهنجي عڪس سر گذشت
 جوهر آئينءِ اشڪ پشيماني نه ٻڃ
 ڪير فتني کان بچي ۽ ڪير محشر کان چٽي!
 يار جي رفتار جي اڃ چال مستاني نه ٻڃ
 وقت آخر ۾ ٿيس معلوم دلبر جو مزاج
 اي عزيز اڃ مون کان منهنجي دل جي ناداني نه ٻڃ

پهرين پوئي لاله بهم جو ڪوڙ

پوءِ ٿڙو ڪاروانِ غم جو ڪوڙ

نوع جي دم ٿو ٿئي بس دم جو ڪوڙ

هائِ هڙي وقت ۾ غمدم جو ڪوڙ

بادشاهِ دل جو آهي هم رکاب

ڪاروانِ ديدنه پُٺو هو ڪوڙ

وصل جي راسم آئي ۽ جهٽ ٿي ويو

مصرف و حرمان و پاس و غم جو ڪوڙ

شامِ غم ۾ ويا بچڙي هوش و متواس

صبح دم ٿي ويٺو ڏسڻءِ دم جو ڪوڙ

ٿا وٺن ملڪِ غم ۾ سڀ قرار

اُورهي دلها مان لب آدم جو ڪوڙ

اڃ ڪٿي سو ياد هئاري ۽ جو مزو

ٿي ويو برسات جي موسم جو ڪوڙ

صبح ٿو ٿي ۽ وڃي ٿو هو غلبو

موت جي آمد ۽ ٿو غمدم جو ڪوڙ

اڃ لڏيان ٿو آءِ دسا مان عزيز

هڪڙي ڏينهن ٿيندو سڄي عالم جو ڪوڙ.

ردبف ح

غم ۾ ڪيئن ڪاٽين ٿا ڏٺن ها زندگي ۾ ڀڄ

يار سوداين سندن وجهه پرشاني ۾ ڀڄ

حسن دلڪش يار جي کان ٻڙو ان ٿي ڪو ڀڄ

آئيني جي عمر ساريءَ لاءِ خيراتي ۾ ڀڄ

مان وڃان ها ٿي فنا ٻو دودِ وڪير ٻو قرار

عشق جي آلام جو لطيف لکهياني ۾ ڀڄ

آو بټ تان لنگهيو منهنجې ته هيئن ياس پکاريس:
 هت پنهنچو پيل طالب ديدار دسيو وچ
 هو خاک عزيز جگر افگار پي آه
 کوچي پر تپه سايه ديوار دسيو وچ.

رديف چ

د بندو لخوا هن د نو هڪوار جو ڪاكل جو پيچ
 اچ به پيو ڪاڻي مړوٽا باغ پر سنبل جو پيچ
 پير جو چکر سيمه بختي ڪان ٿي ٿو دڙ ڪين
 گردش طالع کي پيو آهي سنڌ ڪاكل جو پيچ
 ٿي رڻو ساغر جڏهن مي نوشي کانپو بزم پر
 هنجي گردن پر وڌو ويو خنده قلقل جو پيچ
 آستان ناز تان ويو ڪونه ڪو ڪوئي آئي
 سر جي عيوض آه پيرن پر پيل ڪاكل جو پيچ
 آيو اچ سامهون بڻي هو حلقه ڏاڍ فریب
 جو لکيو هو باغبان مقسوم پر بلبل جو پيچ
 چشم جي حلقي پر ٿيون ارض و سما جون گردشون
 ڪيئن پلا آهي اچي ويو هڪ ئي جز پر ڪل جو پيچ
 غير جي مصنوعي ناله تي اچي ويءِ رحم جو
 ساده لوح کان نه سمجهه ڪنهنجي شور وغل جو پيچ
 بزم پر چاڪون پيچي ٿو منهنجي حصي جو ٿي جام
 هن پر حرفت آه ساقِي جي يا آهي مل جو پيچ

هن پريءَ جون ياد مونکي ٿيون اچن ٻانهون عزيز
 ٿو ڏسان جڏهن چمن پر شاخهاي گل جو پيچ.

ڪو سڏي مجذوب مولڪي، ڪو ٿو ديوانو سڏي
 عشق ٽنهنجي ۾ اٿم ٿيو مان ڪجهه ايمان ڪجهه
 خون منهنجي جو مليو هي مولڪي قاتل کان قصاص
 ڪجهه هٿن تي ٿيو هٿن تي زينت دامن ڪجهه
 مثل ديوانه ڪم غمديده ۽ خورسند عشق
 مان عزيز آهيان ڪڏهن نالان ڪجهه خندان ڪجهه.

سرديف چ

ولگين لهو منهنجي کان هر خار ڏسو وڃ
 صبرا نه ٿيو غم غم گلزار ڏسيو وڃ
 دم آخري تون حالت بيمار ڏسو وڃ
 سڙ پرا ڏسءِ ڪنڪي بڪار ڏسو وڃ
 اکرين ۾ اٿم باقي ڪو دم يار ڏسو وڃ
 عاشق جو اچي آخري ڏنڊار ڏسو وڃ
 سڀني ۾ سندن داغ ڪلها مثل گلن جي
 ٿولو هو ٽنهنجي عشق ۾ گلزار ڏسو وڃ
 حسرت سان دليون ٻو ٿيون قدمن ۾ جي ٽنهنجي
 سي ٽيچي نظر سان دم ورتار ڏسو وڃ
 حسرت ٿي اکين کي نه ڏس هڪ لڳو ٺوڪي
 ڏيکاري تون مٿن حالت بيمار ڏسو وڃ
 دل داغ جدائيءَ کان ٿي صدر شڪ چمن آه
 جي شوق اٿي سر جو گلزار ڏسيو وڃ
 ڪڍڙي جي هٿان يار ستر ڪش نه چٽيوس
 الله ذري حالت بيمار ڏسو وڃ

کلیات عزیز

ردیف جه

دهجي ويو جو دل ۾ منهنجي نزع دم ارمان ڪجهه
يار بالين تي به منهن پنهنجو نه ڪيو عريان ڪجهه
نزع دم بيا ياد دل کي ٺاڻوڪ مڙگان ڪجهه
آيا مهمان گهر ۾ ٺاهي هاء اڃ سامان ڪجهه
تنهنجي قولن ۾ ڏٺو دل کي نه اطمينان ڪجهه
بيوفا! ڪم نايو تنهنجو وعده و پيمان ڪجهه
هجر تنهنجي ۾ دهجي هي! حال هيٺو ٿيو اتر
ڪجهه رهيو ارمان اتر ۽ دل جگر بريان ڪجهه
جي ٻڌين بيمار جو دلبر ڪڏهن فرياد تون
ڪجهه دعا ڪر، داد ڪجهه ۽ درد جو درمان ڪجهه
تون نه بگڙج، جي زمانو مونسان بگڙيو ڇا ٿيو!
يار ماريندي نه مونکي گردش دوران ڪجهه
جڏ ته سر پنهنجو ڪريان خاڪ قدم تان اڃ لٽار
ڇا ٿيو جي ٿورو تونان ڪير قربان ڪجهه
وصل جون راتيون وڏيون ۽ هجر جون ننڍڙيون ڪرين
ڇا گهوان ويندء، يا پوندء اي ناڪ نقصان ڪجهه
پڇ شيب فرقت ۾ اشڪ و داغ دل جو ڪجهه نه حال
برق ڪجهه چمڪي ڪڏهن ٿي، ٿي وئو باران ڪجهه
هي نه ڊگڙو هو شيب فرقت جو مونسان قرب ٿيو
درد ڪجهه، درمان ڪجهه، فرياد ڪجهه، افغان ڪجهه
اک کٽ سان ويو ڪري غارت متاع دين و دل
ترس دل ۾ ڪونه ڪيو هن دهرن ايمان ڪجهه
منهنجي ڳوڙهن ۾ لهو جو اڃ اثر آيو نظر
ڇاڪ چوريو ڪو نئون ڇا يار جي پيڪان ڪجهه
عشق جي شمشير خالي ٺاه دل منهنجي ڦٽي
خنجر ابرو ڦٽي ڪجهه ۽ سر مڙگان ڪجهه

ناهي لکاه شوق کي عرائف سوال وصل هي
 طالع ٿئي ڪيئن عرض هي پيدا لب سائل ۾ اڃ
 مولڪي ستاني بجا ڪندو سارو زمانو يا ملڪ
 دل ئي ڪڏهن ناهي وهي منهنجي دل بدل ۾ اڃ
 هو ٿو اچي بالن تي لب تي ڏسي دم کي وسيل
 مولائي نه ڪڍي غرق ڪج منهنجي لب ساحل ۾ اڃ
 ڪنهن سوچ ۾ آهين تون يا وحشت اٿي ڪيئن ٿئي مزاج
 ڪجهه نا عزت آهر نه ڪج جا آهر نههتي دل ۾ اڃ
 ڪڏهن محبت جو نه داغ آهي منجهه ڪنهن عزيز
 موجود آهي چوٽ اڳس ساڳي مه ڪامل ۾ اڃ.

معنيٰ زمز الستي سوز مستي آه اڃ
 لقمه ريزي سوز مڻهي ساز هستي آه اڃ
 اتر بجايا چو طرف کان عروش مستي آه اڃ
 سافا ڏي عام وقف مي پرستي آه اڃ
 مان شمس سب ۾ سب مون ۾ ها اڃ ناهيان مان ڪجهه
 ٻيڙين جا مڻي منهنجي هستي سالي هستي آه اڃ
 آئي دلپاي حنون مان 'هو' هي چوڻدي عيئن صدا
 عوب وڃيالي ۾ مون ئي 'هو' هي نستي آه اڃ
 لنگدل ئي ڪيتر ڪي تون لنگدستيءَ جي ڪري
 دل ڪشادي ڪر جو لطيف فائد مستي آه اڃ
 ڪالاه ڪل عروهنشمن حس اڃ مان ڪاڪ رهڪدر
 هڪ عني هستي سندرم هوءِ هڪ هي هستي آه اڃ
 ساري دنيا منهنجي بس الله ڪولي ئي عزيز
 اڃا اڃا اڃا وقف به پرستي آه اڃ.

هُوَ بادشاه حسن، اسين بي نواي عشق
هنجو ڪجا مزاج اسانجو ڪجا مزاج
هڪ نازين پيو حسن ٿيون منهنجو چوڻ آه
جيڪي ڪرين سو توکي ائيني روا مزاج
مونڪان ٿي تيغ ناز رهي کينچيل پري
خواهان موت سان ڪري التوفضا مزاج
منهنجي جنازي تي هو عيادت لي آيو نيٺ
آخر پڇيائين منهنجو پي بعد فنا مزاج
لازم ٿيا چاره گراهي مد نظر امور
موسر ۽ سن و سال طبيعت دوا مزاج
اهڙو نه ٿي ڪلائي جو افسردو ڪوئي ٿي
جاڻي گلن جو خوب ٿي باد صبا مزاج
ضبط الم ۽ ضعف کان هي حال ٿيو عزيز
ڪڏهين نه ڪوڙي منهن پڇيو آه رسا مزاج.

رديف ڄ

فصل بهار آيو رياض خنجر قاتل ۾ اڄ
ڇا گل ڪليا زخيم شهادت جا دل بسمل ۾ اڄ
يارو رسان ڪيئن دُور دلبر جي هنڌ در تي ڪهي
ٿيو ضعف کان هڪ ميل جي مٽ هر قدم منزل ۾ اڄ
اي ياس چو مائر ڪده منهنجو اچي ويران ڪي
هڪ حسرت مرحوم هئي سا پي نه آهي دل ۾ اڄ
قاتل تون هڻا خنجر سگهو تان راه نڪرڻ جي ٿي
آهن پريشان منهنجون ٿيون هي حسرتون سڀ دل ۾ اڄ
مولي تون منهنجو خير ڪج چو ڏائي اک پيئي ٿري
آهي وڃي اٽڪي وري شايد هي دل مشڪل ۾ اڄ

معلوم نه هو مون کي جادو تون ڪري ڄاڻين

ڏئي بهج ڪيڙي زلف پسيان کي بلا جهت پت
تارو تو سندم قسمت جو هاڻ لهڻ ڄاهي

اح آه ڏير آخر اح ماه لڏا جهت پت
مون سان نه ڪدورت رک ناحق اي سچو سهڻا

ڪو پنهنجي خدا خاطر خاطر کي صفا جهت پت
مان عباسي عنايت جو، انست جو آهسان ڏوهي

الله ڏي تون آب شمس ادا جهت پت
ڪاوڙ مان اٿيو جنهن دم هو قتل ڪرڻ منهنتر

منشن ٿي ڪري ٻيڙس ٻسرن ۾ حنا جهت پت
دستي ۾ ملن هي ها، ماسد غار آءِ

چنڙي ها جهلبان تنهنجو دامان ڦا جهت پت
غلب ۾ ڇو کوهين تو هي عمر عزير اهڙي

ڪم ڪو هي انهي ڪرڻو ڪر بهر خدا جهت پت
ڏاڳي ٿي حياتيءَ هي ڦهڙي هي نه چپ آهن

نڪ نڪ سان عزير ڪر صاب نه اها جهت پت.

دست قاصد کي ڏئي ٻريد جي چوٽ

نو لڳائي مون کي رسيد جي چوٽ

بي وطن کان نه پڄ تون عبد جي چوٽ

چوٽ، تنهنجي غير شديد جي چوٽ

چشم حسرت ۾ تاز ديد جي چوٽ

بي وطن کي هلال عيد جي چوٽ

اک ٿي کائي حڏهن ڪا ديد جي چوٽ

ٿي لڳي دل کي ڪٽڻ شنبه جي چوٽ

کيئن نه متروم شب وصل کي ۽ وصل ڪنان
 آئي هڪ باغ ۾ پي باغ سڄڻ سازي رات
 تون جو پاسي کان آئي منهنجي هلمو وٽس هڪدم
 ڪوڙا آيا ويا خيالات سڄڻ سازي رات
 دل عي دنيا ۾ هي هنگامه شب هو اي عزيز
 ڪوڙين آيا ويا خيالات سڄڻ سازي رات.

ردیف ت

مضطرب ئي دلدار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 ها طالب دلدلدار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 بتخالي ۾، مسجد ۾، ڪلبسا ۾، حرم ۾
 ئي جاره ڪه يار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 دل ۾ ليا ڪڏهن سر ۾ ڪڏهن دود چگر ۾
 ها عشق جا آزار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 اغيار سان ٿو قول ڪڏهن وعدو ٿو مون سان
 ٿا وصل حا افراد ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 لاسوت ۽ ملڪوت ۽ جبروت ۽ لاهوت
 ٿا مسڪن دلدار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 جا گردش ٿيندڙ ۽ آوارو ڪو آه
 مٺي پو پرڪار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 آغوش ۾ ترست جي ڪڏهن دوش صا ئي
 منهنجي ئي مٽي خوار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 ڪه عالم اتحاد ۾ ڪه روح عدم ۾
 آدم ٿو ٿري خوار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ
 محراب حرم ٿا گهي شمعرو دويگر
 هي ابروي خمدار ڪڏهن ڪٿ ڪڏهن ڪٿ

پس ٿي يار جي صورت اسين ڦرون حيران
 ڏسي ٿي آڙسي انجي مگر سدا صورت
 گداي ميڪده مسجد جو پيش امام پي هو
 عزيز ولد غراباٺ پارسا صورت.

توڪي ساريندي لنگهي رات سڄڻ ساري رات
 وائي ٿوري نه هئي رات سڄڻ ساري رات
 هئي رقيب سان عنايات سڄڻ ساري رات
 هت رهيو شوق ملاقات سڄڻ ساري رات
 روشنيءَ رخ روشن کان سحر جو ٿيو قريب
 وصل جي شب رهي پريات سڄڻ ساري رات
 تنهنجي افشان جي ستارن سان فلڪ جي ٿرون
 پي ڪيا خوب اشارات سڄڻ ساري رات
 شمع روئي ٿي جي لب زخري جگر جا ٿا ڪن
 پنهنجي دردن جون ڪليات سڄڻ ساري رات
 تنهنجي ابرو جي تصور کان منهنجي سر جي هئي
 خوني خنجر سان ملاقات سڄڻ ساري رات
 منتظر ڪنهنجي شب وعده ٿي آهن ٿيا ٿڙا
 در و ديوار مڪانات سڄڻ ساري رات
 روزِ شبنم کان رهي ٿر تو هي دامن چمن
 ڪنهنڪي ساري ٿي روئي رات سڄڻ ساري رات
 حسن جي رعب کان مايوس شب وصل رهيس
 رهجي مطلب جي وٺي بات سڄڻ ساري رات
 دل کي وندرائي مريض شب هجران ڇو ڪيئن
 شمع پي ٿي نه ڪري بات سڄڻ ساري رات

ڪڪ نظر سان ٿي غم غلط ٿو ڪري
 يار جهڙو ٿيو غمگسار اٿلب
 باهر آرام دل کي ڪهڙو اچي
 قلب ۾ ٿيو جڏهن قرار اٿلب
 مست ساهي مڙن: ٻار ٻار
 مونکي ٺهينجو کٻي ٻار اٿلب
 موت جو پلجي نايو خواب خيال
 زندگيءَ جو هو جا شمار اٿلب
 ڦوڪڻا جيترا ها دل ۾ عزبل
 حسرتن جا ٿيا مزار اٿلب.

رديف ت

اچي ٿي ياد جڏهن ٺهينجي دلربا صورت
 ٻوي ٿو منهنجي نه ڇا مان نه يار ڇا صورت
 نظر مريب اٿئي اهڙي دلربا صورت
 ڏسون ٿا جڏي پسون ٿو روي ٿي نه ٿا صورت
 نه وقت نه هي پساني ڪڏهن خدا صورت
 نه ٿو ڏيکاري ڇو ڪو صورت آشنا صورت
 نه آئين ٿون، هُو تصور ۾ ساري عمر آئي
 ٿون بي وفا ٿين لڳن ٿي با وفا صورت
 بئو مثال ٿو هڪ نان ٿي مثاليءَ جي
 بنائي آه خدا سڀ سنڌي جدا صورت
 رڳو سڀن يار ۾ صورت سڄي خدائيءَ جي
 صفا ٿي ۾ هئي آئيني کان صفا صورت
 نه ٿي اڏو ٿي نه ٿو جاني
 : جهانَ جي اصل کان آهي ٿي ٿي بنا صورت

کليات عزيز

ماري گلستان جو مڙو هڪ گل اندر چڻ مڻ ڏٺو
هن مه لقا جي منهن ۾ هو دلڪِ رخِ خوبان سڀ
مڻ ٿي نيازي حسن جي آهي ڏني هن ڳالهه مان
گل ٿا رهن خنداڻ سدا ۽ بلبليون نالان سڀ
هڙي نموني ۾ ڪئي عرض تمنا تي ”نه“ هن
دهجي ويا هنجو ٽڪيندي منهن سندر ارمان سڀ
ل ۾ اتر دل جا ٽڪر دل ۾ رهن ٿا زندگي
ناحق چڪي چو ٿو ڪڍين ناوڪ فگن! پيڪان سڀ
قطري خونين تي سندا، دل! عشق چو نازان نه ٿي
گڏ ٿيو ٿين ٿا زيب عڙگان زينتِ دامان سڀ
هنڪي ڪليجي سان لڳائي مڻ عزيز ايڏو رنو
اشڪ خوشي اڪتام بطجي وصل ۾ ارمان سڀ.

چشم پُر خون تي اشڪبار اٽلپ
لڙڪ ٿيا لعل آبدار اٽلپ
خواب جنت جو چڻ ڏسان پيو مان
ٿيو خيالِ رخِ نگار اٽلپ
سو جوانيون فدا جوانيءَ تي
ٿي بهارين ۾ هي بهار اٽلپ
حسن جو بحر جي ٿيو ٻي پايان
عشق جو آه پڻ ڪنار اٽلپ
غم نه ڪڏهين ٿو منهنجو سات چڏي
آه دنيا ۾ هڪ هي يار اٽلپ
ڳل تي دلبر جي سبز خط نڪتو
آه آئين

انبئي شوق ديد جلوهء حسن نظر حو عي
 لتير لچي چير دل شرب يار بر تون
 جي پائين ڪو پسين خط مال يا ڪاڪل قورين حو
 ل ٿي هندو حسبن جي وڃي دربار بر تون
 انا الحق جي صدا کان آشنا چاهين ٿي جي ٿو
 ل اول صورت منصور ٿي ٻو دار بر تون
 لب سافيءَ جو بوسو عي ڪيئي مٿا ٿي پهرين
 بشڪل حرم ڪل ٿي حادء شمار بر تون
 وڪن بيحد جي الفت چيله سنڌي يار جي سان او
 ل اول وار ٿي آخر انهيءَ اسرار بر تون
 الي شوق جي ديدار حو تان حرم کي ڪر پٺ
 اکون ڳڙ ڪيون ڪري پنهنجون انهيءَ ديدار بر تون
 عزبوا پائين روشن نام ٿي دنياي الفت بر
 مثال شمع سوزان محفل ديدار بر تون ٿب.

رديف پ

آهين ڏسڻ بر اي مصور گرچ نيون بي جان سپ
 تصويرون عي ڪي حن، جو ٿيون آئيني جان حمران سپ
 گل غنچو برگس آئينو شمس و قمر، شمع و حساب
 ڪنهنجي ٿين تا انتظار ديد بر لگران سپ
 اي باغبان ناهي ڏو داعِ حڪر منهنجي کي ٿو
 هڪڙي ٿي گل ٿي ويندا ٿي گلشن جا گل قربان سپ
 اي درد مند جي دوا! تون پاڻ ڏس، ٿي بر جهلو
 ٿڪي ڪريس در ٿي ٿنهنجي در در پچي درمان سپ
 مان تاب صورت حو ٿنهنجي ڪهڙو بيان دلبر ڪرمان
 ڏسندي جڏهن ٿو ٿا وڃن هڪدم خطا اوسان سپ

ڪليات عزيز

شمعون ٽيون بيزبان ڪهڙي سبب
چپ ٿيا اهلِ دهان ڪهڙي سبب

ڪنهنجو ميت ڪنيو ڪلهن تي سڪاب

ٿو ڏوئي آسمان ڪهڙي سبب

تو نگاهن سدين سان قتل ڪرين

تير ٿيا بي ڪمان ڪهڙي سبب

آتش گل جلايو بلبل ڪي

سبز ٿيو گلستان ڪهڙي سبب

خاڪو ۾ جي ملائو ٿي هوءَ

پو چيئي ڪُن فڪان ڪهڙي سبب

ڄالھ دل جي اڃا ڪير نه ادا

يار ٿئين بدگمان ڪهڙي سبب

ڇو ٿي ٿي هلي دل مان

ڇو ٿي بي خانمان ڪهڙي سبب

غربت ۾ جا جوان هي نه ٿيو بيرون نصيب
آئين ڪي چٽڪي ٺاهه مٿي ٻيڙ ڪڍڻ نصيب

نڪتي کانپوءِ نه ساد ڪي ٿيندو بدن نصيب
نوي چمن ڪي ٺڪري نه ٿو ٻئي چمن نصيب

انسرودا ٿيندا حرف خزان کان وڃن ٿا ڪل
اٽل چمن ڪي ٻي نه ٿيو لطف چمن نصيب

خال سياد نام تي زلڻ جو دخل ٿيو
تاتارن ڪي آهه ٿي مٿي ختن نصيب

دشيف عدم ۾ راه جڏي سب ريتي وٺا
تن ڪي نه روح، روح ڪي ٺاهير تن نصيب

منهن ٿا ڇيڪي نوم ٿي پائن ٿا آلود
ٿيو نجي ڌرتي خاڪ جو در عدل نصيب

ڪنهن اهڙي وقت گهر مان ڪڍيو ٿر نصيب، حر
موردي ۾ خاڪ ڪي نه ٿيو موٽي وطن نصيب

ٿورن ٻيا اکين ۾ وطن جا شعرا
آهي موڪلي ٿيو يوناني ۾ وطن نصيب

جنهن تي ٻي مڙيان ٿو ٽپڪي ڏي پنهنجو درد
قسمت وڙڻ ڪي ٿو ٿئي رنج و محن نصيب

آب ٿي اڏامي سمئن ڪي ٿي روز خاڪ
ڪڍو مٿي نه ٿيندو ٿيو جرخ ڪن نصيب

پوءِ ڪي ٻي ڪاهه ۾ نڌي يوسف مندم عزيز

اڄ ڪٿڙي اٿت چاهه ذهن نصيب!

کليات عزيز

چير اي ناز ڪبدن ٿا ڇاڪون ٿيو اوهين سنگدل سليو مون
 چيائين وچير ڪجهه جي ڏس تون ٿين ٿا ڪڪڙا مثال خار
 چير اچي ياد صدمو دل جي ٽٽڻ جو ڪڏهين تو يار مونکي
 چيائين ڏک تو لڳي جگر کي ڏسي فلڪ جا ٽٽندا تارا
 چير سٺو ٿي نٿو ڪو هاڻي غير جدائي خدا ٿو ڄاڻي
 چيائين ره تون ڀنور پاڻي، اٽل ري ٿيندا نه ڪنهنجا چارا
 چير تو دل ۾ رهي اي دلبر ڪمي ساهت ڪيئن هلائي منتر
 چيائين جيئن آڏي جي اندر، جهلي، جهليندڙ پسي نظارا
 چير مولڪان پوءِ ڪنهن سان ماڻا ڪندين تون ايڏا سڄڻ سياڻا
 چيائين در تي وٺن وڪاڻا عزيز جهڙا ڪئين وچارا

رديف ب

دل کي بهارو ۾ بهاري روز شب
 و قطرو خون دل، ٿيو يار جو
 ۾ رک ڪجهه زينب هڙگان لاءِ
 اٿاري وٺين اٿي، آئي نه هت
 ڪناري سان مٺا ڪنهن پر لڳي
 ۽ مان ۽ اٿڻ هي ڇا لڳي
 جيئن پرواني پنهنجي جان چلين
 ۽ دل ويئي پنهنجي روٽان ڪنهن پر عزيز
 گهر جي مالڪ کي مان ساري روز شب

خوش جنون جو خود وسو اڃ ڪوڙج تي
 چرچا سانچا ۽ سراندي ڪٿي نيا
 ڪوڙج تي آه ڏوڏ سماوي جو انڪار
 ڏوڏا ڏسو هي حامل اندڪ تي نيا
 ڪٿي وڃائي رات ۾ وينسون ڪاروان
 غويت ۾ نير محو اندڪ تي نيا
 وحشي کي پنهنجي جو لڳو ميلن ۾ ڪٿي ۾ جوش
 ڪاڌ اڏي ڪي اڏائي جو اندڪ تي نيا
 دامن صر دست وڙيا کان وٺي ڪٿي
 هڪ جڏهن عوق وعل کان بيباڪ تي نيا
 پنهنجي روڻ تي آه ڪير غنائن ڪل جيان
 ڳوڙڙ ۾ منهنجا هندي ڪري ماڪ تي نيا
 داع ڪنڊ آب بدمس ڏوڏي جڏا
 ڏوڏي وڃائي پنهنجون هنجون پاڪ تي نيا
 اڪڙين کان ڪوڏ ٿو هتي رومال، دل ٿان هڪ
 دشمن اوهانجا جو ائين غمناڪ تي نيا
 طوفان غم جي آه ٿاظم ڪيو عزيز
 لڙڪن ۾ دل ڪوڙشي ڪاڌاڪ تي نيا.

ٻيو: سچا! چاشني ڇس جي چڪاءِ بيمار کي عدارا
 پهاڻين ٿڌان ڪري مٺائي مريض کي ٿي سدا
 ڪو ڪوڙجي وار اهڙا، تي يار ڪارا پيا پوڙو ڇوڙا
 ڪي ڏهن جي نڙا، مهاندي جا سي گهن ٿا

هجي ها ڪرم ۾ تنهنجي جي ڪريم! ڪس ڪٿي جي
 نه گناهگار تنهنجو نه اُميدوار ٿئي
 منهنجي شرم پارسائي دڪي منهنجي توبه قائم
 نه ته شوق دل و جان سان نت باده خوار ٿئي ها
 غير هجر ۾ نه ٿي ها منهنجو ڏينهن شبِ قيامت
 تنهنجي وعدي تي جي دل ۾ مونکي اعتبار ٿئي ها
 منهنجي اک جو گهر جي تولي ٿي ها جلوه گاه ڪافي
 نت هر نظر کان پنهنجا تنهنجو وار وار ٿئي ها
 وڃي رهجي ذبح دم ها نه هي تشنه ڪام بسمل
 جي زياده تر هي خنجر تنهنجو آبدار ٿئي ها
 منهنجي غم جو داستانو جي نه سمجهي ها فسانو
 مونتي اعتبار آئي منهنجو غمگسار ٿئي ها
 شب هجر يار نايو نه عزيز موت آيو
 ڪو نه چاره ساز ٿي ها ڪو نه غمگسار ٿئي ها

آداب ڪوي يار کان بيباڪ ٿي پيا

گردش ۾ پير پير و افلاڪ ٿي پيا
 ڪهڙا حسين نه زير زمين خاڪ ٿي پيا

ڪهڙا نه گل نشانه افلاڪ ٿي پيا
 نورشيد کي هو نور مان منهنجي مليو فروغ

خاڪي ڏسو ته زينب افلاڪ ٿي پيا

ٺهينجي ڪرڇي جي سر زمين آسمان آه
 گيتي ٺهينجي ٿي رشڪ جيت ٻيارا
 شپ هجر ۾ ٺهينجي زلتن جو سودا
 مصيبت ٿي آهي مصيبت ٻيارا
 شپ وعده تارا ٺهيندي ڦٽاريم
 تل هئي ڪٿي منهنجي قسمت ٻيارا
 خدا آه توکي ڪيو آئينه رو
 دل ۾ ٻنهنجي دل ۾ ڪدورت ٻيارا
 گهڻو روئندڙن مولڪي، مونڪاڻ پوءِ منهنجي
 جڏهن باد اينديءَ محبت ٻيارا
 سڏائي هڪالين ٿو مڃل مان مولڪي
 هي دعوت ۾ ڪهڙي عداوت ٻيارا
 وٺي موٽي دل مان ٿي مابوس حسرت
 وهي دل ۾ منهنجي دل حسرت ٻيارا
 عزيز اح جو دل ۾ ٻيو پهلوءَ کي ٻولي
 ڪنهنجي ٿي اک جي شرارت ٻيارا.

ٿي ها لطف زلدي جي منهنجو ٻار ٻار ٿي ها
 ڪڏهن آه عدوت ٿيان ها، ڪڏهن هو نثار ٿي ها
 ڀڳو ٿيو جو دل ۾ دل جو ٿي ٺڪو هي ٿيو ويٺو
 مزو عشق ڪهڙو ڏي ها هي لڳي هو ٻار ٿي ها
 ٿيو هڪ ل ٻار ٻارو هئي منهنجي کوٽي قسمت
 ل ل وعدو ٺهينجو هڪ ڪيئن ٻار ٻار ٿي ها
 ڪٿي ٿي ٿي آسان ٻر هي سڀڻ ٿيو مشڪل
 ل جي ڏهن ها ٻار وعدو ل هي انتشار ٿي ها

کلیات عزیز

تو کي ڏٺو جڏهن کان مون وسري وئي سڀ اُون ۽ چُون
دل ۽ زبان تي تون ئي تون آهين رهيو سڀ
بام مراد تائين ڪو ڪونه ڪمند دل ويو
تو ئي مون کي فنا ڪيو تون ئي سگهين جيارِي ٿو
عشق جي ٻولي ۾ پيو ڪنهن کي چوان خدا
نور ازل ٿيو ڪٿي جلوهء طُور هو ڪٿي
چمڪيو ڪٿان ٽهنجو ڪٿي جلوهء برق سا من
عشق جي مس ٿي ابتدا درد ڪٿي ٿر انتها
مون کان نه موڙ منهن مٿا موڙي نه منهن ٿي بي وفا
آه اها جي ابتدا ٿيندي ڇا انتها مٿا
ڪر نه اي بي وفا دغا، ٺاهه دغا روا مٿا
تنهنجي بيمار چهر جو ڪونه اڳهو ڪڏهن ڇڻو
زلف جو ٻڙ نه قيدي ڪو گاهي ٿيو ر
غير جو يار ٿئين وري ڪانه زبان تنهنجي پري
سمجهه عزيز ويو مري تون ره خوش سدا مٿا
ڏڳن ۾ اثر سوز الفت پيارا
وڃايان پيو ساز محبت پيارا
منهنجي حيرت آهي تماشِي جي قابل
دهي انکان درين جي زينت پيارا
ازي ڪندي عمر ويئي، نه آئين
ڏئيء خود نمائيء نه فرصت پيارا
ن ٿيو ٺاڪت تي ٻار ٺاڪت
ٺاڪت

ڪَلِمَاتِ عَزِيز

رديف الف

لبس کي پاڻ سان رنگين اي دلبر ڪريو چوڻا
 خراب اڃ خون سان هنڀر لب ڪوٺر ڪريو چوڻا
 عيان رخ آنشين پنهنجو سر محشر ڪريو چوڻا
 قيامت ۾ قيامت جي تپش دلبر ڪريو چوڻا
 نه ڪو شوخيءَ سان پريل پنهنجون هي نارڪ فگن اڪڙيون
 دل عشاق لڳي اڃ تيز تر نشتر ڪريو چوڻا
 گهڙي مون وٽ اچي، ويٺا حياتيءَ لڳي دٻائي دل
 مثل مڃان ٿي پنهنجو پرائو گهر ڪريو چوڻا
 دهر ڏي تا قيامت يار منهنجيءَ بي نشانيءَ کي
 وهائي خون منهنجو، پنهنجو دامن تر ڪريو چوڻا
 دٻائي سوز پنهنجا کي هلاو تا سرد مهريءَ سان
 لڪائي آڳ پنهنجي دل پرين پٿر ڪريو چوڻا
 مثال شمع گرندائي رهايسين پر نه ڪل ۾ پي
 پڇيو ظالم، اوهين دوني اکين کي تر ڪريو چوڻا
 صفائيءَ حسن جي ۾ آئي ٿي قاتل ڪٿان شوخي
 مٽائي آئيني کي صورت خنجر ڪريو چوڻا
 ڪڏهن برده نشين گهر مان هليا نڪري اچو ٻاهر
 لڪائي پاڻ، مونکي پاڻ کان ٻاهر ڪريو چوڻا
 مان آوارو جي آهيان پوءِ اچو ڪيئن تا تصور ۾
 ٿيا بي خانمان جي تن جي دل ۾ گهر ڪريو چوڻا
 عزيز سخت جان کي عشق ۾ ڏي دم ڏٻو دلبر
 ڏي تسڪين مرن تهنجي کي مشڪل تر ڪريو چوڻا.

مرلی

آج موہن نے جو کوکل من بچائی مرلی
 ذرہ ذرہ میں عجب طرح سمائی مرلی
 آج تک روئی ہے جو غم کی سنائی مرلی
 کہا بیان کرتی ہے یہ دردِ جدائی مرلی
 دل کے سَو ٹکڑے کٹی دیتی ہیں نالے تیرے
 کسکا ہے دل میں تیرے دردِ جدائی مرلی
 ہانسی والے کی یاد آئی تو بخود ہو کر
 سانس کی اپنی شبِ پھر بچائی مرلی
 جو گیا روپِ تلک مٹھی پہ چوڑا سر پر
 جو گیا راک من کرتی ہے گدائی مرلی
 گل ہیں سب وجد میں گلشن میں صبا جھومتی ہے
 مرلی والے نے کچھ اس دُھن میں بچائی مرلی
 منہ ترسی لگا جھم جھم کی صدا آنے لگی
 گھنگھرو بولدون نے بچائی ہو بچائی مرلی
 ہر ن موسیٰ کنہیا کی صدا آئی ہے
 ایسی ہر دے من مرے کرشن سمائی مرلی
 مور ناچی چمنستان میں ہرن جھوم گئی
 ہاتھ پہ میرے سوہر نے بچائی مرلی
 حما بہتاب ہے امواج بھی سر دھنتی ہیں
 شاق ہے ان پہ مگر تری جدائی مرلی
 نعم مرغِ چمن ایسا کہاں شہرین تھا
 تری آواز بولدون نے اڑائی مرلی
 یلمر مدہ کو کہا زندہ جاوید عزیز
 تم بالائی سی ہے رہ میں سوائی مرلی۔

شاہ نازک

مرے قلب میرے جگر شاہ نازک
 مرے درد کا چارہ گر شاہ نازک
 تڑپتا ہوں فرقت میں تیری مسیحا
 بڑھا حد سی دردِ جگر شاہ نازک
 بھنور میں پھسا آئے میرا سفینہ
 خبر لو خبر لو خبر شاہ نازک
 جگت کا اُجارا چمکتا ستارہ
 اندھیرے کا رشکِ قمر شاہ نازک
 تری جستجو میں بہت خاک چھانی
 پھروں تابکی در بدر شاہ نازک
 ذرا روئے روشن سی پردہ ہٹاؤ
 کرو شامِ غم کی سحر شاہ نازک
 تمنا ہے یوں جان تن سی جدا ہو
 ہو سر بسرِ سنگِ در شاہ نازک
 مکانِ میں نہیں لامکانِ میں نہیں ہو
 کہاں ہے تمہارا گذر شاہ نازک
 دمِ نزع اے کاش نکلی زبان سی
 وہ آیا مرا چارہ گر شاہ نازک
 مرے وہم سی بھئی کہیں درد ہو تم
 کہاں مجھکو اتنی نظر شاہ نازک
 دلون کا سہارا ہو آنکھوں کی ٹھنڈک
 گورو میرے نورِ نظر شاہ نازک
 عزیز اب مشاغل کی یہ انتہا ہے
 وظیفہ ہے شام و سحر شاہ نازک

بيارا ڪنيا

پيءُ جي رنج ڪر پاڻ ڏرو ڪنيا
اچي پنهنجو ڪم ڪيو ڪارو ڪنيا

ڪٿي منهنجو ٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي
تو آهين اها ڪارو ڪنيا

اچي آئيني ٻي ڪري ڪٿي ڪٿي
ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي

پيءُ جي رنج ڪر پاڻ ڏرو ڪنيا
اچي پنهنجو ڪم ڪيو ڪارو ڪنيا

ڪٿي منهنجو ٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي
تو آهين اها ڪارو ڪنيا

اچي آئيني ٻي ڪري ڪٿي ڪٿي
ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي

پيءُ جي رنج ڪر پاڻ ڏرو ڪنيا
اچي پنهنجو ڪم ڪيو ڪارو ڪنيا

ڪٿي منهنجو ٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي
تو آهين اها ڪارو ڪنيا

اچي آئيني ٻي ڪري ڪٿي ڪٿي
ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي

پيءُ جي رنج ڪر پاڻ ڏرو ڪنيا
اچي پنهنجو ڪم ڪيو ڪارو ڪنيا

ڪٿي منهنجو ٿي ڪٿي ڪٿي ڪٿي
تو آهين اها ڪارو ڪنيا

شاه نازک

مرے قلب میرے جگر شاہ نازک
 مرے درد کا چارہ گر شاہ نازک
 ٹپٹتا ہوں فرقت میں تیری مسیحا
 بڑھا حد سی درد جگر شاہ نازک
 بھنور میں پھسا آئے میرا سفینہ
 خبر لو خبر لو خبر شاہ نازک
 جگت کا آجارا چمکتا ستارہ
 اندھیرے کا رشکِ قمر شاہ نازک
 تری جستجو میں بہت خاک چھانی
 پھرون تابکی در بدر شاہ نازک
 ذرا روئے روشن سی بردہ ہٹاؤ
 کرو شام غم کی سحر شاہ نازک
 تمنا ہے یوں جان تن سی جدا ہو
 ہو سر بوسر سنگ در شاہ نازک
 مکان میں نہیں لامکان میں نہیں ہو
 کہاں ہے تمہارا گذر شاہ نازک
 دم نزع اے کاش نکلی زبان سی
 وہ آیا مرا چارہ گر شاہ نازک
 مرے وہم سی بھی کہیں دور ہو تم
 کہاں مجھکو اتنی نظر شاہ نازک
 دلوں کا سہارا ہو آنکھوں کی ٹھنڈک
 گورو میرے نورِ نظر شاہ نازک
 عزیز اب مشاغل کی یہ انتہا ہے
 وظیفہ ہے شام و سحر شاہ نازک .

پيارا ڪنڌيا

پليءَ جي ٿون ڪر پاڻ وارو ڪنڌيا
اچي پنهنجو ڪم ڪٿڙو ڪارو ڪنڌيا

ڪٿي پنهنجو ٿن من ڪٿي شان ٿيندو
ٿون آهين ايمان سارو ڪنڌيا

اڳ ۾ آڻڻ لڄ ناريءَ جي ماري
ٿيو ساه سڀرين اڏارو ڪنڌيا

لهي سوز غم سان ٿي بيتاب دل ٿي
رهيو باهه ٿي ڪوٺ پارو ڪنڌيا

اها آب آئند جان ڪٿڙي نسبت
اسين محو ۽ ٿون پيارو ڪنڌيا

حجاب آيو سج کي ٿي ساه کان گڏهن
لڪي ڪيئن ٿين بطنين لڄارو ڪنڌيا

اٿي موهي روپ ۾ ڪٿڙو حادو
پيارن کان آهين پيارو ڪنڌيا

جهلو ٿيڪ ٿيندو ٿي ٿي ٿي ٿي
ڪرڻ جو ٿون آهين سهارو ڪنڌيا

مران مان ٿي اندر ماري ٿي ٿيندو
رو آه ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

گچان لوڪ ٿيندو، ڪچان ڪڙڪ ٿيندي
لڙ ٿو اچي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

عزير اصل کان ٿيندو ٿي ٿي ٿي ٿي
پسي پيو گرم جو نظارو ڪنڌيا

اي نطق ۵۵ زبان گويائي ما
وي نور فزاي چهر بينائي ما
با نام عزيز خویش يارب يارب
معمور بساز کنج تنهائي ما

ڏڏڙ ٻڌجي ويٺي ڏوٽي هوا تي
 سهر ڇاڪي ملي ڪوٺا سما ڪي
 ڏيکاريا چرخ جا ڏوٽيءَ لڏارا
 لڙاڙيون ٿيڻ ڇهن ۾ چنڊ تارا

اهادون جي مارو مارو:

مٽي مانجهن ٿي مارو مارو هر سو   لڙاڙين جي ٿي وارو وارو هر سو
 سڀي سڀا ڇڏي ٿي لڙ لڙيون   ڪيو دم بند ٿي خوٽو لڙيون
 ڪري پٽ ٿي لڙي ڪنڌ ڪن جا   ڀڳا سندن کان پالن سندن ڪن جا
 سر ٽوڙي:

ندائي ملڪ لان قربان ٿيا ٿي
 ودائي سر مري بيجان ٿيا ٿي
 لڏي ڪوسيءَ جو ڪنهنڪي هوند سانگو
 مرن کان مان هو سڀ ٿي مهانگو

وطن جي عتب:

سجالي آه بهشڪ زندگي سا   ندا ٿي ملڪ ۽ مٽ مٿان جا
 وطن نان سر به قربان خان قربان   انهيءَ نان دين ۽ ايمان قربان
 محبت ٿي وطن جي ٿي صداقت   صداقت ٿي سچي آهي محبت
 محبت ملڪ جي سڀ کان ٿي بهتر   نه بهتر ڪار اهڙي ٿي سراسر

نقطہ التلام

محمد عبداللہ (بسمل)
 ٺڪراڻي

۱۴ جنوري ۱۹۳۸

ٻاهر آرام دل کي ڪهڙو اچي
قلب ۾ ٿيو جڏهين قرار اٿل
مست، ساقِي چوَن پيار پيار
مون کي تنهنجو ڪي پيار اٿل

مثنوي

مثنوي، شاعريءَ جي ڪتاب جو هڪ ضروري باب آهي.
مثنوي لکڻ وقت شاعر کي جيڪي لوازم ڄاڻا ٿا پون، تن مان
تسلسل ۽ صورت نگاري سڀ کان مقدم آهن. صورت نگاريءَ
۾ هر هڪ حقيقت جو نقشو چٽو ٿو پوي، رزم يا بزم، غم و غصه،
خوشي ۽ اندوه، حسن جي تعريف ۽ عشق جي بيتابي وغيره کي
اهڙي صفائيءَ ۽ ندرت سان ٿو لکجي جو اصلي واقعو لفظن
جي آئيني ۾ پڌرو ٿيو بيٺي. مستر عزيز جي مثنويءَ ۾ اهو جوهر
اعليٰ اسلوب سان نباهيل آهي؛ پر سڀن ڳالهين کان وڌيڪ جنهن
ڳالهه ڏي بامذاق دلين جو لاڙو آهي اها آهي رزم، جنهن قوت
۾ شجاعانه جذبات پيدا ڪرڻ جو خيال وڌيڪ اهم آهي. اگرچ
سنڌي شاعريءَ ۾ رزم جي صورت اڃا تائين پست آهي ۽ اڄ
جذبات جي بهادر دلين ۾ جوش پيدا ڪندڙ هجن سي ڪوبه
قلمبند نه ڪري سگهيو آهي، مگر تنهن هوندي به مستر عزيز
جيڪي ڪجهه لکيو آهي ان مان سندس مرد ميدان هجڻ
ساک ملي ٿي، جيئن ته

لڙائيءَ جو خوفناڪ نظارو:

لڳي نوبت، وڳا هر سو نقارا
ٻري ويا چؤطرف ميدان سار

وڻي ڏنگي وڻي يڪدم فلڪ کي
ڏسي تيغ و سنان جي هن جهلڪ ڪ

حبيب من تڪڻي ۽ عشق جي موت کان بچائي
نٿو، مگر هڪ دفعه جي ڏيڻ ۾ ته جيتي وڌي ته هڪ نئون موت
نڪري ٿو. موت بيمارين جي شفا ۽ علاج آهي
جيڪو صحت جي بيمارين جي شفا ۽ علاج آهي.

نٿي ٿي سگهي پر ٿي سگهي ٿي
معلوم نٿو ٿئي ته عشق جي واديءَ ۾ قدم رکندي عزت
صاحب کي ڏانهن ڏانهن ڏانهن آهي، هن کان به اختيار ٿي
هنن ٻنهي ڪري ٿو:

مر قدر ٿي ٿي اڳي صحتا قيامت ٿو ڪري
نا اميدي ٿي ٿي دامن منزل وڌو جو

شيخ سعدی علیہ الرحمہ جي چوڻ موجب جيڪڏهن
لشمان حڪيم ٿي ادب کان ادب مڪيو آهي ته عزت جو ادب آمو

عبداللہ کان معلوم ٿئي ٿو. شينين بيم مان سندس
بطور شاسي معلوم ٿئي ٿي:

مهربان لوڪس بساڻو ٻانڀ عالم جواب آهي
مر مراندي کان مليو سون ٿو جي انوار جا

موت ۽ لذت جي سازش:
موت جو ڏاڳ اختيار آهي ڪيو جا سد عزت
جواب آهي جواب ٿي ويو عاشق ناچار

عشق جي بي پروائي:
لڙڪن کي سمجهي شمع سندان ٿي ٿو ٿرو
دولي اي دل ڪرين ٿي فریاد ڪيڙي باعث
حسن تڪميل

عزیز صاحب جي شاعريءَ جو اعليٰ عوثر حسن تشبيل آهي
عشق اچي هن جو ڪمال ظاهر ٿئي ٿو. عزت جو بحال ڪڏهن
عشق اچي هن جو ڪمال ظاهر ٿئي ٿو جو آسمان ٿيو ٿو

ڪريان ها، ٻيو ته آڙسيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت
ڪريان ها ته اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي ڪهڙي بهار آهي.
عجيب لاجواب ۽ دلڪش شعر آهي:

وڃير ناهي اڳي جان آئينو ڳالهه ڪهڙي ڪريان صفائي جي
حسن اسلوب ۾ عزيز صاحب جي نازڪ خيالي ڏس
عاشق فنا في المحبوب ٿي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ ٿو گهري،
انلاءِ محبوب کي عرض ڪري ٿو ته منهنجي رت جي قطرن سان
پنهنجي دامن رنگين نه ڪر، ڇو ته ان مان به منهنجي هستي
ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.
رهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي

وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن ٽر ڪريو ڇو ته
محبوب جي بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي به عشق جي
ادب کي نظر انداز نٿو ڪري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏوه
ٿو ڏئي.

ٿيو هڪ نه يار پورو، هئي منهنجي کوٽي قسمت
نه ته وعدو تنهنجو جيڪر ڪيئن يار يار ٿي ه
عزيز جو هيٺيون بيت جذبات سان ڀريل آهي: هن ۾ يار
کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار چئي ٻڌي جي نه اچڻ تي
روئي ٿو. وري ”کوٽ“ جي محاوره بيت جو اسلوب ڏاڍو
حسرتناڪ بنايو آهي:

شب هجر يار نايو نه عزيز موت آيو
کوٽ چاره ساز ٿي ها ڪوٽ غمگسار ٿي ه
چوي ٿو ته محبوب جو نير جيڪڏهن هميشه لاءِ جگر
رهجي وڃي ها ته ڦٽڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون وٺندو رهان ها
عجيب لاجواب بيت آهي:

جڏهن اسلوب الہي طرز بيان کي چوندا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون يا ڪنهن تشبيه ۽ استعاره کي ٽئين نموني ۾ ادا ڪري، ۽ حسين ۽ عبيد، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ ناصر جهڙا مضمون، جي قديمي شاعر لکي ويا آهن، انهن پراڻن خيالن کي جديد لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبيعت جي قيمت ايجاد ۽ طرز بيان جي رنگبنيءَ جو پتو پوي.

عزیز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بشوي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خيالن کي اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو توان ۽ خاص سندس حصو ٿي ويا آهن. هتي انهي عنوان ۾ ڪي خاص بيت ڏجن ٿا، هن مان سندس طبيعت جي رسالي معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال ۾ ٿي سگهين ٿا ته سندس ذهن ۾ اهو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزیز صاحب چوي ٿو ته محبوب جي لٿوا ڪا اهڙي چرب بيمالي ڪئي آهي، جنهن تي موهجي ٿي ته سمن جي اندر حور راز ٿاڻيندا رهن ٿا. ڪهڙي نه اسلوب سان هڪ معمولي ڳالھ کي دلاوت ۽ نعون ڪري جذبو اٿس!

انگريزي ڪو اهڙو سايو سبز باغ جو وڏو کولي ٿيڻ سمن جو راز شاعر هميشه چوندا آهن ته محبوب جي حسن مان باغ کي طراوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزیز ٽئين رنگ سان ادا ڪيو آهي.

لکائين جي ٿهڙي اڌ نون گل رخسار پنهجي کي

ڇمن جو منهن ۾ ماڻي سال جبڪر ونگ وٺو دلير
عزیز جي جڏهن اسلوب جو خاص انداز هن بيت مان
وڃي ٿو ته محبوب جي حسن جي تعريف سان سندس روپ و
مگر ان ۾ به پهلو رکيا اٿس؛ هڪ ته جبڪڙهين آڙهي
ها ته پنهجي حسن جي آسائين جي ان سان بيت

ڪريان ها، ٻيو ته آرسِيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت
ڪريان ها ته اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي ڪهڙي بهار آهي.
عجيب لا جواب ۽ دلڪش شعر آهي:

وچم ناهي اڳي جان آئينو ڳالهه ڪهڙي ڪريان صفائي جي
حسن اسلوب ۾ عزيز صاحب جي نازڪ خيالي ڏسو!
عشق فنا في المحبوب تي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ تو گهري،
انلاءِ محبوب کي عرض ڪري. تو ته منهنجي رت جي قطرن سان
پنهنجي دامن رنگين نه ڪر، ڇو ته ان مان به منهنجي هستي
ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.

وهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي
وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن تر ڪريو ڇو ته
محبوب جي بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي به عشق جي
ادب کي نظر انداز نٿو ڪري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏوهه
ٿو ڏئي.

ٿيو هڪ نه يار پورو هئي منهنجي کوٽي قسمت
نه ته وعدو تنهنجو جيڪر ڪيئن ٻار ٻار ٿي ها
عزيز جو هپنيون بيت جذبات سان ڀريل آهي: هن ۾ يار
کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار چئي ٻنهي جي نه اچڻ تي
روئي ٿو. وري ”ڪوٽ“ جي مڪاوره بيت جو اسلوب ڏاڍو
حسرتناڪ بنايو آهي:

شب هجر يار نايو نه عزيز موت آيو
ڪوٽ چاره ساز ٿي ها ڪوٽ غمگسار ٿي ها
چوي ٿو ته محبوب جو ٿير جيڪڏهن هميشه لاءِ جگر ۾
رهجي وڃي ها ته ٿٽڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون وٺندو رهان ها.
عجيب لا جواب بيت آهي:

ٿير نگاهه ناز جگر مان ٿي پار ويو
ارمان دل ۾ رهجي ويو تنهنجي قتيل جو

جڏنہ اسلوب الہی ۽ طرز بیان کی چولدا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون یا ڪنهن تشبیه ۽ استعاره کی نشین لمولي ۾ ادا ڪري، ۽ حسن ۽ عشق، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ ناصحانه خُشڪ مضمون، جي قدیمي شاعر لکي ویا آهن، انهن پراڻن خیالن کی جدید لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبیعت جي یقین ایجاد ۽ طرز بیان جي دلکشی جو پتو پوي.

عزیز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بخوري ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خیالن کی اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو وان ۽ خاص سندس حصو ٿي ویا آهن. هتي انهي عنوان ۾ ڪي خاص بيت ڏجن ٿا، جن مان سندس طبیعت جي رسائی معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال نہ ڦٽ سڌائين وهندا رهن ٿا، پراڻو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزیز صاحب چوي ٿو تہ محبوب جي لاوار ڪا اهڙي چوب باني ڪئي آهي، جنهن لی موھجي ٿي ٿي ٿي ٿي جي اندر حوراز ٺڌائندا رهن ٿا. ڪهڙي نہ اسلوب سان هڪ معمولي ڳالھ کی دلاویز ۽ نئون ڪري ڇڏيو اٿس!

اتباع ڪو اهڙو پسايو سبب باغ جو وڏو کولي ڦٽن بسمل جو راز شاعر هميشہ چولدا آهن نہ محبوب جي حسن مان باغ کی لواوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزیز نشین دلگ سان ادا ڪيو آهي.

ڪائنات جي ڪهڙي اڌ نون گل رخسار پنهنجي کی چمن جو منهن نہ ماڻي سال هڪڙو دلگ وڏو دلبر عزیز جي جڏنہ اسلوب جو خاص انداز هن بيت مان معلوم ٿيندو: محبوب جي حسن جي تعريف سان سندس دورو ڪري ٿو. مگر ان ۾ نہ ٻولو وکيا اٿس: هڪ نہ جيڪڏهن آوسي ها نہ تنهنجي حسن جي آئيني ۾ ان سان ٻيٽ

ڪريان ها: پيو ته آرسِيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت
ڪريان ها ته اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي ڪهڙي بهار آهي.
عجيب لاجواب ۽ دلڪش شعر آهي:

وڃر ناهي اڳي جان آئينو ڳالهه ڪهڙي ڪريان صفائي جي
حسن اسلوب ۾ عزت صاحب جي نازڪ خيالي ڏس!

عاشق فنا في المحبوب تي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ ٿو گهري
انلاء محبوب کي عرض ڪري ٿو ته منهنجي رت جي قطرن سان
پنهنجي دامن رنگين نه ڪر، ڇو ته ان مان به منهنجي هستي
ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.

رهن ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي
وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن تر ڪريو ڇو
وڙهي ڇو بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي به عشق
محبوب جي بيوفائيءَ جي بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏو
ادب کي نظر انداز نٿو ڪري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏو
ٿو ڏئي.

ٿيو هڪ نه يار پورو هئي منهنجي کوٽي قسمت
نه ته وعدو تنهنجو جيڪر ڪيئن ٻار ٻار ٿي
عزت جو هيٺيون بيت جذبات سان ڀريل آهي: هن
کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار چئي ٻنهي جي نه اچڻ
روئي ٿو. وري ”کوٽ“ جي مڪاوره بيت جو اسلوب
حسرتناڪ بنايو آهي:

شب هجر يار نايو نه عزت موت آيو
کوٽ چاره ساز ٿي ها کوٽ غمگسار
چوي ٿو ته محبوب جو ٿر جيڪڏهن هميشه لاءِ
رهجي وڃي ها ته ڦٽڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون وٺندو ره
عجيب لاجواب بيت آهي:
ٿر نگاهه ناز جگر مان ٿي پار ويو
ارمان دل ۾ رهجي ويو تنهنجي قتيل

حديث اسلوب الهیء طرز بیان کی چولدا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون يا ڪنهن تشبيهه ۽ استعاره کي نئين نموني ۾ ادا ڪري، ۽ حسن ۽ عشق، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ لاصحانه خصلت مضمون، جي قديمي شاعر لکي ويا آهن، انهن پراڻن خيالن کي جديد لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبيعت جي قوت ايجاد ۽ طرز بيان جي دلڪشيءَ جو پتو پوي.

عزيز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بخوبي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خيالن کي اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو توان ۽ خاص سندس حصو ٿي ويا آهن. هتي انهي عنوان ۾ ڪي خاص نبت ڏجن ٿا، هن مان سندس طبيعت جي رسالي معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال ۾ وقت سدائين وهندا رهن ٿا، پراڻو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزيز صاحب چوي ٿو ته محبوب جي تلوار ڪا اهڙي چرب نياڻي ڪئي آهي، جنهن تي موهجي وقت بسل جي اندر حوراز نڌائيندا رهن ٿا. ڪهڙي نه اسلوب سان هڪ معمولي ڳالهه کي دلاوي ۽ نئون ڪري ڇڏيو اٿس!

اُٺڪ ڪو اهڙو پيارو سڙ باغ هو وڏو کولي ڦٽن بسل حوراز شاعر هميشه چولدا آهن ۾ محبوب جي حسن مان باغ کي طراوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزيز نئين رنگ سان ادا ڪيو آهي.

لکائين جي ٽهڙي اڌ نون گل رخسار پنهنجي کي

چمن جو منهن ۾ ماڻي سال جيڪر رنگ ورو دلير

عزيز جي حديث اسلوب جو خاص انداز هن نبت مان معلوم ٿيندو: محبوب جي حسن جي تعريف سان سندس دؤر ڪري ٿو، مگر ان ۾ نه پهلو رکيا اٿس: هڪ ڌر جيڪڏهن آڏي موجود هجي ها ته پنهنجي حسن جي آئيندگي جي ان سان پيمت

عاشق جي حسرتناڪي استعاره جي ندريت ۾ بيان ٿو
 ڪري ۽ دل جي ڦوڪڻ کي حسرتن جي مزار تصور ڪيو اٿس:
 ڦوڪڻا جيترا ها دل ۾ عزيز حسرتن جا ٿيا مزار اڻ لپ
 هيٺين بيتن مان مجھوڪي طرح با مذاق طبيعتون تشبيهه ۽
 استعاره جو از خود اندازو ڪري سگھنديون، جن ۾ عزيز صاحب
نڪتہ نوازي ڪئي آهي:

تجاهل عارفانه
 هو ڪير هو جو شمع جي دل کي جلائي ويو
 پروانه ڳوليندا رهيا ڪٽندا چراغ شمع

ضبط جو نظارو
 خاموش مثل شمع نه ڪوئي جلي سگھيو
 پروانه بڻجي سڀني لڳايو سراغ شمع

جلت جو جوش
 پروانا پي رهيا ها مٺي آتشين جو جام
 محفل ۾ ساري رات پي چاڪيو اباغ شمع

مصيبت تي مصيبت
 شب هجر ۾ تنهنجي زلفن جو سودا
 مصيبت تي آهي مصيبت پيارا

سچائي ۽ صفائيءَ جي تلقين نه رک پنهنجي دل ۾ ڪدورت ۽
 خدا آه توکي ڪيو آئينه رو خدا آه توکي اخلاقي تعليم بابت هڪ وڏي شرح
 پويون بيت،

جذبات اسلامي

شاعري فقط لفظن ۽ قافيه ۽ رديف جي پابنديءَ جو
 نه آهي ۽ دل جا جذبا ۽ جدا جدا مضمون اهڙي سهڻي ۽ دل
 پرايه سان بيان ڪرڻ گھرجن جو ٻڌندڙن کي موهي ڇڏي

هبلنن ببت ۾ هڪ عجيب لعين تشيهه پيش ڪئي اٿس :
 عاشق جي ساندل ۽ لمائي لگاهه کي پنڊا جي پالي چئي ٿو
 ڪري نه ڏيڏار جي هڪ پاڻي (گوري ۾ گورو) من نصب ٿئي .
 پاڻي ڏيڏار من لئي ٿينجو نصيب چهر چمني ٿي هڪ گدائي جي
 محبوب جي خراب ناز جي تعريف ۾ چوي ٿو ته اها
 منهنجي سٺل قسم آهي ۽ هن کي تشيهه بالڪنار نه چولدا آهن .

شب وصل تارا ٽڪندي وهائين
 ستل هئي ڪٿي منهنجي قسم بهارا

استعاره

تشيهه وانگر عزيز صاحب جي استعاره جو رنگ به نرالو
 آهي، جنهن لراڪٽ جو ضرور رنگ لڳل وهي ٿو، جنهن نه
 محبوب جي شوق ۽ حدائي ۾ اکين مان لڙڪ وهن ٿا، مگر عزيز
 پنهنجي لڳل دل کي شهنشاهه چئي لڙڪن کي شوق جو شراب تصور
 ڪري ٿو:

اکڙن مان هو وهي ٿو مٺي شوق هٿ ۾
 ناست ٿيو ته شهنشاهه دل جو جوڙو آه

شاعرن جو تيز خيال ڪڏهن ڪڏهن پاڻيءَ ۾ به باهه لڳائي
 جڏهندو آهي، ۽ اڪثر انهن جي اها دعويٰ خيالي هوندي
 آهي، مگر مسرور عزيز پنهنجي گرم لڙڪ مان عجب نموني سان پاڻيءَ
 ۾ باهه لڳائي ٿو:

جناب عشق پاڻي ۾ نه ڇا آئس لڳائي آه
 اکن جو لڙڪ ٿي همڪل آه آئينن اڪتو

استعاره جو زور هن ببت ۾ ڏسو! عاشق جي ويران دل
 ۽ اغيار جي ويران گهٽي گویا ویرانی تي ویرانو آهي :
 اغيار جي کوچي ۾ روڪ لاش نه ٿون منهنجو
 مالمر چو بنائين ٿو ویرانی تي ویرانو

مثلاً، حسن جي صفائي بيشڪ حيرت ۾ وجهندڙ آهي، مگر
۾ شوخي پيدا ڪري قتل جو سامان مهيا ڪرڻ عزير صاحب
نازڪ خياليءَ جو ڪم آهي؛ آئينه ۽ خنجر جي تشبيهه
بل غور آهي.

صفائي حسن جي ۾ آئي ٿي قاتل ڪٿان شوخي
مٿاني آئينه کي صورتِ خنجر ڪريو چو ٿا

هينئين بيت ۾ فراق جي ڪاريءَ رات کي اکين جي تر
سان تشبيهه ڏني اٿس، ۽ چوي ٿو ته اکين جي اڳيان جا اها
سياهي رهي ٿي، تنهنجو سبب هي آهي جو فراق جي هيڏي
ڊگهي رات تر بطجي اچي اکين ۾ گهر ڪيو آهي.

ٿي دُور ٿو اکين کان نه منظر فراق جو
تر بطجي رهجي ويئي شبِ غم نگاه ۾
پنهجي سر کي محبوب جي دروازي کان پري نه ڪرڻ
جي دعويٰ ڪري ٿو، مگر ان لاءِ دليل ڪهڙو نه لاجواب پيش
ڪيو اٿس! سر ۽ در، پرڪار ۽ نقطي جي مناسبت پڌري آهي؛
ٿيندو هي سر سندن نه در دوست کان الڳ
نقطو ڪڏهن ٿيو مرڪز پرڪار کان جدا
- ادا ڪري ٿو -

ساڳيو مضمون ٻئي رنگ ۾ ادا ڪري ٿو -
اچليو نه منهنجو لاش در دوست کان پري
سايي کي هيئن ڪريو ٿا چو ديوار کان جدا
عاشق جدائيءَ ۾ وڻڻ کان رهي نه ٿو سگهي، هونئن به در
وارو روئي پنهنجي دل هلڪي ڪندو آهي. عزير صاحب انهن
ڳوڙهن کي عاشق بيمار جو آبِ دانو (چوڻو پاڻي) سمجهي
ڏاڻي ۽ پاڻيءَ سان ڪهڙي نه سٺي تشبيهه ڏيکاري اٿس
لڙڪ جي ڏاڻي ۽ پاڻيءَ سان ڪهڙي نه سٺي تشبيهه ڏيکاري اٿس
حڪم آهي هجر ۾ ڳوڙهو نه ڪري اڪه منجهان
آبِ دانو جو ڪيءَ بيمار جو اي يار بند

نصاحت، بلاغت، تشبيه ۽ استعاره جي مشرقي شاعريءَ جي
چهره جي آب و تاب آهي، سي سندس شعر ۾ اعليٰ درجي تي
لمايان آهن.

مستر عزيز جي ڪلام تي غائر نظر وجهندي هڪي چئن قسمن
۾ ورهائي سگهجي ٿو:— (۱) تشبيه ۽ استعاره (۲) حديث اسلوب
(۳) حسن تخیل (۴) مجاوره.

تشبيه ۽ استعاره

اگرچه تشبيه ۽ استعاره جو ميدان شاعرن جي سمند طبع
جي حوالين اهڙو پامال ڪري ڇڏيو آهي جو هنن جو نظارو
نازڪ مزاج طبيعتن کي واديءَ وحشت کان گهٽ نظر نٿو اچي، مگر
ڇاڪاڻ ته مشرقي مذاق انهيءَ شاعر رعنا جي جلوه آرائين کان
اکون ئي ٿو سگهي، تنهنڪري مستر عزيز به تشبيه ۽ استعاره
سان نظر اڙائي آهي مگر سخت احياط سان. هن تشبيه ۽ استعاره
کان ايتري قدر ڪم ورتو آهي جيئن ڪري قدر شعر جي عمدگيءَ لاءِ
ضرورت محسوس ڪئي اٿس. هن بي شمار تشبيهن جي رنگ
ڏيارڻ سان ڪلام کي ملڪيت ڄاڙهڻ ۾ چاهيو آهي، ان ڪري انهن
کي اهڙي رنگ سان آڏو اٿس جو هڪ طرف شعر جي خوبي
دوبالا ٿي آهي ته ٻئي طرف هڪ نازڪ حوالي پڻ پيدا ٿي پئي آهي.
مثلاً، هي عيال ته وارن مان محبوب جو مڻهن ڏسي ٿو
سگهجي، ان کي تشبيه جي بچڻ ۾ اهڙو گرھگر ڪري لکيو
اٿس جنهن مان سندس لکت آمريءَ جو زور معلوم ٿئي ٿو.

حائل ڏسي هي زلف رخ رشڪ ماه ۾
زنجير پنهنجي ويا منهنجي پاي نگاه ۾

زلف جي زنجير سان تشبيه پڌري آهي، ۽ وري نگاه
جو روڪجي وڃڻ به حقيقي آهي، گویا نگاه جي پيرن کي زلفن
ڏسڻ کان قيد ڪري ڇڏيو آهي.

مقدمہ

مشکل حکایتیست کہ ہر ذرہ عین اوست
اما نمی توان کہ اشارت بہ او کنند

حیدرآباد سندھ جي مردم خیز زمین پنهنجي شاعريءَ جي
تواریخ ۾ ڪهڙا ڪهڙا ارباب ڪمال شاعر ۽ لکته نواز سخنور پيدا
ڪيا آهن اهو داستان ڊگهو آهي، پر جيڪڏهن هي سوال ڪجي
تہ هنن جي عهد ۾ سنڌي شاعريءَ ڪهڙي ترقي ڪئي آهي،
زبان جي صفائي ۽ خيالن جي وسعت ڪتي وڃي پھتي آهي، ۽
شاعريءَ جا مختلف عنوان، حسن اسلوب، بندش جي خوبي،
مضمونن جي بلندي، طرز ادا جي ندرت، محاورن جي ڪثرت،
تخیل، تشبيهه، استعاره، جذب، جوش بيان، وغيره ڪهڙي
بلند پاي تي پهتا آهن تہ ان جي جواب ڏيڻ لاءِ وڌيڪ درد سري
ڪرڻ ۽ ورق گردانيءَ جي ڪا بہ ضرورت ڪانهي. مستر
عزیز جو ڪلام حاضر آهي، جنهن ۾ شاعريءَ جي هر هڪ پهلوءَ جا
اهڙا لا جواب مثال پيش ٿيل آهن، جي هر ڪنهن قادرالڪلام سخنور
جي شعر ۾ همط گهرجن.

عزیز صاحب حیدرآباد سندھ جي انهن بلند پايه شاعرن مان
آهي، جنجو هر هڪ شعر خود مقبوليت جو سر ٿيفڪيت آهي.
سندس شعر ۾ اهي خوبيون ۽ صفتون موجود آهن، جي سخن شناسن
جي نظر ۾ شاعريءَ لاءِ لازمي آهن. ڪلام جي مطالع مان واضح
ٿيندو تہ فارسيءَ جو استاد يا اردوءَ جو مستند شاعر سنڌي لباس
زیب تن ڪري رهيو آهي. شاعريءَ جون خاص صفون، چنڪي
نازڪ خيالي ۽ معنوي آفريني چون ٿا، سي هن جو خاص حصو آهن.

عرض مصنف

ترڪ سڙ سٺ لکڻءَ درويش
ڇه ڪنڊ ٻيٽوا همين ڏاڍ

منهنجي ”ڪتاب“ تيار ٿي ڳچ عرصو ٿيندو، مگر دل
من پئي هنير نه جهاني شائع ڪريان يا نه. آخر ڪن دوستن مولتي
زور ڀريو ته وقت جيسر تلوار تيز ۽ جهاني ٻاٻاندار آهي، تنهنڪري
جيترو جلد ڪتاب جهاني پڌرو ڪندين اوڻرو بهتر. آخر منهنجي
دماغ سوزي ۽ حوصلو علم و ادب جي شائقن ۽ سنڌي شعر و سخن
جي پڌر ڏانهن مهنڊان پيش ڪريان ٿو.

مولڪي هي نثر نه آهي نه دلپاي شاعري ۽ جي شهنشاهن
سان ڪلهو هنيو اٿم يا لطم حو اعليٰ ٿرين لٺو ٿيار ڪو اٿم.
هاڻو، مگر اها خوشي اٿم ته باغ سخن جا گلچين جڪڙهن
منهنجي لڳايل چمن مان ڪو هڪ گل به پسند ڪندا ته ضرور
داد ڏيئي عزيز لاءِ دعائي خسر حو هدايو موڪليندا، حو هن
بي ثبات دٻا به منهنجو اصلي مقصد آهي.

پڇاڙيءَ ۾ هن چوڻ کان دل نه ٿي رهم نه انسان غلطن ۽
خطائن حو گهر آهي. ممڪن آهي ته ڪي چڪون مون کان لطاالداڙ
ٿي ويون هجن، تنهنڪري جڪڙهن ڪنهن به شعر ۾ سٺر لطر
اچي ته مولڪي آگاه ڪرڻ فرمائيندا ته عنايت کان بعيد نه ٿيندو.

ليڪراڇ ڪشندڻ (عزيز)

نوٽ:- مولڪي ارمان آهي ته جنهن ڪاغذ تي ڪتاب
ڇپجي رهيو هو، سو ايترو نه ملي سگهيو جو مشنوين لاءِ به ڪافي
ٿئي ۽ تنهنڪري لاچار مشنوين لاءِ جدا ٻيو ڪاغذ ڪم آندو ويو آهي.
اڙالسواء اردو شعرن منجهه جتي ٽائپ جي ٻا به مڃهول
نه ملي سگهي آهي اتي ”ي“ جا لفظ ڪاٽيا ويا آهن.

”عزيز“

حيدرآباد سنڌ
۳۱ جنوري ۱۹۳۸ع

